

EFOP-316-16-2017-00037 EGYÜTT- TANULUNK

A kettős különlegességű tanulók tehetséggondozásának esélyteremtő szerepe

2021.

A kettős különlegességű tanulók tehetséggondozásának esélyteremtő szerepe

2021.

"A tehetséggondozás lényege, hogy olyan programokat kínáljunk, ahova a gyermek saját választása, érdeklődése alapján, örömmel és motiváltan megy el, és nem a felnőttek kiválogatása nyomán. A jó kérdés úgy hangzik: szeretnél-e atommagokat nézegetni? Szeretnél-e eljönni velünk, és körülnézni a paksi atomerőműben? Sok gyerek hallani sem akar majd ilyesmiről – de lesz néhány, akinek éppen ekkor csillan fel a szeme, ők lesznek nagy valószínűséggel a fizikai-kémiai terület ígéretei. A tehetséget először úgy lehet felismerni, ha megnézzük: ki akar egyáltalán valamit, valami különlegeset, valami speciálisat." (Gyarmathy Éva)

Forrás: <https://tehetseg.hu/intervju/mit-nem-mernek-tesztek>

Tartalom

Szakmai ajánlás	5
Elősző:	9
1. Bevezető gondolatok:	9
2. Tehetség fogalom	12
3. Tehetségkutatások – rövid történetiség	14
4. A teljesség igénye nélkül – sajátos nevelési igényű tanulók igényeihez legjobb illeszkedő modellek	16
4.1 Heller: München-modell (a hatékony tanítási környezet modellje) ..	16
4.2 Ziegler akciótóp (Actiotope) modellje	17
5. Tehetség... -kép, -területek.....	19
De mi is a tehetség?	20
Tehetséges gyermekek 6 profilja	18
A Gardner-féle intelligencia komponensei	18
6. A tehetségazonosítás szerepe, fontossága és folyamata.....	18
6.1 A tehetségazonosítás fázisai	20
6.2 A szűrés és a kiválogatás elkülönülése	21
6.3 A tehetségazonosítási folyamat szintjei	22
6.4 A gyermekek/tanulók megismerésének főbb módszerei – ismérvek, tehetség szempontú megközelítések	24
6.4.1 Interjú – beszélgetés a gyermekkel, szülővel, a tehetség gondozásban részt vevő más szakemberekkel.....	25
6.4.2 Dokumentumelemzés: a gyermek/tanuló által készített és/vagy róla készült dokumentáció adatainak elemzése, értelmezése	26
6.4.3 Kérdőívek alkalmazása a tehetség felismerésének folyamatában	26
6.4.4 Megfigyelés, a napi tevékenységek során szerzett tapasztalatok strukturálása, rendszerezése	27
7. Szakmai konzekvenciák - a kettős különlegességű tanulók „esete”	27
7.1 Egyenlő hozzáférés biztosítása az SNI-s, BTM-es és alulteljesítő fiatalok számára	29
A kettős különlegesség Gyarmathy-féle definiálása	29

A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő tehetségek kettős különlegessége.....	29
A vizsgálatok kompatibilitása	30
Tehetségvizsgálat a sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő egyének esetében	30
A tehetséggondozás alakulása, kiemelt ellátási formák	32
A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő egyének tehetséggondozása	32
7.2 Sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő tehetségek legfőbb érintett csoportjai	34
A szociokulturálisan hátrányos helyzetű tehetségek	34
A neurológiai alapú teljesítmény- és viselkedészavarok, valamint a magatartászavar	35
Az érzékszervi, mozgásszervi fogyatékkal élő tehetségek.....	37
A pervazív fejlődési zavarok, az értelmi fogyatékoság és a tehetség.....	38
A sajátos nevelési igényű tehetséges tanulók szűrésének alapja	39
A SNI, kettős különlegességgel rendelkező tanulók tehetségazonosítása során is alkalmazható, adaptálható módszerek, eljárások	40
8. A tehetséggondozó munka szervezése; interdiszciplináris team-munka.	41
8.1 A tehetséggondozásban részt vevő szakemberek kommunikációja ...	41
Szakmai és szakmaközi kommunikáció.....	41
Ágazaton belüli kommunikáció.....	42
A gyermekkel folytatott kommunikáció.....	43
8.2 A team-munka	44
8.3 A nevelési-oktatási intézmények, tehetségműhelyek tehetséggondozásban részt vevő pedagógusainak szerepe	45
A tehetséggondozó koordinátor.....	45
A pszichológus.....	46
8.4 A minőségi munkavégzés elemei	47
8.5 A tehetségkoordinátorok szakmai feladatainak felosztása, típusai	

9. A tanulói portfólió szerepe a tehetségek kibontakozásában	49
9.1 Tehetségmegközelítés, tehetségkép	49
9.2 Tanulói portfólió alkalmazása	50
Hogyan tudja segíteni a tehetség kibontakoztatását a tanulói portfólió?	51
9.3 A tanulói portfólió alkalmazásának SWOT-analízise	52
9.4 Portfólióépítés 8 lépésben	53
1. lépés – Ismerkedés	53
2. lépés – Együttműködés	54
3. lépés - Célok megfogalmazása	55
4. lépés - Személyes küldetés	56
5. lépés – Portfólióépítés	57
6. lépés - Fejlesztő értékelés	58
7. lépés - Éves értékelés	59
8. lépés - Nyilvános megjelenés	60
Mappa-típusok	61
9.5 Gyakorlati tanácsok a portfólió használatára vagy továbbfejlesztésére:	63
10.Összegző gondolatok...	64
Zárszó	68
MELLÉKLETEK	69
Ajánlás:	69
Tartalom:	69
1. sz. melléklet	70
TANULÁSI ERŐSSÉGEK	70
2. sz. melléklet	74
TEHETSÉGSZŰRŐ MEGFIGYELÉSI SZEMPONTSOR –	74
A tehetségazonosítás egyik lehetséges pedagógiai módszere	74
3. sz. melléklet	81
TÓTH-FÉLE KREATIVITÁS BECSLŐ SKÁLA (TKBS)	81

4. sz. melléklet	87
RENZULLI–HARTMAN-SKÁLA a kiemelkedő tanulók viselkedésszempontjainak becslésére	87
5. sz. melléklet	88
„NEBRASKAI CSILLAGOS ÉJSZAKA” szempontsor tehetségigéreték felismeréséhez pedagógusok és szülők részére.....	88
6. sz. melléklet	90
SZÜLŐI VÉLEMÉNY.....	90
7. sz. melléklet	92
MIT TUDTOK EGYMÁSRÓL?.....	92
8. sz. melléklet	93
A GYEREKEK MOTIVÁLT MAGATARTÁSA	93
9. sz. melléklet	96
TEHETSÉG MOTIVÁCIÓS ÖNDEFINÍCIÓS KÉRDŐÍV	96
10. sz. melléklet	101
TORRANCE-FÉLE KREATIVITÁS TESZT.....	101
11. sz. melléklet	104
Portfólió – mapparendszerek leírása	104
12.sz. melléklet	106
TEHETSÉGES GYEREKEK 6 PROFILJA	106
13.sz melléklet	111
FÜGGELÉK.....	116
MEGJEGYZÉS:	116
1. sz. űrlap	120
2. sz. űrlap	123
3. sz. űrlap	128
4. sz. űrlap	135
5. sz. űrlap	144
Irodalomjegyzék:.....	152

Készült: az
EFOP-3.1.6-16-2017-00037
azonosító számú projekt keretében

„Együttműködésen alapuló
sérülésspecifikus tanulói portfóliók
kidolgozása a tehetséggondozás területén”

A kettős különlegességű tanulók tehetséggondozásának esélyteremtő szerepe

Szakmai ajánlás

A sérülés-specifikus szakmai segédanyag elkészítésének a célja egy olyan elméleti és gyakorlati szakmai „háttérbázis” létrehozása volt, mely a sajátos nevelési igényű; ezen belül a kettős különlegességű tanulók diszharmonikusan fejlett képességeire, a tanulói érdeklődés felmérését és fejlesztését célzó vizsgálatokra, eljárásokra, tesztekre fókuszál. Ebből

következően minden bizonnyal „kapaszkodót jelenthet”, segítheti és támogathatja az intézmények és a szakemberek célzottan erre irányuló munkáját, a kitűzött célok megvalósítását, a feladatok sikeresebb elvégzését.

Az iskolapszichológusok és gyógypedagógusok együttműködését feltételező - illetve azt kritériumként elváró - tapasztalatra, kipróbálásra is épülő tesztek, a bemutatott módszerek, eljárások összegyűjtése, használatuk megismertetése, az ellátórendszer, a szolgáltatások a lehetőségek és a szakma képviselőinek fúziójára, az érintett populációk „illesztésére” törekszik.

A tehetséggondozási szakterületen elkötelezetten, vagy formálisan tevékenykedő, illetve az újonnan bekapcsolódó szakemberek egyénre szabott, sérülésspecifikus feladatokat/módszereket/tevékenységeket (online kitöltésre is alkalmas teszteket/adaptálható űrlapokat) tekinthetnek át, és választhatnak ki.¹ Ezek túlnyomó része „újra gondolással” az eredeti forrásanyagok felhasználásával történt, „más köntösbe öltöztetve” azokat. A *Melléklet* összeállítása tehetséggondozási feladatokat is ellátó iskolapszichológus és tehetséggondozási feladatokat koordináló gyógypedagógus tanácsait és javaslatait figyelembe véve történt – annak tartalma a kettős különlegességű tehetséges tanulók felismerése, beazonosítása, személyiség fejlődésének, illetve tehetséges képességterületeinek megismerése, feltérképezése és támogatása érdekében a tehetséggondozás esélyteremtő szerepét is szolgálhatja.

A módszertani segédanyag a teljesség igénye nélkül készült. A fentiekből következően tartalmát tekintve a releváns szakirodalmi háttér

¹ **Megjegyzés:** Lásd mellékletek és függelék tartalma.

feldolgozására, (elmélet) valamint a gyakorlatban szerzett szakmai tapasztalatokra egyaránt támaszkodik. A részét képező *Függelékben* található kérdőívek (Űrlapok) a forrásanyagokból merítve (a nemzetközi gyakorlatban kialakított) módszereket, eljárásokat transzferálják. Itt és most természetesen csak ajánlás jelleggel szerepelnek, melyeket a gyakorlati munka során bővíteni, módosítani is lehetséges majd a továbbiakban. Remélhetőleg megfelelő, használható alapot adhatnak az intézmények, a terület-specifikus szakemberek; a pedagógusok számára is, a sajátos nevelési igényekhez igazodó feladataik ellátásához, az azonosítási eljárások lebonyolításához és a tehetséggondozási folyamatba történő belépéshez. (Beleértve a pedagógiai-pszichológiai gondozást is!)

A szakmai anyagban rendszerezett - tanulói portfóliók készítéséhez is felhasználható - űrlapok túlnyomó része leírást, kritériumokat, instrukciókat, kitöltési és egyéb szakmai javaslatokat is tartalmaz. Az elkészített dokumentum *Mellékletei* tartalmazzák, bemutatják és összegezik - többek között - a sérülés-specifikus tanulói portfólió (k) alapjául szolgáló űrlapok elkészítéséhez felhasznált eredeti segédanyagokat; melyek specifikus módszerek, standardizált pszichológiai eljárások, illetve tesztek.

Előnye a jelenlegi segédanyagnak néhány online letölthető segédlet, melyeknek köszönhetően érinti az online tesztek tehetségazonosításban való szerepét. Ezt azért is fontos kiemelni, mert „okosan használva” e tesztek a tehetségazonosítás fontos eszközei lehetnek. Dinamikus jellegüknél fogva segíteni tudják a gyermekek/tanulók különféle – esetleg az iskolában rejtve maradó – képességeinek és kompetenciáinak jobb

megismerését, és a jövőbeli, újszerű, digitális megközelítésű, változó igényekkel való kompatibilitásukat is kipróbálhatjuk.

A hazai szakmai közvéleményben az a felfogás terjedt el széles körben, miszerint a *tehetségfelismerés* a *gondozással* kezdődik és nem az *azonosítással*. Vagyis ha e nézőpont szerint gondolkodunk erről, akkor a gondozás közben történhet a felismerés, nem pedig a gondozásba kerülést megelőzően, az azonosítás során.

Jelen szakmai anyag elsősorban a tehetségazonosítás lehetőségeiből indult ki, a tehetségazonosításban való részvétel lehetőségeit keresve vezet - mintegy átvezethet - a folyamat adott állomásai, lehetséges „csomópontjai” között a tehetséggondozás általi esélyteremtés világába is.

Ebben a „különleges világban” az ellátáshoz kapcsolódóan több csoport különül el a szolgáltatások mentén. E célcsoportok vagy alanyai, vagy részesei annak, és szerepük és tevékenységük is ennek megfelelően alakul, illetve alakítható. (Például: a nevelési-oktatási intézménybe járó gyermekek/tanulók, ezen intézmények tehetséggondozásban résztvevő, részt vállaló pedagógusai, az érintett gyermekek/tanulók szülei, az intézményi szintű tehetségazonosításban, tehetséggondozásban részt vevő pszichológus, esetleg tehetségkoordinátor.)²

² **Megjegyzés:** Kettős különlegességű tehetség azonosítása során a tehetséggondozó koordinátor egyeztető, rendszeres konzultációt folytat a szakértői bizottság vezetőjével. (előrehaladás, stb.)

Előszó:

Jól tudjuk, hogy a tehetséggondozás már nem pusztán az iskoláinkban zajlik. Nem „csak” a nevelési-oktatási intézmények törvény által meghatározott feladata. A hazai lépések is azt mutatják, társadalmi méretű programról beszélhetünk, mely több (al)rendszert is együttműködésre, ideális esetben együttes cselekvésre ösztönöz. Ez állandó alkalmazkodást kíván a pedagógiai szolgáltatásokban.

A sajátos nevelési igényű tanulókat külön nevelő, illetve az integrációban együttműködő befogadó intézmények életében ez az alkalmazkodás egyaránt hangsúlyos kérdés. A 21. századi kihívásoknak való megfelelés, a változás szeléhez való igazodás az oktatási szférát sem kerüli el. Megköveteli az iskola nyitottságának, társadalmi kapcsolatainak, e témájú pályázati tapasztalatainak szélesítését, az iskolán kívüli tényezők figyelemmel kísérését, koordinálását, az adódó lehetőségek célokká formálását.

A szerveződési elv egyik nagyszerű példája a hálózatos megközelítés, melyben területi, szakmai, készség-típusú kapcsolatok dominálnak. A tehetség-hálózati együttműködés sokat adhat a csatlakozó intézményeknek. E kezdeményezések új ajtókat nyithatnak ki, új utakat indíthatnak el.

1. Bevezető gondolatok:

A köznevelési törvényben deklarált jogok egyértelműsítik a különleges bánásmódot; ezen belül a sajátos nevelési igényű, valamint a kiemelten tehetséges gyermekeket/tanulókat megillető alap, illetve többlet szolgáltatásokat. A jogok mentén megilleti őket a tevékenységek

változatosságának biztosítása, a képességfejlesztés hatékony pedagógiai eljárásainak széleskörű és adekvát alkalmazása.

Ez azonban sok ún. „láthatatlan,” háttérben zajló munkával járhat egyes intézménytípusokban, az ellátásukban részesülő tanítványok vonatkozásában.

Örömteli tény, hogy a tehetség komplex jelenségét ma már sokféle oldalról és módon tudjuk szakmailag is megalapozottan megvizsgálni - s ami még fontosabb – fejleszteni is. A tehetségsegítés, tehetséggondozás folyamatának „sikere” annak egyénekre szabott voltától nagyban függ. Munkánk annál eredményesebb lehet, minél alaposabban ismerjük tanítványainkat. „A nevelő hatások különböző módon érintik az egyes gyermekeket. Az egyénekhez igazodó nevelés lehet a leghatékonyabb.”³

Gyarmathy Éva azt mondja: „*A tehetség tudja, mire van szüksége.*”

„A tehetséggpopuláció nemcsak a valamely mérőeljárásokkal kiválasztott felső százalékokat jelenti, hanem az átlagos és az átlag alattinak mutatók között is elszórtan jelen van.” (GYARMATHY, 2007.) Ezért minden gyerekre úgy kell tekintenünk, hogy Ő is lehet egy potenciális tehetség. Mindenkinek van saját képességstruktúrájához mért erős területe, vannak olyan tevékenységei, amelyek művelésében érdeklődést és motivációt mutat. A tehetség ezen az erős oldalon jelentkezhethet. Megmutatkozásához megfelelő körülmények szükségesek. A környezet ingergazdagsága, a biztonságot és a szabadságot nyújtó érzelmi közeg, a feladatok változatossága, a választás, az öndifferenciálás lehetősége mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy észre vegyük, ha valaki nem a „megszokott módon” nyilvánul meg; másképpen rakja össze az ismereteket és más következtetésre jut. A különleges tehetségek – kettős vagy

³ **Forrás:** Bajai EGYMI Pedagógiai Program (p.29)

többszörös különlegességű tehetségek – kibontakozásához egyetemes tervezés szükséges. (...) be kell azonosítani a lehetséges akadályokat, fel kell tárni sajátos igényeiket, majd olyan tervezési megoldásokat kell bevezetni, amelyek minden felhasználói csoport számára biztosítják az egyenlő esélyű, akadálymentes hozzáférést.” (FÜLÖP, 2020 p.513)⁴ Gyarmathy egyszerre foglalkozik tanulási nehézségekkel küzdő gyerekekkel és alapít tehetséggondozó központokat, mert nap, mint nap tapasztalja, hogy a tehetség gyakran szabálytalan. Elkötelezetten segít ezeknek a “fura” gyerekeknek ráatalálni a saját útjukra.⁵

„... időnként a szürkének látszó kavicsból is előtűnik a drágakő csillogása.”⁶

/ Dr. Czeizel Endre/

A 2011-ben kiadott CXC törvény a nemzeti köznevelésről meghatározza a kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló fogalmát. *Különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló* a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló, illetve a kiemelten tehetséges gyermek, tanuló.

A *sajátos nevelési igény* (SNI) fogalmának tágabb értelmezése azokat a különleges bánásmódot igénylő gyermekeket jelöli, akiknek állandó vagy átmeneti jelleggel fizikai, biológiai, pszichikai, intellektuális, családi vagy szociokulturális okok miatt egyéni, a többségtől eltérő nevelési-oktatási

⁴ Forrás: A tehetség kézikönyve (Géniusz Könyvek) Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2020.

⁵ Forrás: <https://mediaklikk.hu/kossuth-radio/cikk/2021/04/05/nagyok-dr-gyarmathy-evaval/>

⁶ Forrás: <https://www.citatum.hu/kategoria/Tehetseg/6>

szükségeik vannak. A fogyatékosokkal élők mellett ide tartoznak a tanulási nehézséggel, magatartászavarral küzdők, illetve a kivételes képességű tanulók. A sajátos nevelési igény nem orvosi vagy pszichológiai értelemben vett diagnózis, hanem az oktatás területén való többletjogosultságok biztosítása érdekében bevezetett iskoláztatási kategória.

A fenti meghatározásokból kikövetkeztethető, hogy kétszeresen is kivételes helyzetben vannak a sajátos nevelési igényű tehetségek. Őket *kettős különlegességgel rendelkező tehetségnek* nevezzük. A meghatározás szerint: „Olyan tehetség, aki testi vagy érzelmi akadályozottsággal rendelkezik, ill. tanulási zavarral vagy nehézséggel küzd. Nagy számban maradnak ki a tehetségazonosításból és az ehhez kapcsolódó programokból, mert nem tűnnek tehetségesnek az iskolában. Sok esetben nem tehetséggondozásba, hanem fejlesztő programokba kerülnek (utazó gyógypedagógiai-fejlesztő pedagógiai szolgáltatás).”⁷

2. Tehetség fogalom

Csermely Péter (2017) szerint igen sokat gondolkodunk azon, hogy kit nevezhetünk tehetségnek, azonban arról már kevésbé, hogy milyen emberek lesznek azok a tehetségek, akik a segítő kezeink, szárnyaink alatt nőnek fel. Gyarmathy ezt ajánlja: „A tehetség a lehetőségek, különleges feladatok, kihívások által kiemelkedő színvonalú tevékenységre, és ennek

⁷ **Forrás:** A tehetség kézikönyve (Géniusz Könyvek) Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2020.

következtében kiemelkedő teljesítmény elérésére képes.” (ARATÓ ÉS MTSAI, 2014, 103.)

„Az „*én csinálom*” az én-élmény ösforrása, a gyermeki létezés megélt gyönyörűsége, későbbi létezésünk esszenciája, a személyes és a társas elfogadás alapja, mely végigkíséri egész életünket. Nem vagyunk egyformák abban, hogy miben tudunk sikeres egyedi teljesítményt nyújtani. A siker egyik fontos összetevője – bármely tevékenységben is valósul meg – a képesség.

Valamennyiünk közös tapasztalata, hogy számos egyéb tényező segítheti vagy gátolhatja egy adott képesség kibontakozását; s nem kétséges az sem, hogy az öröklött tényezők – a származás stb. – jelentős befolyást gyakorolnak az emberi életút alakulására. S minthogy az emberi képességek mentén (is) különbözőek vagyunk, ideális esetben (!) bármiben lehet valaki kiemelkedő képességű, talán még tehetséges is.

Mindannyiunk – szülők, pedagógusok, tudományos kutatók – közös feladata, felelőssége feltárni az emberi képességek kibontakozásának oki hátterét, ezen „okok” kölcsönhatásait, a korai felismerés, azonosítás markereit, a fejlesztés/fejleszthetőség módszereit. Czeizel Endre, a hazai tehetséggondozás kiemelkedő képviselője ezt az alábbiak szerint fogalmazta meg: „*Legnagyobb természeti kincstünk a tehetség.*”(CZEIZEL, 2003.)

Tekintsük kiindulópontnak azt a megállapítását is, hogy a kiemelkedő képesség ritka, kivételes.” (BALOGH-RÉVÉSZ, 2017 p.48)⁸

⁸ Forrás: A tehetség kézikönyve (Géniusz Könyvek) Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2020.

A tehetségfogalom „magja” valamely emberi képesség-területen megfigyelhető, az átlagos teljesítményszintet meghaladó produkció, kiegészítve néhány fontos kritériummal (SUBOTNIK ÉS MTSAL, 2011):

- tükrözi a társadalom értékeit;
- kézzelfogható kimenetele van, különösen felnőttkorban;
- területspecifikus;
- biológiai, pedagógiai, pszichológiai és pszichoszociális tényezők is fontosak a fejlődésében;
- relatív, és nemcsak az átlaghoz mérve (egy átlagosnál jobb művészi képességgel rendelkező gyermek), hanem a zsenihez is (egy művész, aki forradalmasítja az adott művészeti területet).

Balogh László meghatározása szerint: „[...] *kiemelten tehetséges gyermek, tanuló*: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek, magas fokú kreativitás és erős motiváció birtokában magas szintű teljesítménnyel bizonyítja tehetségét.”

3. Tehetségkutatások – rövid történetiség

A modern tehetségkutatás egyik legjelentősebb állomását az amerikai Joseph Renzulli jelentette a Connecticuti Egyetemen 1977-ben. Három körös tehetségkoncepciójával rakta le ma is világszerte alkalmazott elméleteinek az alapját. „What makes giftedness” (*Miből áll a tehetség?*) című cikke (RENZULLI, 1978) hosszan tartó hatással volt a szakterületre. Renzulli (1978 és 1985) azt állítja, hogy az őt megelőző tehetségkutatásnak köszönhetően egyértelművé vált, hogy a tehetséget nem lehet egyetlen

kritérium alapján meghatározni. Elmélete három, a kreatív/produktív embereket jellemző tulajdonságra épül. Ez a három tulajdonság vagy komponens a következő:

- Átlagon felüli képességek,
- Feladat iránti elkötelezettség,
- Kreativitás.

Az átlagon felüli képességek mind az általános, mind a specifikus képességeket magukba foglalják. Úgy kell őket értelmezni, mint az elérhető legmagasabb teljesítményszintet egy adott témában. A feladat iránti elkötelezettség a motivációhoz hasonlítható, de annál szűkebb értelmezésben. Pontosan azt jelenti, hogy az illető lelkesedik a feladatért, az vonzza őt. A 13 kreativitás egy olyan átfogóbb fogalom, amit máshol zseniként, eminensként is neveznek. Renzulli szerint ezek közül egyik elem önálló jelenléte sem jelenti önmagában, hogy valaki tehetséges. A három elem interakciója vezet a tehetséges viselkedéshez (amint azt az 1. ábrán a három kör interakciójába eső satírozott terület is jelöli). Minden tulajdonság szükséges, és egyenlő szerepet játszik. Ebből következik, hogy az intelligencia nem az egyetlen feltétele a tehetségnek.

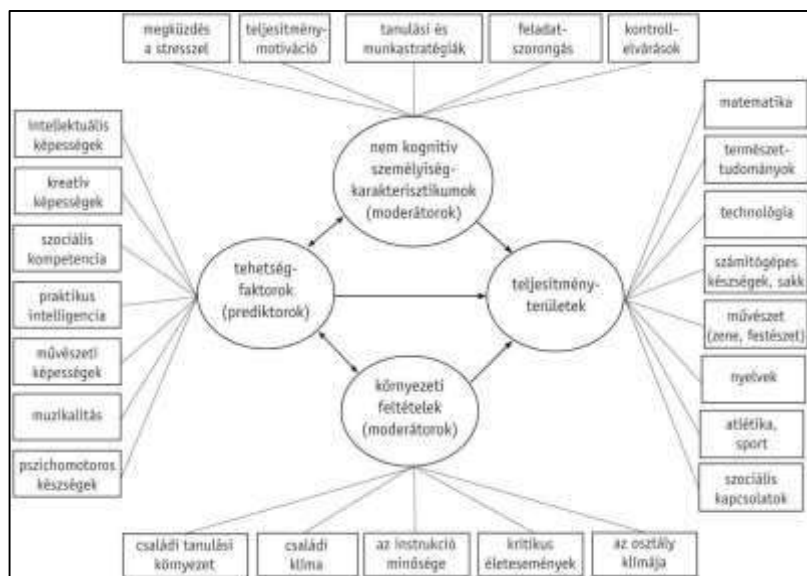
Minden egyes gyermek egyéni, és lehetetlen a képességeknek és hajlamoknak olyan széleskörű listáját összeállítani, amely minden egyéni különbséget tartalmaz. Újabb és újabb modellek születnek, amelyek igyekeznek megragadni a tehetség általános fogalmát. A teljesség igénye nélkül tekintsük át azokat a modelleket, mely a sajátos nevelési igényű tanulók igényeihez a legjobban illeszkednek.

4. A teljesség igénye nélkül – sajátos nevelési igényű tanulók igényeihez legjobban illeszkedő modellek

4.1 Heller: München-modell (a hatékony tanítási környezet modellje)

A környezeti tényezők jelentős szerepet játszanak abban, hogy a gyermek veleszületett adottságai, a tehetségigéret kibontakozik-e vagy sem.

A modell szinte valamennyi tényezőt és azok interakcióit mutatja, amelyek az intellektuális vagy más tehetségterület (prediktorok) kibontakozását – mint szociális környezet, családi, iskolai környezet – befolyásolhatják. A tehetséggondozás elsődleges helyszínéként az iskolát említi, de a környezet szerepét sokkal árnyaltabban bemutató tehetségelméletek – (pl. GAGNÈ) – a korai családi, majd iskolai társas környezet fontos szerepét jelentős tényezőnek tartják.

Heller hatékony tanítási környezet modellje (HELLER, 2008.)

4.2 Ziegler akciótóp (Actiotope) modellje

Míg az angolszász világban általánosabban idézett a Sternberg-modell, addig Európában és hazánkban, az utóbbi időben Ziegler modellje vált népszerűvé (lásd BALOGH, 2016; GYARMATHY, 2017).

Az *akciótóp* modell az egyénre és környezetre egyaránt hangsúlyt fektet, a tehetséget, mint lehetőséget fogalmazza meg. A modell ugyan hasonlít Helle elméletéhez – a tehetség az egyén potenciális lehetősége –, de különbözik attól, mégpedig elsősorban abban, hogy nem kizárólag az egyén képességeit tartja meghatározónak. Az akciótóp szó a biotóp szóból ered, amelyben az élőlényekre hat a környezet, és azok aktívan vissza is hatnak a környezetre.

Ez lényegében az egyén és a környezet közötti bio-pszicho-szociális interakciómodell, melynek elemei: a tehetséggondozás során folyamatosan fejlődő *akciórepertoár*, a *célok* (itt a szerző a tehetséggondozó szakember feladatának tartja az együttműködést a családdal, a kortársakkal, az adott célra szűkítve az akciórepertoárt a fejlődés érdekében). Ez azt jelenti, hogy az *egész rendszernek* együttesen kell fejlődnie és illeszkednie a célokhoz, és figyelni kell arra, hogy az akciórepertoár kiterjesztése mindig újabb lehetséges célokat jelöljön ki.

A *környezet* valójában a modell *szociotóp* eleme. A környezet egy bizonyos szegmenséhez való adaptáció elengedhetetlen a tehetség fejlődéséhez. A *szubjektív akciótér* a problémamegoldás összes lehetséges lépését jelenti, amelyet az egyén elméletben kivitelezni tud. A szubjektív akciótérbe hívja be a személy a célnak és az adott környezetnek megfelelően az akciórepertoárjából az adott akciót.

Az akciótóp modell összetevői (ZIEGLER ÉS MTSAI, 2017.)

A szerzők szerint a legtöbb tehetségidentifikációs folyamat általában a személy vonásait veszi figyelembe, leggyakrabban az IQ-t és a teljesítményt. Az akciótóp modell ezzel szakít, és inkább az erőforrások kiaknázására helyezi a hangsúlyt. Ezek anyagi és nem-anyagi dolgok, amelyek segítségével elérhető az adott cél (ZIEGLER, BAKER, 2013).

Az akciótóp modell komponensei nem parallel módon fejlődnek, komplex rendszerként kell rájuk tekinteni, ahol az akciórepertoár, a célok, a környezet és a szubjektív akciótér kölcsönhatásban van (ZIEGLER ÉS MTSAI, 2017.).

Ideális esetben így az akciótóp nyitottá válik, ezáltal az akciótóp komponensek sikeres, közös fejlődése egyik stabil állapotból a másik, hatékonyabb stabil állapotba kerülnek. Ez a folyamat függ az akciótóp *módosíthatóságától* és *stabilitásától*. Ha például egy mentor már nem elégíti ki a tehetség fejlődését, másikat kell keresni. Másfelől szükség van stabilitásra is ahhoz, hogy egy területen belül valakiből kiválóság váljék. Destabilizáló lehet pl. egy irigy kortárs vagy egy tanár, aki inkompetensnek érzi magát a tehetség mellett. Ilyen emberekkel körülvéve a tehetség kényelmetlenül fogja magát érezni, ami ahhoz vezet, hogy elhagyja azt a

tevékenységet, amiben tehetséges. A családban is megjelenhet destabilizáló faktor: a fejlődő tehetség nagy finansiális költséggel jár.

5. Tehetség... -kép, -területek

A tehetség mibenlétének meghatározásakor, a tehetséges személyek fejlesztése során mindig kulcsfontosságú kérdés, hogy milyen *területről is van szó*, amelyen valamely tehetség megnyilvánul, amelyen egy tehetség kibontakozik. Gordon Győri János szerint a tehetségterület kérdését; - azt, hogy mit tekintünk területnek, amelyen például egy tehetség kibontakozik - a legutóbbi időkig a különféle szempontokból foglalkozó szakirodalom is lényegében teljesen elhanyagolta.

„ Akár igaz a kijelentés tartalma, akár nem, a hétköznapi beszédben – de tanároktól, tehetséggel foglalkozó szakemberektől is – gyakran hallani azt a vélekedést, miszerint „Mindenki tehetséges valamiben.”; vagy ugyanez a gondolat fordítva: „Valamiben mindenki tehetséges.” Mondhatnánk: mindenki tehetséges valamilyen területen. Amikor azt mondjuk, hogy egy gyerek tehetségesen rajzol, vagy, hogy X. Y. tehetséges költő, N. N. kimagasló politikus, Q. W. kiváló matematikus, akkor tulajdonképpen ugyancsak azt mondjuk, hogy egy bizonyos területen a tehetséges teljesítményeket létrehozó személyekre jellemző módon tevékenykedik az illető, rájuk jellemző eredményeket ér el egy területen.

... Az ilyenféle laikus vagy szakmai állításokat aztán gyakran követi az arra vonatkozó szándék, hogy tisztázzák, mit is jelent az, hogy valaki tehetséges, mit jelent a tehetséges teljesítmény, mit jelent a tehetséges

személyek fejlesztése *egy területen* és hasonló; de csak a legritkábban próbálják azt definiálni, hogy *mi a terület* mint fogalom.

Pedig valamennyi fenti közlésben – és megszámlálhatatlanul sok hasonló laikus és szakmai kommunikáció során – a terület legalább annyira releváns, meghatározó, magyarázatot igénylő fogalom, mint a tehetség, a tehetséges teljesítmény, vagy a tehetségnevelés.” (GORDON GYŐRI J.)⁹

De mi is a tehetség?

„ A tehetség egy adomány, nem teher és hátrány, ha megfelelő módon bánunk vele. Annyira egyéni megnyilvánulási formái vannak, hogy nehéz kategóriákat állítani hozzá. Egy belső erőforrás, amelyet folyamatosan gondozni, gazdagítani, segíteni szükséges. Ezt különböző tanulási folyamatokkal, sajátos életvezetés-támogatással érzük el. Az emberi másság megnyilvánulásának egy sajátos formája, amivel toleranciára is nevelünk (HUJBER 2014. 18).”¹⁰

Több szakember véleményét, meghatározását lenne szükséges összevetni a tehetség fogalmát illetően, hogy lássuk, milyen színes is ez a paletta. Erika Landau így vall a tehetségről:

„Nincs valójában pontos definíció arra, hogy milyen is a tehetséges gyerek. Olyan gyerek, aki úgymond több mint, társai. Kíváncsibb, érdeklődőbb, mozgékonnyabb, kalandvágyóbb, önállóbb, vidámabb, a dolgok összefüggéseit jobban meglátó stb.”¹¹

⁹ <https://tehetsegkezikonyv.tehetseg.hu/page.php?id=179>

¹⁰ **Forrás:** Pedagógusszerepek a tehetséggondozásban - Gyakorlati megközelítések - Szerkesztette: Polonkai Mária
GÉNIUSZ KÖNYVEK. Készült a „Tehetséghidak Program” (TÁMOP 3.4.5-12-2012-0001) című projekt keretében.

¹¹ **Forrás:** Erika Landau: Bátorság a tehetséghez (1997) Calibra Kiadó, Budapest (p. 27)

Tehetséges gyermekek 6 profilja¹²

1. A sikeres
2. A kihívó, ellenszegülő
3. A rejtőzködő
4. A lemorzsolódó
5. A kettős különlegességgel rendelkező
6. Az önálló

1. ábra

Forrás: http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/03_david_04_15/821a_tehetsg_fogalma.html

¹² **Forrás:** Betz, G. – Neihart, M. (1988) idézi: Szító: Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja; Tehetséges gyermekek fejlesztése nevelési-oktatási intézményekben c. előadás anyaga (2012.)

Howard Gardnernek a többszörös intelligenciára vonatkozó felfogása szerint az intelligencia nem egységes képződmény.

Ellenkezőleg: az emberben többféle intelligencia létezik párhuzamosan, és korántsem szükségszerű, hogy ezek egyformán fejlettek legyenek. Mint ahogyan a felnőttekre, a gyermekekre is igaz, hogy van, amiben jók, másban pedig kevésbé jók.

A Gardner-féle intelligencia komponensei

Gardner hétféle intelligenciát különít el.

(1) nyelvi,	(5) interperszonális,
(2) logikai-matematikai,	(6) intraperszonális és
(3) testi-mozgási,	(7) zenei
(4) téri,	

6. A tehetségazonosítás szerepe, fontossága és folyamata...

„Végre be kell látnunk, hogy a nemzet legnagyobb kincse a szellemi, erkölcsi, akarati és érzelmi tulajdonságokban gazdag egyének összessége, ezek hozzák létre gondolataikkal és tetteikkel a nemzet maradandó értékeit, ezek elméjében alakulnak ki azok a vezérlőeszmék, amelyek a nemzet tagjainak törekvéseiben és cselekedeteiben jelentkeznek, ezek teremtik meg a nemzeti ideálokat, és közelítik meg azokat, ezek kapcsolják össze a nemzet tagjait egymással, és létesítenek összeköttetést a világ kultúrái között.” (RÉVÉSZ, 1917)

A legfontosabb teendő a tehetségek korai felismerése! Ezt az intelligencián kívül az érdeklődés, a spontaneitás, az intuíció és a magatartás segítségével véli elérhetőnek. Révész kimondta, egymagában semmiféle intelligenciavizsgálat nem jogosít fel arra, hogy a tehetség meglétére, kibonthatóságára vonatkozólag prognosztikai megállapítást tegyünk! A magatartási, erkölcsi értékek jelenléte

semmiképpen sem hiányozhat a tehetség megvalósulásának, kibontakozásának erői közül.

Szakszerű és korszerű tehetséggondozás csak a gyerekek alapos ismeretében lehetséges, az életkori és az egyéni sajátosságok együttes figyelembevételével. A különleges bánásmódot igénylő gyermekek oktatása/nevelése során a segítő pedagógiai koncepció, az egyéni fejlődéshez illeszkedő oktató-nevelő tevékenység kerül előtérbe. A statikus, pszichometriai megközelítésre építő tehetségkép és tehetségazonosítás jelentősen megváltozott a 20. század végére.

A korszerű tehetségkép szerint a tehetség komplex viselkedésegüttest jelent, melynek a felismerése folyamatos, hosszú távú, perspektivikus azonosítást igényel. Gondozásba ágyazott tehetségazonosítást, amelyben a szűrés része a programtervezésnek, és az objektív adatok mellett a szubjektív adatok is szerepet játszanak a tehetségigéret felismerésében (GYARMATHY, 2007).

A tehetségazonosítás során alkalmazható tesztek, eljárások, kérdőívek, a komplex képesség-, és személyiségtesztek; intelligenciatesztek, pszichológus-kompetenciát igénylő eljárások. A kreativitástesztek, esetlegesen a személyiségvizsgáló kérdőívek, a képességvizsgáló eljárások pedagógus szakképzettséggel (pl. pedagógus alapképzettség + tehetséggondozó koordinátor) is felvehetők, nem nélkülözve azonban a pszichológus közreműködését az eredmények értelmezését, elemzését illetően.

Felsorolás-szerűen néhány típust kiemeltünk ezek közül:¹³

Intelligenciatesztek

Kreativitástesztek

¹³ **Megjegyzés:** Néhány ezek közül ismertetésre kerül a dokumentum egyes részeiben. (Melléklet, Függelék) Például a Torrance tesztek a kreativitás mérésére, Tóth-féle kreativitásbecslő skála, Motivációt vizsgáló kérdőíves eljárások, stb.

Képességvizsgáló eljárások

Személyiségvizsgáló projektív tesztek

Személyiségvizsgáló kérdőívek

6.1 A tehetségazonosítás fázisai

Első fázis: az azonosítás szükségességének és hasznának a felismerése, amikor a pedagógusoknak vannak ismereteik arról, hogy fontos a tehetséges gyermekekkel való foglalkozás, de nem ismerik azokat a módszereket, amelyekkel ezt meg lehetne tenni.

Második fázis: az ad hoc azonosítás, amikor a pedagógusok gyermekekre vonatkozó felszínes ismeretei, szubjektív benyomásai alapján választják ki a tehetséges tanulókat. („Motivált tanuló, jól dolgozik.”)

Harmadik fázis: a tesztek segítségével végzett azonosítás. Ebben a fázisban a tesztek egyedüli módszerként kerülnek alkalmazásra, és egy nagyon mechanikus döntési szituáció jön létre, figyelmen kívül hagyva más információkat. Egy jól megtervezett azonosítási programban a tesztek a tanár gyerekekre vonatkozó információinak kiegészítésére szolgálnak. Kizárólagosan a teszteredményekre nem lehet építeni az azonosítást. A különböző mérőeszközöket csakis azok korlátjainak ismeretében, a pedagógusok egyéb információival együttesen lehet alkalmazni.

Negyedik fázis: a rendszer jellegű azonosítás, melyet többfajta módszer kombinált alkalmazása jellemez, a tantestület minden tagja „bevonódik” az azonosítási módszerek kiválasztásának folyamatába, emiatt a módszerek hatékonysága tantárgyanként, életkoronként stb. nagyon változó lehet.

Ötödik fázis: a professzionális azonosítás, melynek során a pedagógusok biztonsággal használják az azonosítási módszereket, és hozzáigazítják azokat az iskola sajátosságaihoz, programjaihoz. Ez a szint biztosítja leginkább a tehetségesek korrekt azonosítását, és teremti meg annak esélyét, hogy egyetlen tehetséges tanuló se kallódjon el az iskolában (idézi: BALOGH, 2016).

6.2 A szűrés és a kiválogatás elkülönülése

Gyarmathy Éva (2006) a tehetségazonosítási folyamatban elkülöníti a szűrést és a kiválogatást. A *szűrés* alatt a megcélzott populáció egészének vizsgálatát érti, majd a tehetségek további kiválogatása a kiszűrt csoportból történik. A *kiválogatás* során pedig azokat a tanulókat azonosítják, akiknek speciális képzésre van szükségük különleges képességeik kibontakoztatásához, és akik a legtöbbet tudnak profitálni az adott képzésből.

Tannenbaum a tehetségazonosítási folyamatot egy tölcsérhez hasonlítja. A tölcsér szája széles, a szűrés nagy mintán történik. Fontosnak tartja, hogy ki kell szűrni mindenkit, akivel kapcsolatban felmerülhet a gyanúja annak, hogy bármilyen területen is tehetséges. A szűrőmódszerek ezért megcélozhatják akár a teljes tanulói mintát is. A tölcsér közepe elkeskenyedik, itt történik a kiválasztás, melynek eredményeképp specifikus tehetséggondozó programokban a tehetséges tanulók hatékony, differenciált fejlesztése történik.

A tehetségazonosítás során eltérő célokat követhetnek a köznevelési intézmények. Emiatt eltérő komplexitású, mélységű és szakember igényű azonosításra lehet szükség. A tehetségazonosítási folyamat két szintje e szempontok alapján különíthető el.

6.3 A tehetségazonosítási folyamat szintjei

Első szint a pedagógiai tehetségűzés.

Jellemzői, hogy zömében az iskolában zajló tevékenységről van szó, pedagógusok végzik, a pedagógiai kompetenciakörben alkalmazható módszerek segítségével. A megcélzott populáció teljes egészére vonatkozhat a tehetség- szűrő módszerek alkalmazása. Célja lehet a potenciális tehetségek megtalálása, és ez megfelelő alapot jelenthet az egyéni tehetségfejlesztő programok kidolgozásához, vagy akár az intézményi tehetséggondozó programokba történő beválogatáshoz. Herskovits szerint (idézi: MEZŐ, 2008) a vizsgált gyerekek kb. 30%-át tekintsék tehetségígéretnek az iskolák. Lényegesnek tartja, hogy a beválogatás során csak olyan tanulókat vonjanak be a tehetséggondozó programba, akik maguk is motiváltak, elkötelezettek a fejlesztés iránt.

A gyermek érdeklődését fontos tényezőnek kell tekinteni a tehetséggondozás során. A tehetségek azonosításának csak akkor van értelme, ha a felismerést adekvát fejlesztés is követi, mert anélkül a tehetséges szó csak egy címke marad, ami akár káros is lehet a diák későbbi fejlődésére nézve. Vannak szerzők, akik szerint ahelyett, hogy a személyeket „tehetséges”-ként azonosítanánk, hasznosabb lenne az egyéni és környezeti sajátosságokat mérni, azzal a céllal, hogy a kiválósághoz vezető személyes tanulási utak azonosíthatók legyenek (ZIEGLER ÉS STÖGER, 2004; idézi: FODOR, É. N.).

Második szint a differenciált tehetségazonosítás.

Ennek szinterei már zömében a köznevelési intézményen kívül találhatók, pl. a tehetségpontokban és/vagy nevelési tanácsadóknak, illetve speciális tehetséggondozó központokban. Ezen a szinten már a diagnosztikai tevékenységben pszichológiai és más, a tehetségterület szempontjából specifikus

mérőeszközök is szerepelnek. Az azonosítás interdiszciplináris együttműködésben történik. (Pl. mentor, edző, pszichológus, pedagógus, esetleg orvos közös tevékenysége révén.) Erre a komplexebb azonosító tevékenységre akkor van szükség, ha az iskola pedagógusai nem tudnak dönteni a tehetséggondozó programba történő bevonásról, vagy ha valamilyen probléma nehezíti a tehetség kibontakozását. Egy részletesebb vizsgálatnak, illetve interdiszciplináris teammunkának további indoka lehet, ha a tehetség fejlesztésére vonatkozóan nagy horderejű döntést kell hozni, amely a gyermek (és esetleg a családja) további sorsát is jelentősen befolyásolja (pl. beválogatás a nemzeti csapatba, külföldi tanulás lehetősége stb.).

A tehetség azonosításánál érdemes figyelembe venni a Martinson-féle (1975) hármas szabályt. Az első a folyamatosság szabálya, amely azt mondja, hogy ha lehet, éveken át többször is meg kell vizsgálni a tehetségigéreteket. A második szabály, hogy különféle forrásokat kell használni, egyfajta mérőeszköz eredményeire ne alapozzuk a kijelentéseinket. A harmadik szabály pedig az, hogy nemcsak az intellektuális összetevők vizsgálatára kell kitérni, hanem a tehetség-összetevők többi elemét is fel kell tárni (idézi: GYARMATHY, 2006).

A tehetségvesztés elkerülése érdekében minél több gyerek kerüljön bele a szűrésbe. Külön figyelmet kell fordítani a különleges csoportok tagjaira, mert ezen csoportokba tartozó tehetségek elkallódási veszélye az átlagosnál nagyobb (HANY, 1993; idézi: GYARMATHY, 2006).

Az azonosítás során nagyon óvatosnak kell lenni, amikor valakiről azt állapítjuk meg, hogy nem tehetséges, hiszen léteznek olyan tehetségek is, akiknek a fő jellemzője éppen az, hogy rejtőzködnek, nehéz felismerni őket. Lehet, hogy akiről azt gondoljuk, hogy nem tehetséges, az nagyon is az, csak nem sikerült azonosítanunk.

A speciális tehetségazonosításához hosszabb időtartamú „keresőprogramok” szükségesek.

A képesség és a teljesítmény két különböző dolog, gondoljunk az *alulteljesítő tehetséges* gyerekre.

A pszichológiai vizsgáló módszerek (tesztek) segítséget nyújtanak az azonosítás során, de nem tévedhetetlenek, éppen ezért hiba lenne önmagukban alkalmazni ezeket.

A pedagógus és a gyerek folyamatos együttes tevékenysége adja a legtöbb kapaszkodót a tehetség felismeréséhez (BALOGH, 2012).

6.4 A gyermekek/tanulók megismerésének főbb módszerei – ismérvek, tehetség szempontú megközelítések

A tehetségazonosításban használatos módszereket általában két csoportba, a szubjektív és az objektív módszerek csoportjába osztja a szakirodalom. A szubjektív módszerek közé sorolják az alkalmi és strukturált megfigyelést, a tulajdonságlistákat, a szülők és a társak véleményét; az objektív módszerek közé pedig a különböző tesztek és pszichológiai mérések tartoznak (HERSKOVITS ÉS DÁVID I., 2012).

A gyermeki/tanulói személyiség fő területeinek megismeréséhez sokféle módszert alkalmazhatnak a pedagógusok. DÁVID MÁRIA ÉS MTSAI (2006) *négy nagy módszer* csoportot különítettek el, az interjú, a dokumentumelemzés, a kérdőív és a megfigyelés módszereit.

Témánk szempontjából fontos még egy további módszercsoportot, a méréseket is bevonni a módszertani repertoárba. E gondolatmenet szerint elsőként a főbb módszereket, majd a pedagógiai kompetenciakörben alkalmazható konkrét példákat is bemutatva - a teljesség igénye nélkül, - tágíthatók a lehetőségek, melyek segítségével a tehetséges tanulói tulajdonságok felismerhetők.

6.4.1 Interjú – beszélgetés a gyermekkel, szülővel, a tehetséggondozásban részt vevő más szakemberekkel

Az interjú olyan szóbeli kikérdezés, „melynek során a kérdező és a kérdezettek között személyes interakciós kapcsolat van” (FALUS 2004, 177.).

Saját felfogásunk szerint az interjú olyan információgyűjtési technikának tekinthető, amelyben a gyermeket nevelő pedagógus folytat célzott beszélgetést magával a gyermekkel, annak szüleivel vagy a vele foglalkozó szakemberekkel, bizonyos személyiségtulajdonságok, környezeti tényezők és/vagy élettörténeti adatok pontosabb megismerése érdekében. Hogy milyen témakörben és kivel érdemes beszélgetni (interjút folytatni), azt a megismerési folyamat tervezésénél a pedagógus dönti el. A tervezés során, a téma és az interjú- alany kiválasztásánál figyelembe kell venni a gyermek életkorát, az interjúalany elérhetőségét, a rendelkezésre álló időt, helyet stb. Olyan témakörben érdemes az interjú módszerét választani a gyermekek/tanulók megismerésére, amely más módszerekkel nehezen hozzáférhető. Felső tagozatos vagy középiskolás tanulókkal például érdemes interjút készíteni az otthoni tanulási szokásokról, az érdeklődési irányokról, szabadidős tevékenységeikről vagy akár az iskolán kívüli társas kapcsolataikról.

6.4.2 Dokumentumelemzés: a gyermek/tanuló által készített és/vagy róla készült dokumentáció adatainak elemzése, értelmezése

Dokumentumoknak a tehetséges gyermekekről/tanulókról készült, mások által létrehozott nyomtatott, írott, rajzolt stb. anyagokat, statisztikai adatsorokat, okiratokat, tárgyakat tekintjük, amelyek rengeteg információt szolgáltatnak a pedagógusnak, és amelyek igen sok következtetés levonására alkalmasak.

A pedagógiai munka során is folyamatosan keletkeznek olyan dokumentumok, amelyek elősegítik az alaposabb és egyedi megismerést, valamint a tanuló szociokulturális és pedagógiai környezetének megértését. Ilyen (gyakran személyes jellegű) dokumentumok spontán módon, kérés nélkül is keletkezhetnek (pl. napló, szabad fogalmazás, önjellemzés, pedagógus jellemzése, bizonyítványok, oklevelek, érmek, levelek).

6.4.3 Kérdőívek alkalmazása a tehetség felismerésének folyamatában

A pedagógiai vizsgálatokban igen gyakran alkalmazott kérdőíves módszert írásos kikérdezésnek is nevezik. A kérdőív alkalmazásának kritériuma, hogy kitöltőjének az adott nyelven írni és olvasni kell tudnia. Ezért az iskoláskor előtti nevelésben kérdőívet a gyermekek közvetlen vizsgálatára nem alkalmazhatunk. Önkitöltős kérdőívről beszélünk abban az esetben, amikor a válaszadót a kérdőív egyéni kitöltésére kérjük fel (KONTRA, 2011).

A kérdőív kitöltője lehet a szülő, a gyermekkel foglalkozó pedagógus vagy egyéb szakember, illetve maga a tehetséges fiatal is.

6.4.4 Megfigyelés, a napi tevékenységek során szerzett tapasztalatok strukturálása, rendszerezése

A megfigyelés az a megismerési módszer, amikor a pedagógus érzékszerveire támaszkodva, közvetlenül a látott, hallott, átélt események során gyűjt információt a megfigyelt gyermekről/tanulóról. Olyan adatgyűjtés, amelyben a megfigyelő jelen van, nézi, hallgatja az események lefolyását. A megfigyelés módszerével vizsgálhatók mindazok a tanulói tulajdonságok, amelyek „szemmel láthatók, füllel hallhatók”.

7. Szakmai konzekvenciák - a kettős különlegességű tanulók „esete”

A téma hazai szakirodalmát tekintve e fejezet főként Gyarmathy Éva forrásanyagára támaszkodik, emellett érintőlegesen más szerzők álláspontját is figyelembe veszi.

A kettős különlegességű tanulók esetében a tehetségazonosítással kapcsolatos vizsgálatok sok esetben eltérnek a szokásostól, hiszen a vizsgálat során figyelembe kell venni a tanuló által alkalmazott megküzdést segítő vagy gátló kompenzálások hatásait. A tehetségek erős oldalai csökkenthetik, vagy el is fedhetik a gyengeségeket, deficiteket, ami miatt a tehetség nem tud felszínre kerülni. A 12. számú melléklet a tehetséges gyermekek 6 típusának egyikeként említi a *kettős különlegességgel rendelkező* típust. (SZITÓ, 2012.)

Szitó szerint a *kettős különlegességgel rendelkező tehetség* olyan tehetség, aki testi vagy érzelmi akadályozottsággal rendelkezik, illetve tanulási nehézséggel vagy zavarral küzd. A sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja témáját érintő

egyik előadásában (Tehetséges gyermekek fejlesztése nevelési-oktatási intézményekben) leírja ezt a tehetségípust.

Jellemzőjükként említi, hogy „nem tűnnek tehetségesnek” az iskolában. Gyakran tűnnek kapkodónak, szertelennek, figyelmetlennek, akik képtelenek arra, hogy iskolai feladatokat teljesítsenek. Stressz-tüneteket mutatnak. Bátortalanságot, frusztrációt, elszigeteltséget, elutasítottságot, tehetetlenséget éreznek. Rendbontó a viselkedésük, gondatlan, rendezetlen a kézírásuk, rendbontó viselkedésük következtében nehézséget okoz számukra, hogy befejezzék, megcsinálják az iskolai feladataikat. Szító véleménye szerint hatalmas számban maradnak ki a tehetségazonosításból és az ehhez kapcsolódó programokból, amelyek éppen arra lennének hivatottak, hogy elősegítsék speciális szükségleteik integrálását.

A szakirodalom meghatározásai és a fogalom definiálhatósága alapján jól tudjuk, a kettős különlegességű egyének képességei nem fejlődnek harmonikusan, ezért esetükben a tehetségazonosítás során a képességek felmérésében az érdeklődés vizsgálatának nagyobb jelentősége van a szokásosnál. A legjobb tehetségazonosítás a tehetséggondozás során történő megfigyelés.

A Magyar Génius Program, valamint a Tehetséghidak Program keretében megjelentetett GÉNIUSZ kötetek célja, hogy széles körű, átfogó segítséget és eligazítást adjanak a tehetséggondozás ügyében tevékenykedő szakembereknek és segítőknek. Gyarmathy Éva: *Hátrányban az előny – A szociokulturálisan hátrányos tehetségesek* című kötete (12. kötet) kézzelfogható segítségre vállalkozik ebben.

A fejezet következő tartalmi részeiben a H. Nagy Anna által szerkesztett *Szakmai ajánlások pszichológusoknak a tehetséggondozáshoz* címmel megjelent 2013-as kötetben Gyarmathy Éva két tanulmányában is szót kapnak a sajátos nevelési

igényű tanulók, és a kettős különlegesség rendkívül lényeges szakterület-, és sérülésspecifikus szempontjai, összetevői.¹⁴

A szerző tolmácsolásában megjelent tanulmányok eredeti tagolásának változatlanul hagyása mellett kerülnek most kiemelésre azon (szak-, és szakterület) specifikus kérdések, és szempontok valamint konstanciák, melyeket az e területen tevékenykedő szakemberek munkájuk során nem hagyhatnak figyelmen kívül.

7.1 Egyenlő hozzáférés biztosítása az SNI-s, BTM-es és alulteljesítő fiatalok számára¹⁵

A kettős különlegesség Gyarmathy-féle definiálása

A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő tehetségek kettős különlegessége

Gyarmathy (2013) szerint:

A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő egyének, mint bárki más, lehetnek tehetségesek, ha a tehetség kritériumainak megfelelnek. (Sternberg nyomán e tehetségkritériumok: kiválóság, ritkaság, teljesítmény, kimutathatóság, értékhozadás)

A sajátos nevelési igény (SNI) és a beilleszkedési, tanulási zavar (BTMN) a személyes és környezeti tényezők interakciójában alakul ki. Ezeknek az

¹⁴ **Forrás:** Szakmai ajánlások pszichológusoknak a tehetséggondozáshoz (Szerk.: H. Nagy Anna) Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2013.

¹⁵ Egyenlő hozzáférés biztosítása az SNI-s, BTM-es és alulteljesítő fiatalok esetében (Gyarmathy, 2013) 36-38.

egyéneknek a tehetsége is ugyan ezeken a tényezőkön keresztül fejlődik, ezért is elválaszthatatlan a két „különlegesség” összefonódása.

E gyermekek és tanulók *kettős különlegességük* miatt sérülékenyebbek, mint a csak egyik csoportba tartozók. Ugyanakkor ez a fajta kettős különlegesség sok előnnyel jár. „Tehetségként legtöbbször rendkívül innovatívak, kiemelkedően alkotók, másrészt pedig gyenge pontjaik kompenzálására több forrással rendelkeznek, mint a tehetség szempontjából nem érintett társaik.” (p.35)

Az egyenetlen képességstruktúra, az egyenetlen, diszharmonikus fejlődés sok kudarcot okozhat esetükben. Emiatt aztán a kettős különlegességű egyének gyakran kerülnek az *alulteljesítő tehetségek* csoportjába, de nem feltétlenül! Bízató tényező, hogy a fejlődésben szerepet játszó sokféle tényező szerencsés összjátéka átlendítheti az egyént a nehézségeken.

A normalitás kérdése a megszokott, az elfogadott, a többségre jellemző tulajdonságokra, attitűdökre és viselkedésre vonatkozik. Az abnormalitás-normalitás dimenzió közömbös a tehetség megítélésekor, viszont a beilleszkedés szempontjából lényeges problémakör, ezért ez a kettős különlegességet „birtokló” egyének tehetséggondozása során nagy figyelmet kíván.

A vizsgálatok kompatibilitása

Tehetségvizsgálat a sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő egyének esetében

Gyarmathyt (2013) idézve: „A kettős különlegességű egyéneken megbicsaklik minden, az átlagosra szabott rendszer, akár tehetséges, akár deficitekkel küzdő egyénekről van szó. Így a szokásos tehetségvizsgálati eljárásokat is sok tekintetben ellenőrizni kell, ha a kettős különlegességűek vizsgálatára kerül sor.”

Fontosnak tartja megjegyezni, hogy a gondosan felépített tehetségvizsgálatok alkalmasak arra, hogy azonosítsák a kettős különlegességű tehetségre jellemző tényezőket. Ahhoz azonban, hogy a valóban hatékony ellátás a legoptimálisabban megvalósulhasson, az adatgyűjtés folyamán a vizsgálatok hangsúlyai a szokásostól eltérnek a kettős különlegességűek esetében.

A vizsgálatok szervezése és lebonyolítása során figyelni kell az egyén által alkalmazott „adaptív és maladaptív”, a megküzdést segítő vagy gátló kompenzációs technikák torzító hatásaira is. Ezért is fontos az a megállapítása, hogy esetükben kizárólag a *profilvizsgálatok* adnak valamelyest is megbízható képet az egyénről!

Minthogy képességfejlődésük diszharmonikus, képességstruktúrájuk „szirtekből és szakadékokból áll”, egy összesített átlag könnyen „megtévesztően” jelezhet.

Az a tény sem hagyható figyelmen kívül, hogy - akár személyes, akár környezeti deficitek okozzák ezeket a bizonyos gyenge oldalakat, - a kettős különlegességű egyének képességei nem fejlődnek harmonikusan.

A tanuló felől érkező kompenzáció miatt az erős oldalak elfedhetik vagy kisebbitik a deficiteket, de ez nem jelenti a deficitekkel való hatékony megküzdés folyamatának végbe menését. Sok esetben az a tapasztalat, hogy a kompenzációra fordított energiák miatt a tehetség nem, vagy csak nagyon halványan jelenik meg.

Ezért a képességek felmérésében az ő esetükben - a tehetségvizsgálatok során - az érdeklődés vizsgálatának a szokásosnál nagyobb jelentősége van.

Jellemzőjük lehet, hogy kudarcaik miatt könnyen az *alulteljesítés* „ördögi körébe” keverednek. Ekkor már az attitűdjük is érintett, mivel alacsony az önértékelésük, kerülnek az erőfeszítést, motiválatlannak tűnnek. Összefüggésben az előzőkkel, a

náluk alkalmazott *szokásos motivációs vizsgálatok* nem feltétlenül mutatják a valós belső hajtóerőt. Az alulteljesítés lényegében abban mutatkozik meg, hogy az érintett egyén (gyermek/tanuló) nem fordítja képességeit teljesítménybe (még teszteléskor sem!).

Domináns a tanulmány szerzőjének azon kijelentése, miszerint: a kettős különlegességűek esetében fokozottan igaz, hogy a legjobb tehetségazonosítás a tehetséggondozás során történő *megfigyelés*.

A tehetséggondozás alakulása, kiemelt ellátási formák

A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő egyének tehetséggondozása

Gyarmathy így ír erről: „A kettős különlegességűek esetében a szokásos környezet általában nem ad elég lehetőséget a fejlődésre. Ezért a tehetséggondozásban külön figyelmet kell fordítani a tehetségeseknek ezekre a *duplán különleges* csoportjaira.”

Majd folytatja: A tehetségek esetében minden (legyen az élethelyzet vagy probléma) a szokásosnál jelentősen nagyobb intenzitással jelentkezik. (a „köbön”) A kettős különlegességű egyének esetében ez a hatvány megduplázódhat, ami miatt ezt a tényezőt is maximálisan figyelembe véve - a tehetséggondozást erre is felkészülten kell megtervezni!

Alapvetően az egyén önmaga teljességében környezetével egységet alkot, ennél fogva tehetsége és deficitjei is egységet képeznek. A tehetségek ellátásában a külső és belső hátrányt okozó és egyéb tényezőket, valamint a tehetséget csak együtt lehet hatékonyan kezelni!

A kettős különlegességű egyének *ellátásához* szükséges, hogy a tehetségekkel foglalkozók „kiképzést” kapjanak a deficitek témakörében, és a deficitekkel élő egyénekkal foglalkozó szakemberek a tehetségek gondozására is felkészüljenek. Ideális esetben a gyógypedagógus és a pszichológus együttműködése jól szolgálhatja ezt a törekvést. Amennyiben adott egy gyógypedagógus (mentortanár) és egy pszichológus (tehetségkoordinátor) ebben a folyamatban, úgy az optimális körülmények valóban ideális lehetőségeket is teremthetnek ehhez a dolgok polarizáltsága ellenére is.

Megállapítja és kijelenti továbbá; ugyanazok a *tehetséggondozási módszerek* alkalmazhatók, náluk, amelyek a hatékony tehetséggondozás eszközei, csak némely hangsúly tevődik át, - de az átlagosnál nagyobb szükség van a kettős különlegességűek esetében a *csapatmunkára!* Legtöbbször ezért a szokásosnál több szakember bevonására kerül sor. A kettős különlegességűek esetében is, - mint általában a deficitek esetén - nem az orvosi-szociális-támogató, hanem az emberi jogi a *holisztikus szemlélet* jelentheti a valódi megoldást.

Ellátásukban különösen nagy jelentősége van a *mentorrendszernek*. A mentor mintát, viselkedéskultúrát adhat, segít elfogadtatni a környezettel a mentoráltat és fordítva. Támogatása kettős célú, hiszen nemcsak a tehetség szempontjából lényeges, hanem a beilleszkedést is segíti.

Mindegyik idetartozó csoport a szokásosnál nagyobb ráfordítást kíván a fejlődés és beilleszkedés sikeressége érdekében. Kettős különlegessége miatt ez a típusú tehetség kevésbé illeszkedik a környezetbe. A beilleszkedést segítő tehetséggondozási formák közül kiemelt a megfelelő foglalkozás megtalálása, a karrier kialakítása.

A „valós”, értékelhető, értékteremtő teljesítményekhez a megküzdés, a kihívások felvállalása vezet, nem az erőfeszítések elkerülése. A kettős különlegességűek is

meg kell, hogy kapják a sajátosságaiknak legmegfelelőbb fejlesztő környezetet. Ha ezt biztosítjuk, a környezet szerepe a megfelelő elvárások felállítása, és nem a felmentések adása lesz.

Csoport-specifikumok

7.2 Sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő tehetségek legfőbb érintett csoportjai¹⁶

A deficitek és hiányok területe és nagysága szempontjából nagyon különböző lehet a kettős különlegesség. A kettős különlegességre vonatkozó általános szabályok mellett a különböző típusú deficitek szerinti sajátosságokat is érdemes figyelembe venni a tehetséggondozásban.

A szociokulturálisan hátrányos helyzetű tehetségek

Amennyiben nem történik hatékony beavatkozás, annak hiányában a szociokulturális hátrány az életkor előre haladtával egyre nő. Az idő-kérdés szenzitivitásának ebből a szempontból az a felfogása, hogy a tehetséggondozást már korai életkorban el kell kezdeni, hogy a szocializáció a tehetségfejlődésnek megfelelően alakuljon.

Gyarmathyt idézve: „A szociokulturálisan hátrányos egyének az oktatási rendszerben is hátrányt szenvednek, mert az iskola a verbális-elemző-logikai gondolkodásra épít, míg ők a *holisztikus-vizuális-mozgásos információfeldolgozásban* hatékonyak. Mindenki számára kedvező lenne, ha a

¹⁶ **Forrás:** *Szakmai ajánlások pszichológusoknak a tehetséggondozáshoz* (Szerk.: H. Nagy Anna) Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2013.
Sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési és tanulási zavarokkal küzdő tehetségek legfőbb érintett csoportjai (Gyarmathy, 2013) 39-42.

tanítás helyt adna a különféle modalitásoknak és kognitív működéseknek a tananyag feldolgozásában. A szociokulturálisan hátrányosak esetében a család, legtöbbször még igyekezete és konstruktivitása ellenére sem tud eléggé fejlesztő háttérrel biztosítani. Gyakran a család értékeitől távoliak a tehetséges egyén értékei. A szakadék áthidalása az egyik lényeges része a tehetséggondozásnak.” (GYARMATHY, 2013 p. 39)

Nagy kihívás és feladat számukra azt a kulturális különbséget behozni, ami a saját és akár az átlagos kulturális háttér között van. Ezért a célzottan nekik indított programokban a kulturális fejlesztésre nagy figyelmet kell fordítani! Több tapasztalat mutatja, hogy a kulturális fejlesztés hatékonysága a szabadidős tevékenységek területén igazolódik.

Szintén nehezítő körülményként mutatkozik, - fogalmazódik meg a tanulmányban - hogy az a társadalmi közeg, amelyben a szociokulturálisan hátrányos helyzetű gyermekek felnőnek, szocializálódnak, nem ad a számukra tehetségüknek keretet, és a karrier építésüknek megfelelő háttérrel. Esetükben külön feladat megtalálni, megnyerni a hivatásuknak megfelelő társadalmi–kulturális közeg támogatását a tehetséggondozás eredményessége céljából.

A neurológiai alapú teljesítmény- és viselkedészavarok, valamint a magatartászavar

„Neurológiai alapú teljesítményzavar – specifikus tanulási zavar, figyelemzavar, hiperaktivitászavar – veleszületett vagy szerzett sajátos észlelési és reakciómód nyomán alakul ki. Ez a neurológiai konstelláció nem feltétlenül válik zavarrá.

A képességeknek megfelelő fejlesztő környezetben a tehetségfejlődés szempontjából előnyös is lehet a különleges látás- és reakciómód. A neurológiai

alapú teljesítményzavarok általában igen apró eltérésekből alakulnak ki, ezért sok esetben az eltérések nem kerülnek azonosításra. Így gyakran ellátatlanok, és emiatt a jelentőségüknél nagyobb akadályt jelentenek a fejlődésben.” (GYARMATHY, 2013 p. 40)

Gyarmathy jól rávilágít arra, hogy a neurológiai alapú teljesítményzavarok kialakulásában nagy szerepe van az iskola „egyoldalúságának”, ami a tehetségek fejlődésében is sok hátrányt okoz! A mai iskola egyoldalúan a *bal agyféltekei verbális-elemző gondolkodásra* épít, miközben a *jobb agyféltekei holisztikus- vizuális-mozgásos megközelítést* háttérbe szorítja. A kiemelkedő kognitív teljesítmények és így a tehetség szempontjából viszont az egész agy működésére szükség van! – írja a szerző.

Utal arra is, hogy a kiemelkedően alkotó tehetségpapulációban *felülreprezentált* a gyakran *neurológiai alapú* teljesítményzavarokként megjelenő *idegrendszeri típus*. A többségtől eltérő információfeldolgozás, az erőteljesebb jobb agyféltekei működés út a kreatív teljesítmények felé. Ennek magyarázatát is adva; „a nagyobb ingeréhség, az erős energetikai háttér és kisebb késztetésbeli gát magas képességszinteken a kiemelkedő tehetséget alkotó jellemzőcsoportot hozza létre.”

A teljesítményben és a viselkedésben megnyilvánuló tünetek, jellemzők, összefüggések körétől elkülöníti a *magatartászavart*. Idézve: „A magatartászavar a tehetség szempontjából érintett jelenség lehet, de minőségében különbözik a *hiperaktivitástól*, sőt a *hiperaktivitászavartól* is, ami csupán a viselkedészavarok kategóriájába tartozik, és terápiásan jól befolyásolható, szemben a magatartászavarral. A magatartászavar nem veleszületett vagy korai agyi trauma által alakul ki, hanem a sorozatos és tartós negatív környezeti hatásokra kialakított reakció. Fő jellemzője a gátlástalanság, vagyis tudatos, akaratlagos kontrollnélküliség, ami a képességeket nem érinti.” (GYARMATHY, 2013 p. 40)

A tehetség szemszögéből vizsgálva ezt az „együtt állást” a magatartászavar érintettsége a tehetségre jellemző képességekkel társulva társadalomellenes irányban vezethet adott teljesítményekhez, a következményeként megjelenő *antiszociális teljesítmények* nem felelnek meg a tehetség értékkritériumának. Kialakulásának megelőzésében nagy szerepe van annak, hogy a sajátos nevelési igényű, valamint beilleszkedési- és tanulási zavarokkal küzdő gyermekek és tanulók a képességeiknek megfelelő, sérülés-specifikus ellátást kapják (meg). Az alulteljesítés, az antiszociális személyiségfejlődés általában valamilyen kompatibilitás-hiányra utal, mely az egyén és a környezet „össze nem illése” nyomán alakul ki.

Az érzékszervi, mozgásszervi fogyatékkal élő tehetségek

Mint ahogy ebben a tehetségcsoportban a deficitek szembetűnők, általában nyilvánvalók, a környezet figyelme is erre fordul; a fogyatékkal élő speciális ellátása általában megtörténik, de ez nem feltétlenül segíti a tehetség gondozását is.

„Számos *segítő technika* áll rendelkezésre a fogyatékkal élő egyének számára, amelyek a beilleszkedésben és teljesítményeik hasznosulásában segítséget jelentenek. A tehetséggondozásban ezek elérésére is figyelmet kell fordítani! A hiányok gyakran olyan többletképességeket hoznak létre, amelyek kiemelkedő teljesítményekre adhatnak alapot.” (GYARMATHY, 2013 p.41) Említésre méltó, hogy a fogyatékkal élő egyének tehetsége megjelenhet olyan területen:

- amely nem kapcsolatos a fogyatékkal
- amely a fogyatéék ellenére is kiemelkedő teljesítményhez vezet,

- végül olyan területen, amely a társadalom többségének elérhetetlen, mert a fogyatékek által kialakult többletképesség.

A pervazív fejlődési zavarok, az értelmi fogyatékoság és a tehetség

„Az *autizmus* legjellemzőbb eleme a mentalizációs képesség zavara, a másoknak a sajátjától független tudattulajdonítás gyengesége.” (GYARMATHY, 2013 p.41)
Ennek következménye sok egyéb zavar, de bizonyos „gyermeki látásmód” (infantilizmus) is.

Az autisták csoportja a tehetség szempontjából erősen érintett populáció. Ha kiemelkedő képességekkel rendelkezik az autista egyén, éles, tiszta gondolatsoraival, a többségtől eltérő észlelési módjával, belső elköteleződésével, különleges teljesítményekre képes, és kiemelkedő tehetséggé válhat. E csoport tehetségeinek beilleszkedése sok tekintetben a környezet szemléletén múlik!

Szakmai szempontokat figyelembe véve - képességszinttől függetlenül – azért is fontos az autista egyén gondolkodásmódjának megértése és elfogadása, mert az a társas kapcsolatok minőségének javítását eredményezheti. A kiemelkedő képességű autisták esetében ez szemlélet a tehetségfejlődés szempontjából is kívánatos eljárás!

„Akár autista, akár nem, *bármely értelmi fogyatékos egyénnek lehetnek kiemelkedő képességei.*” – állítja Gyarmathy. „Extrém megnyilvánulása ennek a savant-szindróma, ami az értelmi fogyatékoság vagy autizmus mellett, valamely körülírt területen jelentkező kiemelkedő képesség.” (GYARMATHY, 2013 p.42)
A savant nem tehetség. Hiszen e személy tevékenységéből hiányzik a kreativitás

magas szintje, ő nem alkot, hanem visszaad, reprodukál, vagyis lemásol. (A tevékenység azért „kívánatos”, mert az egyén számára öröml!)

Tehetség szempontú megvilágításban a *kreativitás* a *kognitív képességek* szintjéhez kötött. Az *értelmi fogyatékos* egyén is lehet kreatív! De nyilvánvalóan nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy kreativitása valószínűleg csak igen alacsony, az értelmi képességeinek megfelelő szintű. Értelmi fogyatékos egyén emiatt nem válik a klasszikus értelemben definiálható tehetséggé!

Itt fontos azt megjegyezni, hogy az értelmi fogyatékosnak minősítettek és az értelmi fogyatékosok csoportjai nem teljesen fedik egymást. Nem ritka az a helyzet, hogy *értelmi fogyatékos diagnózist* kapnak tehetséges egyének is! A tanulmány és a szakirodalom is utal arra, különösen gyakran történik meg a kettős különlegességű egyénnel, hogy a képességvizsgálaton igen gyenge eredményt érnek el, miközben képességeik kimagaslók.

Az értelmi fogyatékosokkal foglalkozó ellátórendszerben, a speciális intézményekben is fontos a tehetséggondozó szemlélet kialakítása, a lehetőségek megvalósítása. „Új” megnevezésként jelent meg az értelmi fogyatékoság és a mentális retardáció fogalma helyett az *intellektuális képességzavar*. Lányiné szerint: Azon személyek tartoznak e csoportba, akik az intellektuális funkcionálás, valamint az adaptív magatartás akadályozottságát mutatják (LÁNYINÉ, 2009).

A sajátos nevelési igényű tehetséges tanulók szűrésének alapja

A populációra vonatkozó szűréseket az alábbiak is segíthetik:

- A pedagógus tapasztalatai,
- az óvoda- és iskolapszichológus mérései,

- az eredmények összehangolt értelmezése,
- a gondozási folyamat megtervezése,
- a feladatok megosztása
- a folyamatos konzultáció a szakemberek között
- a szülői tanácsadás.

A SNI, kettős különlegességgel rendelkező tanulók tehetségazonosítása során is alkalmazható, adaptálható módszerek, eljárások¹⁷

- Megfigyelés
- Strukturált beszélgetés
- Pedagógus jellemzése
- Szülői kérdőív
- Torrance-körök
- Tóth-féle Kreativitást Becslő Skála
- Renzulli-Hartmann Skála
- Nebraskai csillagos éjszaka

További online keretek:

- Érdeklődés Térkép (online) <http://erdeklodesterkepe.tehetseg.hu>
- Kognitív Profil Teszt (online kitölthető változat) <http://diszlexia.hu>
- Iskolai tanácsadás űrlap <https://www.jotform.com/build/211134493957359>
- Tanulói Információk és Szülői Kapcsolattartási Űrlap <https://eu.jotform.com/hu/form-templates/tanuloi-informaciok-es-szuli-kapcsolattartasi-rlap>

¹⁷ Megjegyzés: Részletezésük és ajánlásuk a mellékletben található.

8. A tehetséggondozó munka szervezése; interdiszciplináris team-munka

A tehetséges gyermek/tanuló tehetségfejlesztésével foglalkozhat nevelési-oktatási intézmény, tehetségpont, tehetségsegítő tanács, egyéb alapítvány és egyesület is. Bármelyik vagy mindkettő érintettsége esetén a tehetséggondozó koordinátor megszervezi a gyermekkel/tanulóval kapcsolatos mérési adatok, eredmények rögzítését, javaslataival támogatja további tehetséggondozásba, speciális tehetségprogramba való bekapcsolódását.

A feladat az ellátórendszerben csak viszonylagosan „új”, és az is kijelenthető, hogy a tehetséggondozás gyakorlata hazánkban több évtizedre tekint vissza. Az alapot a törvényi és a rendeleti szabályozás adta meg a szakszolgálati protokoll kialakításakor, ugyanakkor a már korábban kialakult gyakorlatot is figyelembe vették.

8.1 A tehetséggondozásban részt vevő szakemberek kommunikációja

Szakmai és szakmaközi kommunikáció

A kommunikáció ebben a helyzetben több, mint információk átadása. A munkafolyamatokat kísérő kommunikáció a társas kölcsönhatások alkalmát és módját is jelenti egyben. A szolgáltatás folyamataiban megvalósuló tevékenység különleges tartalma és a szakmai felelősség magas foka miatt nem csak nélkülözhetetlen, de különösen fontos is a kommunikációs módok és eszközök tudatos alkalmazása.

Ágazaton belüli kommunikáció

A nevelési-oktatási intézmények óvoda- és iskolapszichológusai, tehetségfejlesztő pedagógusai, és mentortanárai, mentorpedagógusai az intézményi tehetséggondozás „valódi” szervezői és megvalósítói. Együtműködésük módja és eszköze a rendszerességgel folytatott megbeszélés. A kapcsolatban - a kezdeményezés szabadsága mellett - szoros, kölcsönös együtműködésen alapuló munkakapcsolat kialakítása a feladat.

A partnerek/együtműködők közötti kommunikáció kiterjedhet:

- az intézmények tehetségfejlesztéssel kapcsolatos mindennemű problémajelzésére
- adatszolgáltatásra,
- a gyermekekkel/tanulókkal kapcsolatos tehetségazonosító, fejlesztő és tanácsadói munkafázisokra,
- nyomon követésre.

Ezen szakmai munka profiljához olyan módszerek és szakmai tevékenységek illeszthetők, mint a *konzultáció* a nevelési-oktatási intézmény pedagógusaival (egyéni helyzetben vagy csoportban) illetve a tehetségfelismerésben és tehetséggondozásban érintett más szakemberekkel. Az egyéni és csoportos szakmai konzultációk lebonyolításának helyszínéről a feladatok tervezésének stádiumában aktuális döntés szükséges. Ebben az értelmezésben a konzultáció egyfajta kommunikáció is. A feladat ellátása során a megfelelő kommunikációs csatornák kialakítása és működtetése nélkülözhetetlen az eredményes munkához!

A gyermekkel folytatott kommunikáció

Kiemelést érdemel, a tehetséggondozásban részesülő gyermekkel/tanulóval történő kommunikáció. Sajátossága szerint történhet vizsgálati szituációban, ugyanakkor a tehetséggondozó találkozhat az érintettel tanácsadói (counseling) helyzetben is, mely teljesen más keretbe ágyazza fontosságát, funkcióját. A vizsgálati szituációban, illetve a strukturált beszélgetésekkor folytatott kommunikáció részben sztenderd, meghatározott algoritmust (instrukciókat) követ, szabályszerűséget kíván.

Ami az úgynevezett normál, átlagos populációt érintően felüli, a sajátos nevelési és oktatási szükségletekkel bíró gyerekekkel illetve fiatalokkal való sérülés-specifikus és adekvát kommunikációt illeti, a kommunikáció „megfelősége” létfontosságú eleme az olyan pedagógiai kultúra kialakításának, mely a fogyatékossgal élők esetében őket és szükségleteiket helyezi a középpontba. Az információkat egyértelműen, érthetően és „kellemes módon” kell közvetíteni, támogatva, segítve, tanítva őket, és lehetővé téve a gyermekek számára azt, hogy maguk is kompetens partnerré válhassanak a kommunikációk (konzultációk) során.

8.2 A team-munka

A TEAM Kullmann¹⁸ meghatározása szerint: „olyan egyének csoportja, akik közös cél elérése érdekében dolgoznak együtt, és hajlandóak feladni annyit autonómiájukból, amennyit a cél elérése feltételez.”

A - témaválasztás szempontjait tekintve - sajátos nevelési igényű kettős különlegességű tanulók gondozására irányuló team-munka általában több egyén, közös célok menti kölcsönös együttműködésére épül. Leginkább állandó formális csoportként funkcionálnak, de az ideiglenes formális csoportok működése is előfordulhat.

A szerveződés folyamatát és létjogosultságát nem csak a kidolgozott protokoll, hanem a fokozódó szakmai specializálódás, az együttműködésre való igény is indokolta. A bővülő szakirodalom, az ismeretek és gyakorlati tapasztalatok differenciálódása is mutatja, alátámasztja, hogy egyre összetettebb, több lett az erre vonatkozó igény, és a feladat is.

A hatékony team jellemzője a jó kommunikáció, bizalmi kapcsolat jön létre, a hatalmi viszonyok a tagok között kiegyenlítettek, közös a döntés, a vélemény felvállalása, biztosított a megfelelő problémamegoldó képesség.

Számtalan működési modell létezik. A „mi” esetünkben a gyógypedagógus és pszichológus szakemberek kapcsolati fúziója az interdiszciplináris modell mentén alakul. Munkájukban jellemzően közös a problémafeltárás és megoldás, kölcsönös konzultáció, szoros az együttműködés, folyamatos az információk megosztása, cseréje, ezért is eredményesebbek, mint ha egyénileg dolgoznának. Szükség esetén az interdiszciplináris team létrehozása tehát indokolt lehet, de megfigyelhetők példák a tehetségazonosításban szerepet vállaló ad hoc

¹⁸ **Forrás:** ELTE BGGYK Mesterképzés - Rehabilitáció előadásanyagok (KULLMANN, 2018)

bizottság(ok) működésére is. A team-tagok közötti kommunikáció tartalma kiterjedhet az azonosítás, a jogosultság megállapítás, a tehetségfejlesztés, a nyomon követés, valamint a kimentí mérés munkafázisaira is. A partnerek/résztevők elégedettsége megerősíti a sikeres folyamatokat, amelyek további fejlesztéssel sztenderdekké válhatnak.

8.3 A nevelési-oktatási intézmények, tehetségműhelyek tehetséggondozásban részt vevő pedagógusainak szerepe

A tehetséggondozásban részt vevő pedagógusokkal történő szakmai együttműködésen keresztül a tehetséggondozás minél teljesebb körű megvalósítása közös cél. Ezek a szakmai kapcsolatok és együttműködések segíthetik és hatékonyabbá tehetik a különböző intézményi szakemberek munkájának összehangolását. A támogató jelleg itt a szakmai kölcsönösségben jelentkezik. A nevelőtestületek konzisztens hozzáállása nagy előny és erény ebben.

Röviden jellemezném az alábbi néhány érintett szakember (szereplő) szerepét, feladatait, felelősségét:

A tehetséggondozó koordinátor

Szerepköre és feladata igen összetett. Számos célirányos tevékenység mellett ő felel azért, hogy élő munkakapcsolatot alakítson ki a nevelési-oktatási intézmények pedagógusaival, (például fejlesztő pedagógusok, gyógypedagógusok, iskolapszichológus) a tehetségfejlesztési szakemberekkel, és

nem utolsó sorban a szakszolgálat szakembereivel. Folyamatos figyelemmel kíséri a tehetséggondozásba került gyermekeket.

A pszichológus

Egyes források szerint a legrövidebben „kincskereső”-nek nevezhetjük. Fontos szempont munkájában a befogadó szemlélet, a nyitottság a különlegesség mindenféle megnyilvánulására, a pozitív gondolkodás.

Ő az, aki a „*gondokat okozó tulajdonságokban*” is megláthatja a fejlődés lehetőségeit, felfedezheti a tehetség megbúvó kezdeményeit, csíráit, szikráit. Ugyanakkor objektívnek, realistának kell lennie, hogy ne becsülje alá a fejlődést és a beilleszkedést gátló problémákat, vagy ne becsüljön túl egy-egy szembeszökőn kiemelkedő jegyet. Olyan ez, mintha egyensúlyt teremtené a dolgok polaritása, és a közöttük elhelyezkedő végtelen előfordulási számú, és árnyalatú „leképeződés” világában. „A specifikum ebben a helyzetben ugyanakkor éppen az, hogy nem csupán a gyenge pontok fejlesztésére „szerződnek”, hanem az erősségek, tehetségcsírák kibontakoztatásában, a személyiség fejlesztésében is partneri munkára vannak „ítélve”.” (GÁLOVICS-HUJBER, 2010)

A napi gyakorlat oldaláról nézve a pszichológusnak folyamatos kapcsolatban kell lennie a pedagógusokkal! Feladatkörében segíthet őt a pedagógiai módszerek alkalmazásában (tulajdonságlisták), az esetleges nevelési, beilleszkedési gondok megoldásában csakúgy, mint a „klasszikus” értelemben vett nevelési tanácsadói, (pedagógiai szakszolgálati) - a szakmai protokoll útmutatásai alapján rábízott - munkában.

A pszichológus jártassága sem elhanyagolható tényező! Ez nem csak a szaktudást, az életkorral növekvő tapasztalatokat jelenti, hanem a pszichológus affinitását bizonyos módszerek, módszercsoportok iránt. Nyilvánvalóan megvannak az speciális alapkövetelmények! Például fontos, hogy minél gazdagabb módszertani, szakmai repertoár álljon rendelkezésére, a felmerülő kérdésekre megfelelően tudjon válaszolni. Szükség esetén legyen képes felelős döntést hozni, a kompetenciakörében szakszerűen eljárni. Adaptálni, kiegészíteni valamely célzott eljárást, vizsgálatot, adekvát válaszokkal, megoldással segíteni a gyermeket, a szülőt, a pedagógust és még sorolhatnánk...

Nem arról van szó, hogy teljes birtokában lévő repertoárt felvonultassa! Hanem inkább arról, hogy a fontos tényezőkre, a kihívásokra, krízisekre reagálva a leginkább megfelelő módszert, a leginkább illeszkedő tevékenységet, a leginkább illeszthető megoldást megtalálja.

Legyen felkészült a tehetségek támogatásának szentelt út kihívásokkal teli nehézségeire, és erről az útról lehetőleg ne térjen le soha!

8.4 A minőségi munkavégzés elemei

- Állapotfelmérés,
- Helyzetelemzés,
- A partnerek igényeinek és elégedettségének megismerése,
- Célok megfogalmazása (igények figyelembe vételével)
- Tervek készítése, azok megvalósítása (célok elérésére)
- Az eredmények értékelése, az esetleges hibák javítása.

Sosem feledkezhetünk meg arról, hogy a tehetségazonosítás, tehetséggondozás legpontosabb visszajelzését a tanulók által elért eredmények adják! Javaslatként vegyük figyelembe; a fenti lépéssor követése nemcsak a tehetséggondozó koordinátorok számára ajánlott!

8.5 A tehetségkoordinátorok¹⁹ szakmai feladatainak felosztása, típusai

Kapcsolatfelvevő típusú feladatok: Jelzés alapján történő kapcsolat kezdeményezése a kiemelten tehetséges gyermekkel/tanulóval és a szülőkkal, a nevelési-oktatási intézmények vezetőivel, pedagógusaival, a tehetséggondozást végző szakemberekkel, szervezetekkel, esetleg országos hatókörben is.

Azonosítási, jogosultság megállapítási feladatok: A birtokolt kompetenciáknak megfelelő mértékben való részvétel, vagy annak lehetősége a tehetségazonosításban.

Tehetséggondozási feladatok: Részt vállalhat a szakszolgálatban zajló tehetséggondozásban is, amennyiben képzettsége ezt megengedi.

Nyomon követő típusú feladatok: Optimális esetben a látóterébe kerülő(-t) gyermekekkel/tanulókkal való hosszú évekig tartó kapcsolatot jelenti.

Koordinációs típusú feladatok: A koordinációs típusú feladat során több partner közötti egyeztetés történik. Csoportos szakmai összejövetelt, team-munkát kíván, a célja több irányú lehet. (pl. szakmaközi eszmecsere, egyeztetés, pályázati munka koordinálása, tankerületi szintű feladatok összehangolása is)

¹⁹ A tehetségkoordinátor végzettségi követelményeit a 15/2013. EMMI rendelet 6. sz. melléklete tartalmazza, mely szerint a tehetségkoordinátor funkció pszichológusi alapidiploma és pedagógiai (óvoda-, iskolapszichológiai) vagy tanácsadó szakpszichológus, vagy pedagógus alapidiploma és tehetségfejlesztő szakirányú végzettséggel tölthető be.

Konzultáció típusú feladatok: A konzultációk tartása, melyen részt vehetnek a kiemelten tehetséges gyerekek szülei, pedagógusai, a tehetségfejlesztő műhelyek vezetői, a tehetséggondozást végző pedagógusok, gyógypedagógusok is.

Rendszeres kapcsolattartó /hálózatépítő típusú feladatok: Horizontális kapcsolatok építése, formális és informális tudásszerzés és tudásmegosztás. Jó gyakorlatok megismerése, átadása, adaptációs folyamatok és együttműködések kialakítása. (szakmaközi, ágazati, stb.)

9. A tanulói portfólió szerepe a tehetségek kibontakozásában

„A jövő a gyermekeinken múlik. A mi feladatunk pedig az, hogy segítsünk nekik kibontakoztatni a mindannyiukban ott rejlő tehetséget.”²⁰

(Csíkszentmihályi Mihály)

9.1 Tehetségmegközelítés, tehetségkép

Nem lehet elégszer hangsúlyozni azt, hogy körbe kell járni a tehetség fogalmát. Hujber (2012) szerint a tehetség tehát egy *adomány*. Annyira *egyéni megnyilvánulási formái vannak*, hogy nehéz kategóriákat állítani hozzá. Olyan *belső erőforrás*, amelyet folyamatosan *gondozni, gazdagítani, segíteni szükséges*, különböző tanulási folyamatokkal, sajátos életvezetés-támogatással mindezt elérhetjük. Az emberek közötti egyedi eltérések, a *mátság* megnyilvánulásának *egy sajátos formája*, amivel toleranciára is nevelünk.

Tehetségfogalmunk tehát összefüggéseiben a következő mondanivalót tartalmazza:

²⁰ Csíkszentmihályi Mihály idézi: GÁLOVICS és HUJBER (2010., p. 131)

T	E	H	E	T	S	É	G
A	GY	Á	R	O	E	L	A
N	É	T	Ö	L	G	E	Z
U	N	R	F	E	Í	T	D
L	I	Á	O	R	T	V	A
Á		NY	R	A	S	E	G
S		?	R	N	É	Z	Í
			Á	C	G	E	T
			S	I		T	Á
				A		É	S
						S	

2. ábra. *Forrás:* Tehetségfogalom szómanóval (HUIBER 2010)²¹

9.2 Tanulói portfólió alkalmazása

A tanulói portfólió kapcsán mindenképpen egy együttműködésen alapuló, sok energiát, több módszert ötvöző eszközre kell gondolnunk. A portfólió tanulói munkák gyűjteménye. Tulajdonképpen folyamatos felszínre hozás és visszajelzés dinamikus váltakozása.

Olyan fejlesztő célú visszacsatolás és tanulói önértékelés, amelyben - az érintett számára fontos dokumentumok segítségével - mindenki nyomon követheti fejlődés(é)t, rögzítheti tanulmányi eredményeit, dokumentálhatja sikereit...

Gálovics és Hujber (2010.) hivatkozott tanulmánya alapján tanulói portfólió szerepének tehetségfejlesztő hatásáról különösen sokat tudhatunk meg. A portfólió kifejezés mára már bekerült a pedagógiai szakirodalomba... E több éve alkalmazott komplex módszeregyüttes, - ami jellemzi a portfólió elkészítését - a tehetséggondozást szolgálja. Hol jobban, több alternatívát kínálva, hol szűkebb keretek között, de mindkét esetben esélyteremtésről beszélhetünk.

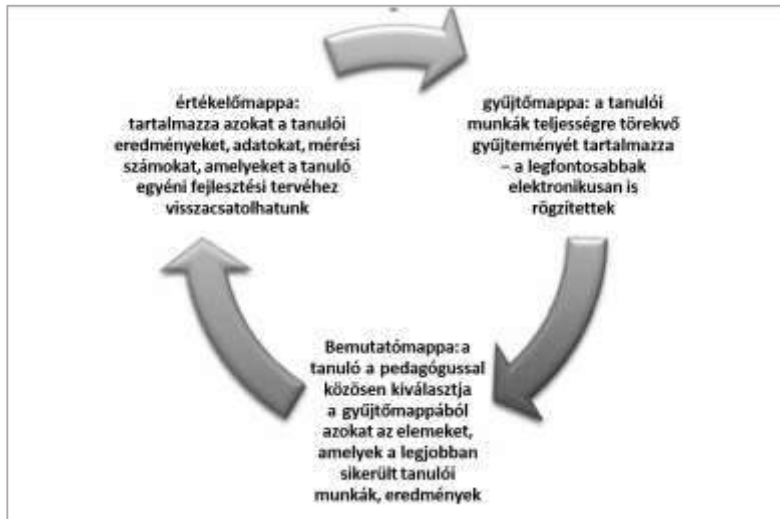
²¹ **Forrás:** A kaposvári Klebelsberg Középiskolai Kollégium gyakorlata

A további tartalmi részben található, a portfólió készítésének „lépései” c. részben sok ötletet, módszertani segítséget kaphatunk, melyek jó kiindulópontot adhatnak a pedagógusoknak módszertani arzenáljuk fejlesztéséhez.

Hogyan tudja segíteni a tehetség kibontakoztatását a tanulói portfólió?

- A portfólió a tehetséges tanuló munkáinak, tevékenységeinek gyűjteménye, bemutatja készítőjének erőfeszítéseit, fejlődését és eredményeit.
- A tehetséges tanuló – a pedagógus segítségével – „megtanulja” dokumentálni életeseményeit, ezen belül kiemelten a személyes tanulási folyamatát (tágan értelmezve azt), tehetségterületének megjelenését, személyiségének alakulását, változásait, stb.
- Így maga is személyes részt vállal saját fejlődésének és sikereinek tudatos megismerésében, céljai teljesítésének igazolásában. Emellett előre tekinthet a következő időszakára (célt képez, jövőképet tervez), megoszthatja mentorával tapasztalatait.
- A tehetséges tanuló portfóliója aktív, együttműködésre épülő kapcsolatot feltételez, része a folyamatközi féléves elemzés/értékelés, valamint a tanév végi reflexiós beszélgetés.

A fentiekben bemutatott folyamatban felhasznált pedagógiai módszertan részét képezi a mentorálás, a pozitív megerősítés, a reflexív gondolkodás, a személyközi visszacsatolás, a rogersi visszatükrözés, a proaktív szemlélet kialakítása és különböző időtartamú tervezési stratégiák (célképzés) elsajátítása (COVEY 2004). Mint a korábbiakban is említésre került már, a kettős különlegességű tanulók esete számtalan, egyéni adaptálódást, körültekintő alkalmazkodást, specifikus attitűdöt, ismereteket kíván...

3. ábra: A tanulói portfólió hármas tagozódású mapparendszere (Hujber 2010)

9.3 A tanulói portfólió alkalmazásának SWOT-analízise ²²

Ebben a tartalmi egységben kerülnek felsorolásra a - forrásként megjelölt - Gálovics által meghatározott legfontosabb *lehetőségek* és azok a hiányosságok, *veszélyek* is, amelyek komoly gátjául szolgálhatnak az intézményi innovációk gyakorlati megvalósulásának.

LEHETŐSÉGEK

- mentori feladatok erősítése a pedagógusoknál

²² **Forrás:** A tanulói portfólió alkalmazásának SWOT-analízise (GÁLOVICS, 2010.)

- hálózatépítés, nagyobb pedagógusi együttműködés
- a nevelőtestület szakmai attitűdjének formálása, a pedagógusok pozitív hozzáállása – személyre szóló feladatok delegálása
- új szokások kialakulása, kialakítása
- jó gyakorlat születése
- hatékonyabb információcsere
- a szülőkkel való együttműködés új területeinek lehetősége
- közös győzelem pozíciójának elérése hosszabb távon

VESZÉLYEK

- a lehetőség, lehetőség marad
- nem hatékony a kapcsolatépítés
- rossz beidegződések szokássá válhatnak
- negatív attitűd kialakulása
- kutatási eredmények hiánya/kezdetleges volta
- a pedagógusok rossz kommunikációja a diák- portfólió készítéséről
- közönyösség (burnout - kiégés miatt)

9.4 Portfólióépítés 8 lépésben

A szerzőpáros tanulmánya nyomán az egymást követő lépések bemutatásán keresztül nem csak adott lépés tartalmát, de bizonyos kulcskifejezéseket, a pedagógus feladatait, a módszertani vonatkozásokat, illetve a folyamat együttműködőit is megismerhetjük.

1. lépés – Ismerkedés

Kulcskifejezések: beszélgetés, életesemények, súlyozás, önreflexió, bemutatkozás

Tartalma: Első lépésként a tanulóval egy beszélgetést kezdeményezünk. Megkérjük, hogy gyűjtse össze eddigi életének sikereit, eredményeit, nehézségeit, a számára fontos vagy tanulságos dolgokat. (lehetőség szerint tárgyasult dolgok legyenek, melyeket bemutathat) Majd későbbi beszélgetés keretében lehetőséget teremtünk arra, hogy elmondja az összegyűjtött anyagokkal kapcsolatos személyes gondolatait, érzéseit.

Pedagógus feladatai: Kialakítjuk azt a nyugodt környezetet, amely segíti a tanulók jobb megismerését, ahol koncentrálni tudunk tanítványunkra. Kérdéseket teszünk fel, megalapozzuk a kapcsolatunkat, törekszünk a bizalom kialakítására. Az interjúhoz és a dokumentumelemzéshez szempontsort készítünk.

Módszertan: interjú (félig strukturált), explorációs beszélgetés, dokumentumelemzés, életút diagram.

Potenciálisan együttműködő partnerek: kollégiumi nevelőtanár (pl. csoportvezető), mentorpedagógus, szülő (közvetetten, a tanuló által kiválasztott bemutatóanyag összeállítása során), általános iskolai pedagógus - osztályfőnök (közvetetten a tanulót kísérő feljegyzések, jellemzés formájában), pszichológus – gyógypedagógus, tehetséges tanuló.

2. lépés – Együttműködés

Kulcskifejezések: portfólió típusa, struktúrája, a mentorálás keretrendszere, (lehetőség szerint írásban) „rögzített” szerződés, kölcsönös elvárások megfogalmazása.

Tartalma: Megbeszéljük a tanulóval együttműködésünk paramétereit. Megismertetjük vele a tanulói portfólió lényegét és elemeit. Beépítjük a korábbi, eddigi gyűjteményt, a tapasztalatokat, és közösen kialakítjuk a portfólió

felépítését, megbeszéljük (segítjük) kivitelezését (pl. elektronikus vagy tárgyas/kézzelfogható legyen).

Pedagógus feladatai: Ajánlások tétele a tanuló számára a portfólió alkalmazására és a tanári mentorálásra. Felkeltjük a tanuló érdeklődését saját tehetségének tudatos nyomon követése és fejlesztése iránt. Döntünk a találkozások gyakoriságáról és módjáról. A tanuló együttműködését, személyes akaratát és felelősségét kérjük ehhez a munkához. (írásban is rögzíteni) Tisztázzuk, hogy mik az elvárásai felénk ebben a kapcsolatban, és azt is, hogy pedagógusként mi hogyan szeretnénk együtt dolgozni vele. (szerződéselv alkalmazása = szövegezzük meg közös megállapodásunkat: pl. célok kitűzése 3 hónapra, 3 havonta értékelőlapot töltünk ki, a tanuló figyelemmel kíséri önmagát, hetente reflektál a mentor tanár, stb. Bármikor, bármelyik fél részéről kezdeményezhető személyes találkozó, de havonta legalább egyszer szükséges.

Módszertan: motivációs beszélgetés(ek), együttműködés, mentorálás, szerződés, kommunikáció a családdal.

Potenciálisan együttműködő partnerek: kollégiumi nevelőtanár, mentorpedagógus, szülő, tehetséggondozó pedagógus, pszichológus, gyógypedagógus, a tehetséges tanuló.

3. lépés - Célok megfogalmazása

Kulcskifejezések: jövőkép, célképzés, mérés, személyiséglap, dinamikus tehetségstruktúra, mérföldkő.

Tartalma: Még célirányosabban folytatjuk beszélgetéseket. Feltárjuk a tehetséges tanuló jövőjével kapcsolatos elképzeléseit, mi hajtja őt az útján, milyen

elképzelései vannak. Azt, hogy milyen támogatásra számíthat környezetében, a családi környezetének publikus részét, hogy milyen baráti kapcsolatai vannak.

Pedagógus feladatai: Az érintett tanuló tehetségútjának főbb mérföldköveit fel kell építeni. Amennyiben szükséges, további mérőeszközöket használhatunk a személyes képességterületek feltárásához vagy megerősítéséhez. Mátrixot készítünk a tanuló erős és gyenge oldalairól. (Az „erősségek és gyengeségek” mátrix dinamikusan alakítható, folyamatosan változik, kiegészül.) A tehetséges tanuló tehát saját lehetőségeivel „számolva” célokat tűz ki, és lehetővé teszi a célok elérésének ellenőrzését, értékelését.

Módszertan: mérés, egyéni fejlesztési terv (EFT), ellenőrzés, értékelés, képességstruktúra, egyéni fejlesztési program (EFP)

Potenciálisan együttműködő partnerek: mentorpedagógus, csoportvezető, kollégiumi nevelőtanár, pszichológus, gyógypedagógus, mentálhigiénés szakember, tehetséggondozó pedagógus, (tehetségkoordinátor) tehetséges tanuló.

4. lépés - Személyes küldetés

Kulcskifejezések: küldetésnyilatkozat, strukturált videofelvétel.

Tartalma: Ebben a lépésben egy videofelvételt készítünk a tanulóval. (kettő perces terjedelem) A rövid bemutatkozás mellett megfogalmazásra kerül a tehetséges tanuló küldetése, vagyis „dokumentáltan megjelenítjük” az irányt, amiért közösen dolgozhatunk. (Ez az elképzelés többnyire egy tanévet ölel át a tanuló adott tehetségterületére vonatkoztatva) Elvárt, hogy határozza meg a céljait, tudja előre, hova akar eljutni!

Pedagógus feladatai: Videofelvétel előkészítése, integrálás elektronikus portfólióba, közép- és hosszú távú célképzés segítése.

Módszertan: videofelvétel, közép- és hosszú távú célképzés, strukturált interjú.

Potenciálisan együttműködő partnerek: tehetséggondozó pedagógus, mentorpedagógus, gyógypedagógus, pszichológus, tehetséges tanuló

5. lépés – Portfólióépítés

Kulcskifejezések: gyűjtómappa, dinamikus személyiségprofil, rogersi visszatükrözés, önértékelés.

Tartalma: Az ötödik lépés a portfólió anyagának gyűjtögetéséből áll. Itt nyeri el a portfólió a tényleges értelmét, hiszen a gyűjtött anyagok értelmezésre kerülnek. Hangsúlyt kapnak a fontos és sürgős, illetve a kevésbé fontos vagy kevésbé sürgős dolgok, megtanulják rangsorolni a tennivalókat.

Pedagógus feladatai: Reflektálnunk kell a tanuló által megjelenített új anyagokra, illetve a tanulóval közösen értékeljük a tanuló portfólióját, megbeszéljük a felmerült nehézségeket. Tanárként javaslatokat tehetünk és teszünk a megoldásra, biztatjuk a következő lépés megtételére. Fejlesztő értékelést végzünk. Átláthatóbbá tesszük a tehetséges tanuló tevékenységeinek útját, rámutatunk az elért eredményekre, felismertetjük a megtorpanásokat vagy tévedéseket, nyomon követjük a tanulóval együtt a tanuló útját. Tanítjuk őt arra, hogy legyen proaktív, vállaljon felelősséget a saját tehetségéért, az életéért. Ez a lépés folyamatosan végzett tevékenység, amely mind a tehetséges tanulótól, mind a mentoráló pedagógustól állandó elkötelezettséget, egymás iránti felelősséget, példamutatást kíván.

Módszertan: visszatükrözés, súlyozás, sorba rendezés, pozitív megerősítés, reflexió

Potenciálisan együttműködő partnerek: szülők, pedagógusok, osztályfőnök, csoportvezető/kollégiumi nevelőtanár, mentorpedagógus, szakkörvezető, tehetséggondozó pedagógusok/szakemberek, (pszichológus, fejlesztő pedagógus, gyógypedagógus) tehetséges tanuló.

6. lépés - Fejlesztő értékelés

Kulcskifejezések: ellenőrzés, értékelés, fejlesztő értékelés, PDCA–SDCA.

Tartalma: E lépést a fejlesztő értékelés lépésének nevezhetjük. Előtérbe kerül az ellenőrzés és értékelés kérdése. Lényegében áttekintésre kerülnek a 3 hónapra kitűzött időszakos célok és eredmények, továbbá döntés születik a következő lépésről.

Pedagógus feladatai: A döntés értelmében közösen megtervezzük a tennivalókat. Lépésről-lépésre vizsgáljuk a tanuló feladatait, a mentortanár feladatait, az egyéb segítők lehetséges bekapcsolódását. Határidőkben állapotunk meg. Továbbá megállapodhatunk: az elvárt köztes eredményekben, az eredmények értékelési módjában, a portfólióba kerülés mikéntjében. A *gyűjtőmappába* a tanuló életeseményeit bizonyító elemek kerülnek. Az *értékelőmappa* az eredményekkel támogatott tehetségmegjelenést dokumentálja. Ezt a válogatást is személyes beszélgetés támogatja. Mellette-ellene szóló érvek hangoznak el, amelyek részben tényeken, részben vállalt döntéseken alapulnak. Cél, felfedezni, mi az, amiben igazán jó valaki, és az erősségeket kihasználva fejleszteni a számára nehezebb dolgokat.

Módszertan: rövid és középtávú tervezés, folyamatközi értékelés, fejlesztő értékelés, mérések.

Potenciálisan együttműködő partnerek: csoportvezető/kollégiumi nevelőtanár, mentorpedagógus, tehetséggondozó pedagógusok/szakemberek, tehetséges tanuló.

7. lépés - Éves értékelés

Kulcskifejezések: értékelés, önértékelés, egyéni fejlesztési terv (EFT), összegzés, reflexió, reflexiós beszélgetés módszertana

Tartalma: Évente, tanév végén egy összegző reflexiós beszélgetést kezdeményezünk a tehetséges tanulóval. Ennek során áttekintjük az adott tanév tanuló számára fontos eseményeit. Tisztázzuk, milyen változások történtek az *erősségek* tekintetében, melyekben történt elmozdulás, fejlődés. Mit tett a tanuló azoknak a területeknek a fejlesztéséért, amelyeken *gyengébb*? További kérdésköröket is tisztázhatunk: Mi az, amit legközelebb másként kellene tenni? Melyek a következő időszak tervei?

Pedagógus feladatai: A beszélgetést videóra vesszük. Ez több szempontból is hasznos. Egyrészt a következő tanév indításához jól használható, másrészt a videokamerával való munka tapasztalatot igényel. (mindkét félnek) Idő kell hozzászokni a kamera jelenlétéhez tanulóként és pedagógusként egyaránt. Ezt a beszélgetést érdemes a szülőkkel is áttekinteni. Az általuk tanúsított megértés (mi miért történt vagy történik a jövőben) és biztosított támogatás, valamint a beavatásuk nem nélkülözhető ebben a folyamatban. (ez a felvétel is az elektronikus tanulói portfólió részét képezi.)

Módszertan: pozitív kommunikáció, érzelmi és tartalmi visszatükrözés, reflexiós beszélgetés módszertana, videofelvétel, értékelés.

Potenciálisan együttműködő partnerek: szülők, mentorpedagógus, tehetséges tanuló, érintett szakemberek.

8. lépés - Nyilvános megjelenés

Kulcskifejezések: portfólió felező tablókiállítás, egyéni törődés, portfólióbemutató prezentációk, Mester és tanítványa rendezvény, médiamegjelenés.

Tartalma: A folyamat végén felajánljuk a tanulók számára a személyes bemutatkozás lehetőségét. (ez többnyire egy 2-3 éves együttes portfólióépítkezés eredményeként történik meg.) Megjelenési formája lehet egy tabló, amelyet intézményi szinten több tehetséges tanuló tablójának bemutatásával tehetünk teljessé. Ez az úgynevezett felező tablókiállítás, amely az oktatásuk „félidőjében” kerül megvalósításra. További keretet adhat céljainknak például a „Mester és tanítványa” fórum életre hívása is, amikor a tehetséges tanuló bemutatkozik mentorával együtt egy nagyobb kortársközösség előtt. Ez a fajta nyilvános megjelenés egyúttal egy nagyobb összegzésnek is tekinthető. Az érdeklődő résztvevők megismerhetik, hogy milyen utat járt be a tehetséges fiatal, milyen eredményei születtek az eltelt időszakban. Hisz nemcsak a szűkebb vagy tágabb környezet figyelmét szeretnénk felhívni a tehetség születésére, hanem magunk is keményen dolgozunk a megjelenés keretein; tanuljuk a nyilvános szereplést, esetleges megmérettetést, prezentációval készülünk.

Pedagógus feladatai: Ebben a szituációban pedagógusként is kihívással teli esemény a mentorált bemutatkozásának támogatása. Az előkészítése, a prezentáció közös tervezése igazi csapatmunkát kíván a mentoráló pedagógustól és a tehetséges tanulótól egyaránt.

Módszertan: eredmények összesítése, médiamegjelenés előkészítésének módszertana, prezentáció.

Potenciálisan együttműködő partnerek: a kiállítást és rendezvényt szervező pedagógus, a szülők, a tehetséges tanuló, tehetséggondozó pedagógus és egyéb szakemberek, (fejlesztő pedagógus, gyógypedagógus, iskolapszichológus) mentorpedagógus.

A fentiekben részletezett tanulói portfólióstruktúra és annak folyamatszabályozási lépései erőteljesen összekapcsolódnak a *mentorálás* és *tehetség-tanácsadás* intézményi folyamataival.

Mappa-típusok

Az ajánlásban bemutatott diákportfólió(k) **mapparendszere**²³ az elmúlt esztendőik tapasztalatai értelmében a következő mappákat tette hangsúlyossá:

- Gyűjtőmappa
- Eredmények mappa
- Középiskolai bemutatómappa
- Pályaválasztási portfólió
- Felező bemutatótábló

A *gyűjtőmappába* a tanulók érkezésétől fogva folyamatosan – szisztematikus építkezési folyamatot követve – gyűjthetjük a tanulók dokumentumait. A középpontban a tanuló áll, ez fontos elv.

Az *eredmények mappa* a tesztek és kérdőívek, tanulói dolgozatok eredményeit, vagyis a tudásról való számadás dokumentumainak írásos formáját tartalmazza.

²³ Eredeti forrásmunkából részletezve a 11. sz. mellékletben: Portfólió - mapparendszerek ismertetése címmel

Fontos bemenetét képezi az egyéni fejlesztési tervnek (EFT) és programnak, (EFP) az erősségek és gyengeségek mátrixának.

A középiskolai bemutatómappát alapvetően 20 oldalban tervezzük. Mennyiségi keretét a tanulók egyénre szabottá tehetik meghatározott paraméterek mellett.

A mappa kiválóan alkalmas arra, hogy további tanulmányaik bemeneti dokumentuma legyen.

A pályaválasztási portfóliót a 9. évfolyamtól fogva akár külön is működtethetjük. Alkalmas arra, hogy 9–10. osztályokban pályaorientációs jelleggel szolgáljon, segítse a 10. évfolyam végén esedékes fakultációválasztásokat, illetve tudatosan alakítsa a tanulók 12–13. év végi továbbtanulását, szakmaválasztását. (korlátozottabban adaptálható)

A felező bemutatótáblát a középfokú tanulmányaik „félidején” készíthetik el a diákok. Mérete 50×70 cm. Megtervezik, milyen fotókat, milyen tartalmat közvetítsenek magukról, mit hangsúlyozzanak, egyedi elemekkel díszítik az. Feladataik része többek között a tervezés, a gyűjtés, a vizuális szerkesztés, nyomtatás, kivitelezés, bemutatás. A legjobb motivációs eszköz lehet a folyamat során.

„ Azt mondhatjuk, hogy a tanulói portfólió a tehetséggondozásban nem más, mint egy tanulói dokumentumgyűjtemény folyamatos reflexív értékeléssel, amely személyre szabott programot kínál, emellett esélyt teremt a tehetséges tanulóknak.” (GÁLOVICS-HUJBER, 2010. p.140)

A portfólióépítés szakmai csapatmunkát igényel, a szülők bevonását erősíti.

A folyamatban a pedagógus, mint nagyobb életpaszttalattal rendelkező felnőtt segítő elfogulatlan ajánlásokat tesz a tehetséges (a sajátos nevelési igényű; kettős

különlegességű tanítványok esetében is!) tanulóknak önmaguk megismeréséhez, tehetségük minél teljesebb megéléséhez, kibontakoz(tat)ásához.

Attól lesz személyre szabott a program, hogy kizárólag a tehetséges tanulókról szól, az ő portfóliójukon keresztül történik a tovább lépések kialakítása.

Ehhez jó és energikus pedagógusokra van szükség, akik tisztában vannak a tanulók közti különbségekkel, kellő szakmai hozzáértéssel rendelkeznek, és folyamatos párbeszédet képesek folytatni!

9.5 Gyakorlati tanácsok a portfólió használatára vagy továbbfejlesztésére:²⁴

- „, Készüljünk fel pedagógusként a tehetséges tanulók portfóliókészítésének módszertanából, különös tekintettel a mentoráló szerepre!
- A pedagógus szerezzon tapasztalatot (lehetőség szerint hasonló elkötelezett pedagógussal) a pedagógiai módszertan gyakorlati alkalmazásában!
- Mutassuk meg, hogy a folyamat mozzanataihoz mindig van mit hozzátenni, legyünk innovatívak!
- Pedagógusként, mi is járjunk elöl jó példával a következetesség, az értő figyelem, a proaktivitás tekintetében!
- Soha ne tegyük a dolgot túl könnyűvé, mindig legyen benne kihívás!
- Amikor segítségre van szükségünk, azt bátran fogalmazzuk meg!
- Dolgozzunk szakmai csapatban egymás támogatása érdekében! Külső szemre mindenkinek szüksége van!
- Mindig ösztönözzük a tanulókat saját hibáik felderítésére!
- Soha ne adjunk alaptalan visszajelzést!

²⁴ **Forrás:** A tanulói portfólió szerepe a tehetségek kibontakozásában c. tanulmány (131-146.o.) Gálovics Edit–Hujber Tamásné

- Igenis fejlesszük ki a tanulók érdeklődését és felelősségét saját életútjuk iránt! A középiskolásokra jellemző lustaság csupán legális elkendőzése a közönynek, érdektelenségnek.
- Soha ne kicsinyeljük le az erőfeszítést!
- Fejlesszük ki a tanulók képességét arra, hogy ellenőrizhessék és értékeljék önmaguk haladását! Ez a lépés elengedhetetlenül szükséges a reális önismeret és önértékelés kialakulásához.” (GÁLOVICS-HUJBER, 2010.)

10. Összegző gondolatok...

Tamás Mártát idézve: „Tudjuk, hogy a tehetség a megjelenésére alkalmas környezetben alkotóerővé válhat. Szemléletünk szerint a tehetségszűrés, és gondozás minden egyénre ki kell, hogy terjedjen. A vizsgálatok nem a közösség vagy az egyén kiválogatását célozzák, hanem a gyermek/tanuló erősségeinek és gyengeségeinek feltérképezését, melyet a számára legoptimálisabb nevelés/oktatás/fejlesztés biztosítására hasznosítunk.”²⁵

A témát illetően sem a szakemberek közötti együttműködés fontossága, sem a tanulók egyéni sajátosságainak hangsúlyozása nem új keletű a hazai köznevelésben; a tehetséggondozásban.

Idézve: „Alig van olyan területe a hazai tehetséggondozásnak, amelyen ne történt volna érdemi előrelépés az elmúlt két és fél évtizedben, de ezen problémák között kell említeni a rendszerszerű egyéni tehetségfejlesztő programok széleskörű elterjedésének hiányát.” (BALOGH, 2016 p.8)²⁶

²⁵ letöltés: <http://docplayer.hu/693514-Szakmai-ajánlások-pszichológusoknak-a-tehetséggondozáshoz.html>

²⁶ Forrás: BALOGH LÁSZLÓ (2016). *Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai* Debrecen, Didakt Kiadó

E területen van a legtöbb pótolni való a tehetséggondozás gyakorlatában. Ezért a segédanyag tartalmi kapaszkodókat kíván nyújtani azoknak, akik hisznek a köznevelés esélyteremtő szolgáltatásaiban, és tesznek annak sikerességéért. Nincs úgynevezett „általános recept” az egyéni fejlesztő programok elkészítéséhez és megvalósításához, ezt a munkát minden intézménynek, vagy más egyéb szervezetnek az ottani, helyi adottságokhoz, a gyerekekhez és fiatalokhoz, illetve saját lehetőségeihez igazítva kell elvégeznie... A végső cél az, hogy minden ilyen irányú fejlesztő program rendszerszemlélettel, jól átgondolt építkezéssel készüljön. Nem a mennyiség a lényeg! Nem az, hogy minél több ilyen legyen a „köztudatban”, hanem az, hogy ezek a gyakorlatban megvalósíthatók legyenek!

Fontos irányelv, hogy minél több olyan gyakorlati módszer viszont elérhető legyen a pedagógusok számára, azzal a „könnyítéssel”, hogy ezek nagy többségét lehessen használni pedagógus-szakképzettséggel.

A köznevelés egy folyamatosan változó, átalakuló tér. Tapasztalhatóan is megújulást hozó világában még nagyobb szükség van arra az innovatív, alkotó jellegű munkára, amely a gyógypedagógiai ellátás különböző szinterein, többségi és speciális intézményekben, vagy pedagógiai szakszolgálati tevékenységek során megvalósítandó programok keretében, a kompetens szakemberek hozzáértésével zajlik.

Az együttműködés szükségességét hangsúlyozva: az érintett sajátos nevelési igényű tanulókkal, a szülőkkel, a többségi pedagógusokkal, a szakembercsoportokkal csakis a „közösen” elve alapján gondolkodhatunk és cselekedhetünk. Az intézményekben a mindennapi munkába kell beépülnie a tehetséggondozásnak, lehetőleg oly módon, hogy a tehetséggondozás korszerű és egységes szemlélettel valósuljon meg a mindennapokban.

A tehetséges gyermekek individualizált fejlesztésében a tananyagközpontú pedagógiai módszereket előbb-utóbb felválthatja, de mindenképpen kiegészíti a differenciálás szemléletére épített, speciális irányú komplex képességfejlesztés. Ebben a célzott folyamatban a fejlesztések alapja a többletképességekre utaló jelek felismerése, a képességekre való következtetés, a tehetség felmérése és gondozása, a képességkibontakoztatás, illetve az egyéni nyomon követés is.

A speciális pedagógiában, a gyógypedagógia területén elhelyezkedő tanulóállomány kiemelkedő képességeinek fejlesztése az intézményi pedagógiai program küldetésnyilatkozata alapján integrálódik a gyakorlatban. Az egyik főszereplő ebben maga a sajátos nevelési igényű (kettős különlegességű) gyermek vagy tanuló, aki valamilyen szinten „besorolható” a tehetséges viselkedésre jellemző tulajdonságai alapján e viselkedés profiljának egyikébe, valamelyikébe,²⁷ általában abba, amely esetében dominánsnak tekinthető. Baloghot idézve, az Autonóm Tanuló Értékelési Skála alapján a Tehetséges Viselkedés profilozása alapján az V. típus: a „*kétszeres kivételes*”²⁸...

„Házasságnak kell létrejönnie a tehetséggondozás és a speciális oktatás között. Sokszor e két megközelítés ugyanarról a gyermekről beszél. Lehet fogyatékossgal, ugyanakkor tehetséggel tanulni. Valaki lehet hallássérült és ugyanakkor tehetséges. Lehet valakinek számos fogyatékossga amellet, hogy tehetséges. Ahelyett, hogy azt néznénk meg, hogy mire nem képes a gyermek, a pedagógusoknak azt kell megnézniük, hogy mire képes a gyermek, és segíteni kell őket azonosítani és erősségeiket fejleszteni. Nagyon gyakran ezeket a tanulókat azonosítják speciális oktatásra, de nem tehetséggondozásra. Újra meg kell nézni őket, és meg kell találni erősségeiket.” (BALOGH, 2016 p.202)

²⁷ **Forrás:** Betts (1986, 1991) által kifejlesztett Autonóm Tanuló Modell (Autonomous Learner Modell)

²⁸ **Megjegyzés:** BALOGH (2016)

A sérülés-specifikus gyógypedagógiai ellátás másik főszereplői, a gyógypedagógusok. Tevékenységükben az ismeretek nyújtása, a különböző képességek fejlesztése, a jártasságok és készségek kialakításának folyamatával való kölcsönhatásban - azzal egyidejűleg, - vagyis szimultán történik a sérült funkcionális rendszerek korrigálása, átszervezése, és „újra szervezése”.

„Az esélyegyenlőség először két ember között kezdődik. ...Például köztem és a tanárom között, vagy a családban, hogy hogyan fogadnak el. Biztatnak, vagy azt, mondják, hogy jó ez neked így is.” – olvasható egy szociális munkás által készített interjúban, melynek fókuszában a *tehetséges akadályozottság* kettőssége, mondhatni ambivalenciája állt.

Az érintettekkel készített interjúk elemzésén keresztül láttatja és mutatja be, hogy az „ilyen” gyerekeknek és felnőtteknek két akadállyal kell megküzdeniük: az akadályozottság hozta nehézségekkel, azok legyőzésének problémáival, és a külső személyek, a szemlélők előítéleteivel, akik úgy vélik, az akadályozottság és a tehetség egymást kizáró fogalmak. Ez utóbbiban, egyáltalán ne legyen biztos senki!

Zárszó

Köszönet illeti Varga Erzsébet pszichológust és Csincsák Zoltánné gyógypedagógust szakmai együttműködésükért és támogatásukért!

Hasznos tudásukkal, gyakorlati tapasztalataikkal és szakmai javaslataikkal hozzájárultak a szakirodalmi háttérrel felölelő szakmai anyag elkészültéhez, valamint a Bajai EGYMI szakmai referenciáinak igazolásához, öregbítéséhez és megőrzéséhez.

Bevezető gondolataim egyikét Czeizel Endre szavait idézve így kezdtem:

„...időnként a szürkének látszó kavicsból is előtűnik a drágakő csillogása.”

Végezetül a zárszó is őt idézze:²⁹

„Emberi érték a tehetség, ami majdnem mindenkiben megtalálható, csak sokáig kell faragni a követ, hogy végül megcsillanjon a drágakő.”

²⁹ Forrás: <https://www.citatum.hu/kategoria/Tehetseg/6>

MELLÉKLETEK

Ajánlás:

A mellékletben összegyűjtött anyag a sajátos nevelési igényű; kettős különlegességű tanulók tehetségének azonosításában és tehetséggondozásában is alkalmazható módszereket, tesztek és vizsgáló-eljárásokat tartalmaz. A válogatás nem szisztematikus szemponton alapult. Nagy előnye, hogy olyanok is vannak közöttük, melyek pedagógus-szakképzettséggel is elvégezhetőek. A beválogatásukat tehetségterületen szakvizsgázott, tehetségkoordinátori tevékenységet ellátó pszichológus és gyógypedagógiai terápiaiak szakirányú végzettségű gyógypedagógus szakember javaslatai is segítették.

Tartalom:

1. Tanulási erősségek
2. Tehetségűző megfigyelési szempontsor - A tehetségazonosítás egyik lehetséges pedagógiai módszere
3. Tóth-féle kreativitás becselő skála (TKBS)
4. Renzulli–Hartman-skála a kiemelkedő tanulók viselkedésszempontjainak becselésére
5. „Nebraskai csillagos éjszaka” szempontsor tehetségígéretek felismeréséhez pedagógusok és szülők részére
6. Szülői vélemény
7. Mit tudtok egymásról? (Szociometria)
8. A gyerekek motivált magatartása
9. Tehetség motivációs öndefiníciós kérdőív
10. Torrance-féle kreativitás teszt
11. Portfólió mappák leírása
12. A tehetséges gyerekek 6 profilja
13. Érdeklődés térkép (online)
http://erdeklodesterkepe.tehetseg.hu/erdeklodesi_teruletek
14. Személyre szóló térkép – A képességterületek megjelenítése és értelmezése
http://erdeklodesterkepe.tehetseg.hu/grafikon_ertekeles

1. sz. melléklet

TANULÁSI ERŐSSÉGEK

Instrukció:

Kérjük, hogy az adott tanulóra vonatkoztatva írjon egy számot a felsorolt állítások elé az alábbiak közül, azt, amelyik leginkább tükrözi a gyermekre/tanulóra vonatkozó általános tapasztalatait.

1 = Ilyet nem tapasztaltam.

2 = Csak elvétve fordult elő.

3 = Többször is előfordult.

4 = Szinte minden esetben tapasztalható volt.

N = Nem állt módomban
megfigyelni.

Név:

Osztály

Dátum:

NYELVI (NY) _____ (átlag)

1. _____ Szeret a szavakkal játszani. Szívesen tanul meg verseket, szójátékokat, nyelvtöröket, találós kérdéseket, és ezeket könnyen felidézi.

2. _____ Beszélgetésekben kezdeményező.

3. _____ Könnyen kifejezi a gondolatait, mind szóban, mind írásban.

4. _____ Több irányból közelíti meg és írja le a dolgokat (pl. adott tárgy, hogy néz ki, mire való, használatának előnyei-hátrányai stb.).

5. _____ Amit frissen hall, megjegyzi, és saját szavaival adja vissza.

6. _____ Háttér ismereteit könnyen verbalizálja.

7. _____ Rengeteget kérdez.

8. _____ Szívesen elmagyarázza, hogyan jutott el egy probléma megoldásához.

9. _____ Szókincse a korához képest szokatlanul fejlett.

LOGIKAI-MATEMATIKAI (LM) _____ (átlag)

1. _____ Szívesen végez olyan tevékenységeket, amelyekben számolni kell.
2. _____ Környezetében geometriai formákat fedez fel, megszámlálható dolgokat talál (pl. csempék, virágok, falevelek).
3. _____ A kisebb egységeket nagyobb egységekbe szervezi.
4. _____ Az általános megállapításokat példákkal támasztja alá.
5. _____ Egy számára nem ismert matematikai feladványra több megoldást is talál.
6. _____ El tudja mondani, hogy milyen lépésekben jutott el a megoldásig.
7. _____ A dolgokat többféle módon csoportosítja, felfedezi az azonosságokat és a különbségeket.
8. _____ A problémamegoldás során tervszerűen halad.
9. _____ Szereti a kirakós rejtvényeket, a darabokat gyorsan egymáshoz illeszti.

TESTI-MOZGÁSI (TM) _____ (átlag)

1. _____ Szívesen végez mozgással járó tevékenységeket (pl. futás, ugrás, mászás, egyensúlyozás).
2. _____ Könnyedén mozog, mozdulatokat könnyen ismételi vagy utánoz.
3. _____ Hamar felveszi a ritmust vagy lépést.
4. _____ Könnyen elsajátítja nagymozgásokat igénylő készségeket (pl. görkorcsolyázás, ugrókötelezés).
5. _____ Könnyen elsajátítja finommozgásokat igénylő készségeket (pl. papírt hajtogatni).
6. _____ Egyedül próbál elsajátítani egy-egy új mozgáskészséget.
7. _____ Szereti a tárgyakat megérinteni, körbe tapogatni, hogy ezzel is többet tudjon meg róluk.

TÉRI (TR) _____ (átlag)

1. _____ Elképzeléseit szereti vizuálisan kifejezésre juttatni, saját ízlése szerint rendezze be környezetét.

2. _____ Motívumokat tervez és rajzol.
3. _____ Nagy képzelőerővel illeszt össze dolgokat egyetlen alakzattá (pl. kollázs, szobor).
4. _____ Fejlett térlátással rendelkezik.
5. _____ Könnyedén szétszed és összerak dolgokat (pl. kirakós játékok, szerkezetek).
6. _____ Tárgyakat különböző módokon csoportosít.
7. _____ Művészeti szempontból értékeli a dolgokat, figyel a színekre, vonalakra, textúrára stb.
8. _____ Alaposan kihasználja a papíron rendelkezésre álló teret.
9. _____ Rajzaiban ügyel a fontos részletekre.

INTERPERSZONÁLIS (IR)_ (átlag)

1. _____ Aktívan vesz részt csoportos tevékenységekben.
2. _____ Szívesen segít másoknak a tanulásban.
3. _____ Felnőttekkel való kapcsolata szívélyes, udvarias.
4. _____ Mások iránti érzéseit kifejezésre juttatja.
5. _____ Csoportos tevékenységekben vezető szerepet vállal, a közös munkát szervezi, irányítja.
6. _____ Társai számítanak a segítségére, beveszik a csoportjukba.
7. _____ Könnyedén teremt kapcsolatokat másokkal.
8. _____ Csoportjának érdekeit önzetlenül képviseli, felelősséget érez a csoport munkája iránt.

INTRAPERSZONÁLIS (IA)_ (átlag)

1. _____ Belülről motivált, önálló.
2. _____ Elfogadja magát olyannak, amilyen.
3. _____ Bízik önmagában.
4. _____ Együtt érez más gyermekekkel.
5. _____ Van humorérzéke.
6. _____ Képes önmagán is nevetni.
7. _____ Kitar a véleménye mellett.

8. _____ Kockázatvállaló.
9. _____ Feladataira erősen koncentrálnak.
10. _____ Játzás során kreatív.
11. _____ A maga választotta tevékenységekben kitartó.

ZENEI (ZN) _____ (átlag)

1. _____ Szeret zenével foglalkozni.
2. _____ Az újonnan hallott dallamot vagy ritmust rögtön elismétli.
3. _____ Maga komponál dallamot vagy ritmust.
4. _____ Tud kottából énekelni.
5. _____ Felismeri a hangszereket egy hallott zeneműben.
6. _____ Képes hallás után játszani valamilyen hangszeren.
7. _____ Önálló tanulás közben valamilyen dallamot énekel vagy dúdol.
8. _____ Érdeklődik, hogy milyen hangokat tud kicsalni különböző tárgyakból.

Megjegyzések:

.....

Összegző értékelés:

Az eredményeket (átlagpontokat) egyetlen lapon megjelenítheti az alábbi táblázat felhasználásával:

Név:	NYELVI (NY)	LOGIKAI- MATEMA- TIKAI (LM)	TESTI- MOZGÁSI (TM)	TÉRI (TR)	INTER- PERSZO- NÁLIS (IR)	INTRA- PERSZO- NÁLIS (IA)	ZENEI (ZN)

Forrás: TÓTH LÁSZLÓ (2004). *Pszichológiai vizsgálati módszerek a tanulók megismeréséhez.* Debrecen: Pedellus Tankönyvkiadó, 7–11.

TEHETSÉGSZŰRŐ MEGFIGYELÉSI SZEMPONTSOR – A tehetségazonosítás egyik lehetséges pedagógiai módszere

Instrukció:

Kérjük, hogy iskolai pedagógiai megfigyelései alapján, minden egyes gyermekre/tanulójára vonatkozóan külön-külön töltsse ki ezt a megfigyelési szempontsort!

A megfigyelt gyermek/tanuló neve:

Életkora:

Csoportja/osztályfoka:

Tanulmányi eredménye:

Versenyeredményei:

Szociális háttere:

- nagyon jó
- jó
- átlagos
- hátrányos helyzetű
- veszélyeztetett helyzetű.

Megjegyzések:

.....

.....

.....

.....

.....

Kérjük, tegyen X-et a megfelelő oszlopba attól függően, hogy az adott állítás a tanulója mennyire jellemző!

Tehetségvizsgáló megfigyelési szempontsor

A pedagógus által megfigyelt tevékenységek:	5	4	3	2	1
	Nagyon gyakran megfigyelhető	Gyakran megfigyelhető	Átlagos mértékben fordul elő	Ritkán figyelhető meg	Nagyon ritkán vagy nem figyelhető meg
Kognitív jellemzők:					
Kreativitás					
1. Érdeklődő, kíváncsi a foglalkozásokon					
2. Újszerű (szokatlan) ötletei vannak a feladatok megoldására					
3. Nincs számára megoldhatatlan helyzet, többször is próbálkozik, új utakat keres					
4. Időnként szokatlan kérdéseket tesz fel					
5. Sok ötlete van					
6. Nagy az alkotókedve, szívesen hoz létre/gondol ki új dolgokat					
7. Sokszor tesz fel ilyen kérdést: „Mi lenne, ha...?”					
8. Élvezi a játékos helyzeteket					
9. Nem unatkozik/képes önmaga elszórakoztatására.					
10. Kihívás számára, ha átléphet határokat.					
Képesség					
11. Gondolkodtató feladatokban „gyorsan kapcsol”					
12. Gazdag a szókincse					
13. Elsőként veszi észre az ellentmondásokat					
14. Az adott feladatot elemezi/ részekre tudja bontani					
15. Tartósan megjegyez dolgokat.					
16. Jó a megfigyelőképessége					
17. Könnyen megérti az írott szöveget.					
18. Gyorsan felismeri az összefüggéseket					
19. Könnyen/gyorsan megért dolgokat/tanul.					
20. Tud képekben gondolkodni					

A pedagógus által megfigyelt tevékenységek:	5	4	3	2	1
	Nagyon gyakran megfigyelhető	Gyakran megfigyelhető	Átlagos mértékben fordul elő	Ritkán figyelhető meg	Nagyon ritkán vagy nem figyelhető meg
Kognitív jellemzők:					
Speciális képességek					
21. Az életkori átlagánál gazdagabb a szókincse					
22. Beszédben könnyen és jól fejezi ki magát					
23. Szívesen ír verseket, történeteket, dalokat vagy színdarabot					
24. Választékosan fogalmaz					
25. Idegen nyelvet, dialektusokat, tájszólást könnyen utánoz					
26. Bonyolultabb mondat szerkezeteket használ, mint a korosztálya					
27. Szívesen foglalkozik logikai problémákkal, rejtvényfejtéssel					
28. Fáradhatatlan, ha matematikáról van szó, bensőséges „kapcsolata” van a számokkal					
29. Felismeri a problémák mögötti szabályszerűségeket, algoritmusokat					
30. Könnyen tájékozódik a térben					
31. Elvont problémák megoldásához vizuális képet vagy modellt készít					
32. A számítógépet alkotó módon használja (programot ír, filmet készít...)					
33. Nagyon jó a kez ügyessége					
34. Rajzaiban újszerű elemek, ötletek mutatkoznak					
35. Füzete rajzokkal, részletes, kifejező „firkákkal” díszített					
36. Könnyen megfejt a képrejtvényeket					
37. Rengeteg időt tölt rajzolással, ügyesen másol					
38. Szereti, ha a ruházatában/ külső megjelenésében is van valami egyedi/különleges					
39. Jó a ritmusérzéke					
40. Tud játszani valamilyen hangszereken – esetleg többön is					
41. Könnyen megjegyzi a dallamokat, ritmusokat					
42. Szívesen énekel, dúdol					
43. Tudja utánozni egyes hangszerek hangját					
44. Jó hallása van, könnyen azonosít hangokat, akkordokat					
45. Nehezen fárad el					
46. Ügyesen végzi el a mozgásos feladatokat					
47. Gyorsan tud futni vagy útni					
48. Összerendezett a mozgása					
49. Ügyesen dob vagy lap el tárgyakat					
50. Mások szükségleteit, igényeit felismeri					
51. Élvezi, ha emberek között van, nem szeret egyedül lenni					
52. Korának megfelelő szinten felelősen viselkedik					
53. Hajlamos társait befolyásolni					
54. A többiek hallgatnak rá					
55. Általában irányítja azt a tevékenységet, amelyben részt vesz					

A pedagógus által megfigyelt tevékenységek:	5	4	3	2	1
	Nagyon gyakran meg- figyelhető	Gyakran meg- figyelhető	Átlagos mértékben fordul elő	Ritkán figyelhető meg	Nagyon ritkán vagy nem figyelhető meg
Affektív jellemzők					
Motiváció					
56. Nem könnyen adja fel a küzdelmet					
57. Képes tanulni a hibáiból –kudarcból is okul					
58. Nagy benne az önálló ismeretszerzési vágy					
59. Leikesedik az erőfeszítést igénylő feladatokért					
60. Elképzelései vannak a saját jövőjére vonatkozóan					
61. Általában többet teljesít, mint amit elvárnak tőle					
62. A munkáját odaadóan végzi					
63. Szereti próbára tenni a saját ügyességét					
64. Vállalja a kockázatot					
65. Tud egy dologra intenzíven figyelni/kitartóan koncentrálni (ha érdekl)					
Érdeklődés					
66. Érdeklődik az újdonságok iránt					
67. Szívesen megy a környezetében „felfedező” útra					
68. Vannak különböző gyűjteményei					
69. Kedveli a nehezen kibogozható szituációkat					
70. Lázba hozza, ha ötletelni lehet					
71. Szívesen beszél a társainak a „találmányairól”, „alkotásairól”					
72. Szójátékozik a társaival					
73. Nagy öröm számára, ha keresztretjvényt fejthet					
74. Új ismeretekre fokozottan kíváncsi és nyitott					
75. Igazán lelkesíti az, ha találgathat, kísérletezhet a problémák megoldása során					
Hátrányos helyzetűeknél tehetségre utaló jelek					
76. Jó nonverbális képességére támaszkodva oldja meg azokat a helyzeteket, amelyekben hiányosak az ismeretei, illetve a szókincse					
77. Általában nincs kiemelt helyzete a gyermekcsoportban, társai mégis szívesen követik					
78. Hosszú távú céljai vannak, amelyek korán kifejlődtek és reálisaknak tűnnek					
79. Tanulási profilját tekintve tudása hiányos, gyengén olvas, külső motivációt igényel, viszont kíváncsi, rengeteg ötlete van és jó problémamegoldó					

Összesítő adatlap a tehetségűző megfigyelési szempontsorhoz

Instrukciók az eredmények összesítéséhez:

Minden kategóriában össze kell adni az elért pontszámot, és az összeget el kell osztani a kérdések számával.

Így minden kategóriában 1–5 közötti átlagot kapunk, melynek alapján a tanuló teljesítménye a tehetségesnek minősített tanulók átlagával összehasonlítható.

„A tanáraik által tehetségesnek tartott és tehetségesnek nem tartott tanulók átlageredményei és az átlagok különbségei” című lejjebb található táblázat alapján.

Megfigyelt személyiség-tulajdonság		Eredmény
Kreativitás	Kreativitás: (1–10)	
Általános értelmesség (Intelligencia)	Általános intellektuális képesség: (11–20)	
Speciális képességek	Verbális képességek: (21–26)	
	Logikai – matematikai képességek: (27–32)	
	Vizuális – ábrázolási képességek: (33–38)	
	Zenei képességek: (39–44)	
	Pszichomotoros képességek: (45–49)	
	Szociális képességek: (50–55)	
Affektív jellemzők, belső hajtóerő	Motiváció: (56–65)	
	Érdeklődés: (66–75)	
Hátrányos helyzetű tanulók tehetségjegyei	Megjegyzés	
76–79. kérdés		

Értékelési útmutató

Az eredmények értelmezésénél a kapott átlagokat kell figyelembe venni, összehasonlítva a lenti tehetségűző megfigyelési szempontsor átlagértékeivel.

Ezt követően az átlagok alapján rangsorba kell állítani a személyiségtulajdonságokat. A rangsor elején szereplő tételek a tanuló/gyermek erősségei, ezekre lehet támaszkodni a tehetségnevelő tevékenység közben.

A rangsor végén levő, esetleg elmaradó tulajdonságok pedig a gyengébb területek, amelyekre kiemelt figyelmet kell fordítani a tehetséggondozás során.

A tehetségsszűrő megfigyelési szempontsor átlagértékei a tanáraik által tehetségesnek tartott és tehetségesnek nem tartott tanulóknál

Kérdéscsoportok	Tehetség	Átlag	Szórás	p
Kreativitás	nem tartják tehetségesnek	3,0585	0,852	,000***
	tehetségesnek tartják	3,8641	0,6841	
Általános képességek	nem tartják tehetségesnek	3,32	0,97791	,000***
	tehetségesnek tartják	4,0234	0,71788	
Speciális képesség: irodalom	nem tartják tehetségesnek	2,7103	0,83348	,000**
	tehetségesnek tartják	3,5598	0,85663	
Speciális képesség: matematika	nem tartják tehetségesnek	2,5308	0,78611	,000***
	tehetségesnek tartják	3,4375	0,90192	
Speciális képesség: rajz	nem tartják tehetségesnek	2,7308	0,7269	,000***
	tehetségesnek tartják	3,2536	0,76326	
Speciális képesség: zene	nem tartják tehetségesnek	2,7821	0,74938	,000***
	tehetségesnek tartják	3,4511	0,94716	
Speciális képesség: mozgás	nem tartják tehetségesnek	3,2677	0,83312	,000***
	tehetségesnek tartják	3,7924	0,86823	
Speciális képesség: szociális képességek	nem tartják tehetségesnek	3,1846	0,87605	,000***
	tehetségesnek tartják	3,7174	0,77363	
Motiváció	nem tartják tehetségesnek	3,2785	0,98496	,000***
	tehetségesnek tartják	4,0016	0,75505	
Érdeklődés	nem tartják tehetségesnek	2,7646	0,82033	,000***
	tehetségesnek tartják	3,681	0,74101	

TÓTH-FÉLE KREATIVITÁS BECSLÓ SKÁLA (TKBS)

Önjellemző kérdőív

A kérdőívet kitöltő személy adatai:

Név:

Életkor: _____ év (betöltött)

Nem: fiú – lány

Instrukció:

Ez a kérdőív annak feltárását célozza, hogy milyen vagy.

Karikázd be az egyes állítások után álló 0-tól 4-ig terjedő számok egyikét (állításonként csak egyet) annak megfelelően, hogy mennyire jellemzőek rád!

A számok jelentése a következő:

0 = Egyáltalán nem jellemző rám

1 = Többnyire nem jellemző rám

2 = Félig-meddig jellemző rám

3 = Általában jellemző rám

4 = Teljes mértékben jellemző rám

Nincsenek jó vagy rossz válaszok, mindössze azt szeretnénk megtudni, hogy a felsorolt tulajdonságok mennyire jellemzőek rád.

Karikázd be a válaszlehetőségek közül azt, amelyik inkább kifejezi a véleményed!

		Egyáltalán nem jellemző		Teljes mértékben jellemző		
		0	1	2	3	4
1.	Az iskolai magatartásom ellen soha nem merült fel kifogás.	0	1	2	3	4
2.	Kedvelem a bonyolult problémákat, a nehezen kibogozható szituációkat.	0	1	2	3	4
3.	Szeretném kipróbálni, hogyan boldogulnék egy hónapig egyedül egy lakatlan trópusi szigeten.	0	1	2	3	4
4.	Többnyire nem értem meg teljesen a tananyagot részletes tanári magyarázat nélkül.	0	1	2	3	4
5.	Általában megállom, hogy más hosszúra nyúlt mondanójába sürgetően belekotyogjak, még ha unalmasnak is találok.	0	1	2	3	4
6.	Inkább lemondok valamiről, ha úgy látom, hogy túl sok ember ellenállását kell legyőzőm.	0	1	2	3	4
7.	Társaságban általában én vagyok a hangadó.	0	1	2	3	4
8.	Szeretek vizsgálódni, kísérletezni, utánanézni a dolgoknak.	0	1	2	3	4
9.	Mindig össze tudom szedni az erőmet, ha szükség van rá.	0	1	2	3	4
10.	Nem szoktam olyasmin törni a fejemet egy-egy tárgyval kapcsolatban, hogy mi mindenre lehetne még felhasználni, mint amire való.	0	1	2	3	4
11.	Inkább éjszakába nyúlóan is tanulok, minthogy számonkéréskor gyengén szerepeljek.	0	1	2	3	4
12.	Ha játékról van szó, nemigen kell biztatni, noha már nem vagyok kisgyerek.	0	1	2	3	4
13.	Sokszor előfordult velem, hogy viselkedésem miatt összeütközésbe kerültem a tanáraimmal.	0	1	2	3	4
14.	Inkább olyan munkát szeretnék, ami egyszerű, nem igényel szerteágazó figyelmet.	0	1	2	3	4
15.	Nem tenném fel az összes pénzemet olyan szerencsejátékon, amelyen egy vagyont nyerhetek, de mindenemet el is veszíthetem.	0	1	2	3	4
16.	Teendőim megszervezésében nincs szükségem segítségre.	0	1	2	3	4
17.	Idegess leszek, ha valakinek többször kell elmondanom ugyanazt, míg végre megérti.	0	1	2	3	4
18.	Mindig a saját céljaimat követem, akkor is, ha emiatt másokkal összeütközésbe kerülök.	0	1	2	3	4
19.	Nem vagyok egy parancsoló típus.	0	1	2	3	4
20.	A dolgok okai nemigen érdekelnék.	0	1	2	3	4
21.	Általában hamar fáradok, sok pihenésre van szükségem.	0	1	2	3	4
22.	Már sokszor gondoltam ki magamtól vicceket.	0	1	2	3	4
23.	Sokszor előfordul, hogy nem volt kedvem a házi feladat megírásával bajlódni, inkább lemásoltam valakiéről.	0	1	2	3	4
24.	Szerintem a játék időpocsékolás. Szívesebben foglalkozom inkább komoly dolgokkal.	0	1	2	3	4

		Egyáltalán nem jellemző		Teljes mértékben jellemző		
25.	Minden helyzetben úgy cselekszem, ahogy azt elvárják tőlem.	0	1	2	3	4
26.	A bonyolult situációkat inkább kihívásnak veszem, nem pedig kerülendőnek.	0	1	2	3	4
27.	Kipróbálnám az ejtőernyős ugrást.	0	1	2	3	4
28.	Gyakran kérek tanácsot másoktól.	0	1	2	3	4
29.	Viszonylag jól tűröm, ha betegség vagy baleset miatt tétlenségre vagyok kárthatatva.	0	1	2	3	4
30.	Legtöbbször nem szólok, ha elem tolokodik valaki a sorban, mert számomra fontosabb a békesség.	0	1	2	3	4
31.	Jól boldogulnék olyan hivatásban, ahol befolyásom, „hatalmam”, irányítási jogom lenne mások felett.	0	1	2	3	4
32.	A kutatómunka nekem való foglalatosság lenne.	0	1	2	3	4
33.	Kevés pihenéssel is beérem.	0	1	2	3	4
34.	Gyakran éppen akkor hagy cserben a fantáziám, amikor valami újat kellene kitalálnom.	0	1	2	3	4
35.	Nagy odaadással, kitalatással szoktam tanulni.	0	1	2	3	4
36.	Egy kis bolondozásra, mókázásra mindig kapható vagyok.	0	1	2	3	4
37.	Már sokszor kaptam a fejemre azért, mert mást akartam, mint a többiek.	0	1	2	3	4
38.	Számomra túl nehéz egyszerre sokféle szempontot tekintetbe venni.	0	1	2	3	4
39.	Nem merném vállalni azt, hogy magamat gumikötélhez erősítve leugorjak egy magas hídról.	0	1	2	3	4
40.	Egyedül is elboldogulok a feladataimmal.	0	1	2	3	4
41.	Azt hiszem, másokhoz képest kevésbé vagyok türelmes.	0	1	2	3	4
42.	Amit helyesnek tartok, azt keresztülviszem akkor is, ha rossz szemmel néznek rám.	0	1	2	3	4
43.	Nem tartom magamat vezéregénységnek.	0	1	2	3	4
44.	Még nem találkoztam olyan témával, ami annyira megragadta volna a figyelmemet, hogy a kötelezőn túl is foglalkozzak vele.	0	1	2	3	4
45.	Sokszor észreveszem, hogy csak azért nem sikerül valamit elérnem, mert a kelletnél hamarabb kimerülök.	0	1	2	3	4
46.	Többször előfordult már, hogy olyan megoldást találtam egy problémára, amire más nem is gondolt.	0	1	2	3	4
47.	Nem érzek magamban annyi erőt, hogy még sok éven át tanuljak.	0	1	2	3	4
48.	Mostanában már nem érzem szükségét annak, hogy hébe-hóba leüljek játszani egyedül vagy másokkal.	0	1	2	3	4

		Egyáltalán nem jellemző		Teljes mértékben jellemző		
49.	Társaságban igazodom a többiekhez.	0	1	2	3	4
50.	Szívesen foglalkozom összetett és újszerű problémákkal.	0	1	2	3	4
51.	Sokszor volt úgy, hogy szándékosan jegy nélkül utaztam a buszon vagy villamoson.	0	1	2	3	4
52.	Ki szoktam kérni mások véleményét, hogy tudjam: amit gondolok, azt jól gondolom-e.	0	1	2	3	4
53.	Akkor is meg tudom őrizni a nyugalmam, ha hosszú sort kell kiállnom.	0	1	2	3	4
54.	A vitákból ritkán kerülök ki győztesen.	0	1	2	3	4
55.	Ha többen vagyunk együtt, legtöbbször az történik, amit én akarok.	0	1	2	3	4
56.	Vonzanak az ismeretlen dolgok.	0	1	2	3	4
57.	Hosszú ideig is képes vagyok egyfolytában tanulni, anélkül hogy elfáradnék.	0	1	2	3	4
58.	Nem vagyok eléggé fáradékony.	0	1	2	3	4
59.	Nem szoktam a tanulást abbahagyni addig, amíg a leckéimmel el nem készülök.	0	1	2	3	4
60.	Kedvelem a társasjátékokat.	0	1	2	3	4
61.	Valahogy mindig kilógok a sorból.	0	1	2	3	4
62.	A bonyolult problémák engem csak összezavarnak.	0	1	2	3	4
63.	Sohasem mentem teljesen készületlenül az iskolába, abban bízva, hátha nem engem hívnak ki felelni.	0	1	2	3	4
64.	A megtanulandó anyagot magamtól is teljes mértékben átlátom, nem kell átbeszelnem senkivel.	0	1	2	3	4
65.	Nehezen viselem a várakozást.	0	1	2	3	4
66.	Akár erőszakosan is ragaszkodom ahhoz, hogy a dolgok az én kedvem szerint történjenek.	0	1	2	3	4
67.	Általában kitérek az elől, hogy én legyek az irányító.	0	1	2	3	4
68.	Nincs az a dolog, ami annyira érdekelne, hogy miatta órákat töltenék könyvek átböngészésével vagy interneten való kereséssel.	0	1	2	3	4
69.	Gyakran érzem, hogy nincs elég energiám egy-egy feladathoz.	0	1	2	3	4
70.	Alkalmadtán több ötletem van, és gyorsabban jutnak az eszembe, mint sok osztálytársamnak.	0	1	2	3	4
71.	Csak annyi időt töltök tanulással, amennyi feltétlenül szükséges.	0	1	2	3	4
72.	Valamikor nagyon szerettem játszani, de már nem vágyom rá.	0	1	2	3	4

Értékelő lap a Tóth-féle Kreativitás Becslő Skála (TKBS) Önjellemző kérdőívhez

A kérdőívet kitöltő személy adatai:

Név (jelige): _____

Az iskola neve: _____

Az iskola székhelye: _____

Életkor: _____ év (betöltött)

Nem: fiú – lány

Skála:							A (poz.)	B (neg.)	Skálapont (A-B+12)
NON	1. ☐	13. ☐	25. ☐	37. ☐	49. ☐	61. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
KOM	2. ☐	14. ☐	26. ☐	38. ☐	50. ☐	62. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
KOC	3. ☐	15. ☐	27. ☐	39. ☐	51. ☐	63. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
GON	4. ☐	16. ☐	28. ☐	40. ☐	52. ☐	64. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
TÜR	5. ☐	17. ☐	29. ☐	41. ☐	53. ☐	65. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
ONÉ	6. ☐	18. ☐	30. ☐	42. ☐	54. ☐	66. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
DOM	7. ☐	19. ☐	31. ☐	43. ☐	55. ☐	67. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
KÍV	8. ☐	20. ☐	32. ☐	44. ☐	56. ☐	68. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
ENE	9. ☐	21. ☐	33. ☐	45. ☐	57. ☐	69. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
ERE	10. ☐	22. ☐	34. ☐	46. ☐	58. ☐	70. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
KIT	11. ☐	23. ☐	35. ☐	47. ☐	59. ☐	71. ☐	Σ ☐	Σ ☐	
JÁT	12. ☐	24. ☐	36. ☐	48. ☐	60. ☐	72. ☐	Σ ☐	Σ ☐	

Összpontszám: _____

Életkori standardok a TKBS-teszt skáláira 13–20 év (lányok és fiúk, N=1632)

Életkori sáv	13		14		15		16		17		18		19		20	
N (fő):	49		161		294		287		356		365		77		43	
Skála:	m	σ	m	σ	m	σ	m	σ	m	σ	m	σ	m	σ	m	σ
NON	8,3	4,4	7,8	4,4	8,0	4,4	8,3	4,4	8,8	4,9	9,0	5,0	9,2	4,7	8,4	4,4
KOM	13,8	4,9	12,7	5,0	11,8	5,2	13,1	5,2	13,2	5,6	13,5	5,6	12,5	5,2	12,3	5,1
KOC	10,3	6,1	10,9	6,3	11,2	5,8	12,1	5,6	11,8	5,9	11,5	5,6	11,9	5,6	9,4	5,5
GON	12,5	4,7	12,6	4,5	11,5	4,5	12,5	4,5	12,5	4,9	12,8	5,2	11,6	4,6	11,6	4,5
TÜR	10,6	5,4	12,3	5,3	10,5	5,5	11,7	5,4	12,3	5,8	11,9	5,5	11,6	5,1	12,4	4,8
ONE	12,5	5,1	13,2	4,8	12,0	5,0	13,1	5,0	13,6	5,0	13,6	5,3	13,9	5,3	11,5	4,9
DOM	9,3	5,1	10,3	4,9	9,6	4,7	11,2	5,0	11,4	5,3	10,7	5,2	11,2	5,0	11,2	5,0
KIV	15,6	4,4	12,9	5,3	13,4	5,5	14,1	5,5	14,5	5,4	15,1	5,7	13,6	5,4	14,2	5,2
ENE	15,1	4,8	13,5	4,8	12,9	5,3	12,3	5,3	12,3	5,7	12,5	5,6	12,7	5,2	11,6	5,3
ERE	11,6	4,9	12,2	4,6	11,6	4,8	12,0	5,0	12,3	5,0	12,9	5,2	12,5	5,0	10,9	4,2
KIT	13,5	6,1	11,0	5,6	10,2	5,3	10,1	5,5	10,0	5,6	9,5	5,5	8,4	4,4	9,0	4,4
JAT	14,3	5,3	14,9	5,7	14,5	6,0	15,3	6,1	15,5	6,2	15,5	6,0	14,9	6,3	14,1	6,5
<i>TKBS</i>																
<i>Összpont.</i>	147,9	21,6	144,9	24,6	137,9	27,3	146,3	28,5	148,5	29,6	149,0	30,8	144,5	29,2	137,0	24,4

Forrás: TÓTH LÁSZLÓ, KIRÁLY ZOLTÁN (2006). Új módszer a kreativitás megállapításához. A Tóth-féle Kreativitás Becslő Skála (TKBS). *Magyar Pedagógia*, 106 (4), 306–311.

RENZULLI–HARTMAN-SKÁLA a kiemelkedő tanulók viselkedésjellemzőinek becslésére

A skála nem a Renzulli-féle elméleti modell hű leképezése, hanem egy arra támaszkodó azonosítási eszköz. Fő területei egymástól függetlenül is használhatók.

Instrukció:

Ezt a skálát minden egyes tanuló esetében külön-külön kell kitölteni.

A kitöltés úgy történik, hogy X jelet teszünk arra a helyre, amely a következő skálaértékeknek megfelel:

- (1) helyre: ha soha vagy nagyon ritkán láttuk ezt a jellemzőt;
- (2) helyre: ha időnként megjelent ez a jellemző;
- (3) helyre: ha meglehetősen gyakran megjelent ez a jellemző;
- (4) helyre: ha a jellemző szinte mindig jelen volt.

A bejelölés elvégzése után annyiszor vesszük a súlyozási értéket, azaz az 1-2-3-4-es számot az adott oszlopból, ahány X-et kapott ott a tanuló. Ezek összege az *Összesen* rovatba kerül. Az átlagot úgy számoljuk ki, hogy az *Összesen* rovatba került számértéket elosztjuk az adott területen szereplő (megszámozott) állítások számával. Így a fő területek szerint egyéni profilt is készíthetünk.

A tapasztalatok szerint tehetségesnek minősíthetők azok a tanulók, akik a skála alapján magas pont- értéket érnek el.

Adatok:

Név: _____

Iskola: _____

Osztály: _____

Időpont: _____

Forrás: TÓTH LÁSZLÓ (2006). A tanulói személyiség megismerése. In BALOGH LÁSZLÓ (SZERK.), Pedagógiai pszichológiai az iskolai gyakorlatban. Budapest: Urbis Kiadó, p. 336–339

„NEBRASKAI CSILLAGOS ÉJSZAKA” szempontsor tehetségigéreték felismeréséhez pedagógusok és szülők részére

(Óvodáskortól alkalmazható gyerekek, fiatalok jellemzésére.)

Adatok:

Név: _____

Iskola: _____

Osztály: _____

Időpont: _____

Instrukció:

Karikázza be minden tulajdonságcsoporton belül, hogy mi jellemzi a gyereket az alábbiak közül!

- **TEVÉKENYSÉGÉHSÉG:** expresszív, szerepjáték, show, spontaneitás, vezet, kihirdet, lelkes.
- **KÍVÁNCISISÁG – ÉRDEKLŐDŐ:** megjegyez, vizsgál, megfigyel, keres/kérdez, megkér, átlát/összefüggéseket meglát.
- **RÉSZT VESZ:** kezdeményez, vezet, bevon, bátorít, bemutatja, hogy kell csinálni, instrukciót ajánl vagy kiegészít/segít.
- **FELFEDEZŐ:** kísérletezik, mímél, épít, tervez, összerak, rendez/kiválaszt, megold, játszik.
- **FANTÁZIA:** kitalál, imitál, elképzeli, mímél, eredeti konstrukció, új design.
- **FÓKUSZ:** összeszedett, szorgalmas, koncentrálni, rendez/kiválaszt, részletet kiegészít.
- **HUMOR:** viccek, okos, eredeti, spontán, megjegyez/megfogalmaz, reagál/válaszol.

- **KÉPSZERŰ:** metaforák használata, nyomoz, szimbólumok, illusztrál, művészi, eszes, újszerű, eredeti, expresszív.
- **ÖNÁLLÓ:** egyedül dolgozik, önmagára figyel, kezdeményez, elmélyült, szorgalmas, koncentrálnak, tervez/folytat/megold.
- **GONDOLKODÓ:** megért/érvel, összekapcsol/asszociál, megtalál/alkalmaz/felhasznál, válaszol/bejelent, megmagyaráz, kiszámol/megold.
- **MOZOGVA CSINÁL:** demonstrál, összerak, figyel/reagál, bemutatja, hogyan vagy miként, kiállít, nonverbálisan expresszív.
- **FIGYELMES:** észrevesz, meglátja az összefüggést, kapcsolatba hoz/asszociál/megjósol, vizsgál, megkülönböztet, meghatároz (meglát) különbségeket (változást).
- **(MÁSOK ÁLTAL) ELISMERT:** kiválasztott, forrásként tekintenek rá, segít, magához vonz másokat, készséges, mások nagyra becsülik.
- **ÖSSZEÁLL A KÉP:** mintát, szabályszerűséget észrevesz, felfog, asszociál, metaforát talál, megjósol, elemez/elméletet gyárt.
- **ÉRZÉKENY:** expresszív/könnyen elsírja magát, belelát, megfontolt, segítőkész, együtt érző/empatikus, aggódó, tudatos, gondos.
- **MEGOSZT – ÖNKÉNT JELENTKEZIK:** kiterjeszt (másokra), illusztrál, összeköt/leír, megmagyaráz/elmagyaráz, segít/bemutat, tanácsot ad, bátorít.
- **SZÓKINCS:** folyékony, megért kifejez/kifejező, újító, asszociál/összefüggésbe hoz, bonyolult szintaxis, „felnőtt” szavakat használ.
- **ÜSTÖKÖS:** bármilyen viselkedés, ami eltérő vagy látványos.

Ezek a viselkedésformák a gyerekek tevékenysége során jól megfigyelhetők, s minél több jelenik meg belőlük egy gyereknél, annál nagyobb az esély, hogy valóban tehetségigérettel kerültünk kapcsolatba.

Forrás: BALOGH LÁSZLÓ (2004). *Iskolai tehetség gondozás*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 61-62.

SZÜLŐI VÉLEMÉNY

A gyermek neve:

Életkora: _____

Iskola: _____

Osztály: _____

A szülő ismeri legjobban gyermekét, ezért kérjük, igyekezzen minél pontosabb, realisabb képet adni róla, ezzel segítve a vele való munkánkat.

Instrukció:

Kérjük, jellemezze gyermekét a megfelelő fokozatot jelentő szám bekarikázásával!

5 – nagyon jellemző,

4 – jobban jellemző rá, mint egy tipikus gyerekre,

3– annyira jellemző, mint más gyerekekre,

2 – kevésbé jellemző rá, mint egy tipikus gyerekre,

1– egyáltalán nem jellemző rá.

Együttműködését köszönjük!

1.	Nagy szókincse van.	5	4	3	2	1
2.	Gyorsan gondolkodik.	5	4	3	2	1
3.	Könnyen visszaemlékszik tényekre.	5	4	3	2	1
4.	Szeretné tudni, hogyan működnek a dolgok.	5	4	3	2	1
5.	Korán kezdett olvasni.	5	4	3	2	1
6.	Környezetben tájékozott.	5	4	3	2	1
7.	Sokat kérdez.	5	4	3	2	1
8.	Élénk a képzelete.	5	4	3	2	1
9.	Kíváncsi, sok minden érdekli.	5	4	3	2	1
10.	Összefüggéseket talál ott is, ahol más nem.	5	4	3	2	1
11.	Jó humora van.	5	4	3	2	1
12.	Nem tiszteli a hagyományokat.	5	4	3	2	1
13.	Makacs, önfejű.	5	4	3	2	1
14.	Kitartóan megragad az őt érdeklő feladatoknál.	5	4	3	2	1
15.	Sokat foglalkoztatják felnőtt kérdések.	5	4	3	2	1
16.	Ha valamint a fejébe vesz, azt meg is csinálja.	5	4	3	2	1
17.	Van valamilyen érdeklődési területe, amelyre nagy energiát fordít.	5	4	3	2	1
18.	Visszahúzódo, félénk.	5	4	3	2	1
19.	Erős igazságérzete van.	5	4	3	2	1
20.	Impulzív, először cselekszik, aztán gondolkodik.	5	4	3	2	1
21.	Cselekedeteiben önálló.	5	4	3	2	1
22.	Társai előtt tekintélye van.	5	4	3	2	1
23.	Szereti a nehéz feladatokat.	5	4	3	2	1
24.	(fiúnál) Nagyon érzékeny, könnyen elsírja magát. (lánynál) Fiús a viselkedése.	5	4	3	2	1

Forrás: GYARMATHY ÉVA (2006). *A tehetség. Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása.* Budapest: ELTE Eötvös kiadó, 2012.

MIT TUDTOK EGYMÁSRÓL?

(Szociometria)

Instrukciók:

Néhány kérdést fogtok hallani. Mindegyik kérdés után írjátok fel, annak a gyerekeknek (osztálytársnak) a nevét, akit a legmegfelelőbbnek tartotok.

Ne csak a barátaitokat írjátok fel! Egy gyereket több helyre is felírhattok.

- (1) Ha idegen bolygóról vendég érkezne az osztályotokba, ki lenne az a gyerek, aki a legtöbbet tudna mondani neki a földi életről?
- (2) Ki az a gyerek, aki olyan gyorsan és könnyen tudja elvégezni az iskolai munkáját, hogy utána még marad ideje másra is?
- (3) Ki az a gyerek, aki a legeredetibb, legérdekesebb dolgokat tudja mondani, olyanokat, ami neked sosem jutott volna eszedbe?
- (4) Ha az osztály lakatlan szigetre kerülne, ki lenne az, aki a legjobban meg tudná szervezni az ottani életet?
- (5) Ki a legjobb humorú, legszellemesebb osztálytársad?
- (6) Ki az, aki olyan dolgokat tudna feltalálni és megcsinálni, amit korábban senki sem csinált?
- (7) Ha osztálytársaidal együtt kitalálnátok egy érdekes programot, ki tudná az osztályfőnököt rábeszélni arra, hogy vigyen el benneteket?

Forrás: GYARMATHY ÉVA (2006). A tehetség. Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása. Budapest: ELTE Eötvös kiadó, 2012. p.164.

A GYEREKEK MOTIVÁLT MAGATARTÁSA

Kérdés:

Mennyire érdekli a gyerekeket a tanítási óra, milyen lehetőségük van a gyerekeknek, és milyen ösztönzést kapnak belső indítékaik kifejezésére?

Résztevők: gyerekek (1–10. osztály), pedagógus.

Módszer: megfigyelés.

Instrukció:

Figyeljük meg a tanítási órán a gyerekek viselkedését! Jegyzőkönyvezzük a motivációra utaló megnyilvánulásokat egyénenként! Az összesítő táblázatba azt kell beírni egyénenként, hogy a tanóra alatt hányszor fordult elő a megfigyelt tanulói viselkedés.

A megfigyelhető viselkedési módok a következők:

- (1) Tartósan figyel valamit, gondolkodik egy problémán.
- (2) Megismétel egy cselekvést gondosabban a korábbinál, vagy azért, hogy ellenőrizzen valamit.
- (3) Önként egynél több megoldási módot próbál ki (pl. matematikában).
- (4) Önként szemléltetőanyagot hoz az iskolába, hogy társainak megmutassa.
- (5) Az órán kívül is (pl. szünetben, otthon, a napköziben) spontán folytatja a munkát, a feladattal való foglalkozást.
- (6) Kérdéseket tesz fel.
- (7) Észrevesz valami újat a tananyaggal kapcsolatban.
- (8) Ötletei vannak az új anyag feldolgozásakor.
- (9) Olyan dolgokat hasonlít spontán össze, amelyek látszólag különböznek

egymástól.

- (10) Saját elképzelése szerint dolgozik.
- (11) Munkáját önként megmutatja másoknak.
- (12) Munkáját spontán összehasonlítja másokéval.
- (13) Ellentétes véleményen van (mint társai, vagy mint a tanár), és alternatívát javasol.
- (14) Együtt dolgozik társával a probléma megoldásán.

Adatok

Osztály:

Tantárgy:

Pedagógus:

Megfigyelő:

Időpont:

Név	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Összesen
.....															
.....															
.....															
.....															
.....															
.....															
.....															
Stb.															
Összesen:															

Szemponatok az értékeléshez

- (1) Adjuk össze a bejegyzéseket a vízszintes sorokban (tanulóként)!
- (2) Adjuk össze a bejegyzéseket a függőleges oszlopokban (megfigyelt viselkedésformák szerint)!
- (3) Állapítsuk meg az egy tanulóra jutó motivált magatartási jelzések átlagát!
- (4) Állapítsuk meg a bejegyzések százalékos megoszlását az egész osztályra vonatkozóan!
- (5) Állapítsuk meg a gyerekek megnyilvánulásainak megoszlását az adott időszakban a motivált magatartás típusa szerint:
 - (a) kitartás, érdeklődés (1–5.)
 - (b) kreativitás, eredetiség (6–10.)
 - (c) társas interakció (11–14.)
- (6) Elemezzük ugyanabban az osztályban különböző tárgyak esetén a gyerekek megnyilvánulásait!
- (7) Vizsgáljuk meg ugyan annál a tanárnál (tantárgynál) a különböző osztályokban tapasztalható motivált magatartásra utaló jelzéseket!
- (8) Hasonlítsuk össze az alsó és felső tagozat egy-egy osztályában végzett megfigyelés eredményét!
- (9) Vegyük számba, hogy az osztályban miként oszlanak meg a gyerekek között a motivált magatartásra utaló jelzések!
- (10) Gondoljuk át, mi lehet az oka, ha az osztályban igen alacsony számban fordulnak elő a felsorolt megnyilvánulások!
- (11) Gondoljuk át, mi lehet a háttere, ha a gyerekek egy része a hosszabb megfigyelési időszak alatt sem mutatja a megfigyelt jelzéseket.

Forrás: RÉTHY ENDRÉNÉ (1981). Idézi: KÓSÁNÉ ORMAI VERA, PORKOLÁBNÉ BALOGH KATALIN, RITOÓK PÁLNÉ (1987). *Neveléslélektani vizsgálatok*. Budapest: Tankönyvkiadó

9. sz. melléklet

TEHETSÉG MOTIVÁCIÓS ÖNDEFINÍCIÓS KÉRDŐÍV

Név: _____

Életkor: _____

Osztály: _____

Tanulmányi átlag: _____

Versenyeredmények: _____

Megjegyzések: _____

Instrukció:

Kérlek, olvasd el az alábbi állításokat!

Tegyél X-et a megfelelő oszlopba attól függően, hogy az adott állítás mennyire jellemző Rád nézve!

Állítások	5 Nagyon jellemző	4 Jellemző	3 Jellemző is meg nem is	2 Nem jellemző	1 Egyáltalán nem jellemző
1. Érdekelnek a világ dolgai.					
2. Izgalmas számomra, ha új dolgot hozhatok létre.					
3. Nehezen viselem, ha nem az én akaratom érvényesül.					
4. Igényes vagyok a munkáma.					
5. Aktívabb vagyok, mint a többiek.					
6. Általában ügyesen megoldom a dolgaimat.					
7. Magával tud ragadni az alkotás öröme.					
8. Nem szívesen adok ki a kezemből összecsapott dolgot.					
9. Sok olyan dolog érdekel, amit az iskolában nem tanulunk, és nem is kapok érte jegyet.					
10. Fontos nekem, hogy jól sikerüljenek a dolgaim.					
11. Mindent ki szeretnék hozni magamból, amire képes vagyok.					
12. Szeretnék mindent megérteni.					
13. Fontos nekem, hogy a teljesítményemet mások is elismerjék.					
14. Ha valami sikerül, utána rögtön új kihívásokat keresek.					
15. Lustább vagyok az átlagnál.					
16. Jólesik nekem, ha felnéznek rám az osztálytársaim.					
17. Csak akkor csinálók valamit, ha nagyon erőltetik.					
18. Nem szeretek egy helyben ülni.					
19. Idegesít, ha ellenkeznek velem.					
20. Utánaolvasok annak, amiről többet szeretnék tudni.					
21. Idegesít, ha valamit nem sikerül megcsinálni.					
22. Nem vagyok kitarító.					
23. Önállóan vagyok.					
24. Nem szoktam versenyezni.					
25. Töreksem a minél jobb teljesítményre.					
26. Nem szeretem, ha sok a dolgom.					
27. Világosan látom a céljaimat.					
28. Sokat várok magamtól.					
29. Az akadályok ellenére is kitarok a céljaim mellett.					
30. Önként jelentkeztem szakkörre vagy sportolni.					
31. A sikerek ösztönöznek.					

	Állítások	5 Nagyon jellemző	4 Jellemző	3 Jellemző is meg nem is	2 Nem jellemző	1 Egyáltalán nem jellemző
32.	Képes vagyok órákat tölteni egy feladattal, mert mindenképpen szeretném megoldani.					
33.	Törekvő ember vagyok.					
34.	Sok dolgot csinálók magamtól.					
35.	Nehezen viselem, ha mások bele akarnak szólni a dolgaimba.					
36.	Nem vállalok túl nehéz feladatokat.					
37.	Inkább nem fekszem le, amíg a feladataimat el nem végeztem.					
38.	Sok iskolán kívüli elfoglaltságom van.					
39.	Ha valami nem sikerül elsőre, abbahagyom.					
40.	Szeretem, ha alkothatok valamit.					
41.	Nehezen viselem, ha valamit elrontok.					
42.	Ha valami sikerül, utána nehezebb feladatokat keresek magamnak.					
43.	Magamtól nem nagyon csinálók semmit.					
44.	Nehezen viselem, ha mások irányítani akarnak.					
45.	Nincs akaraterőm.					
46.	Szeretem, ha mások is ügyesnek tartanak.					
47.	Nincsenek céljaim.					
48.	Szeretem, ha elfoglalt vagyok.					
49.	Pontosan tudom, hogy mit akarok.					
50.	Szeretek létrehozni valamit.					
51.	Szeretek pörögni.					
52.	Hamar feladom.					
53.	Vannak céljaim, és azok megvalósításáért sokat teszek.					
54.	Minden jó úgy, ahogy van, nem kell erőlködni.					
55.	Fontos számomra, hogy mások tiszteljenek az elért eredményeimért.					
56.	El tudom magam képzelni tíz év múlva, és teszek is azért, hogy minden úgy is legyen.					
57.	Sok dolog van a világon, amiről szeretnék még többet tudni.					
58.	Szerintem tanulni jó.					
59.	Könnyű eltéríteni a szándékomtól.					
60.	Jólesik, ha a szüleim büszkén beszélnek az eredményeimről másoknak.					
61.	Örülnék, ha olyan felnőtt lenne belőlem, akit mindenki tisztel a tudása miatt.					
62.	Maradandó dolgokat szeretnék létrehozni.					

Megoldókulcs: Minden kategóriában össze kell adni az egyes tételek pontszámait!

Az „F”(fordított) betűjelzésű tételek esetében az állítás ellentétesen van megfogalmazva, mint ami a jellemző lenne az adott kategóriára. (Pl. 22. kérdés: „Nem vagyok kitartó”. Ezért az „F”-fel jelölt tételeket fordítva kell pontozni, és így hozzáadni az összeghez. Ha a válaszadó 5 pontot adott, az 1 pontot ér. Stb.) Az így kapott eredményt el kell osztani a kérdések számával (átlagot számítani belőle).

Kategóriák:

1. Magas igényszint:

4, 6, 8, 10, 11, 25, 28, 31

2. Tisztelet, elismerés iránti igény:

13, 16, 46, 55, 60, 61

3. Érdeklődés, tudásvágy:

1, 9, 12, 20, 32, 37, 57, 58

4. Alkotás szükséglete:

2, 7, 40, 50, 62

5. Szándék és akarat:

23F, 27, 29, 33, 34, 45F, 47F, 49, 53, 56 0

6. Kitartás:

15F, 17F, 22F, 36F, 39F, 43F, 52F, 54F, 59F

7. Általános aktivitás:

5, 14, 18, 24F, 26F, 30, 38, 42, 48, 51

8. Frustrációtűrés:

3, 19, 21, 35, 41, 44

Az eredmények értelmezése:

A kérdőív különböző kategóriáiban kapott 1–5 közötti átlagértékeket össze lehet hasonlítani „A Tehetség Motivációs Öndefiníciós Kérdőív átlagértékei” című táblázat alapján a tanáraik által tehetségesnek minősített tanulók átlagával. Ha az eredmény eléri vagy meghaladja az átlagértékeket, akkor arra a motivációs tényezőre jól lehet támaszkodni. Amennyiben az értékek a tehetségesek átlagától lényegesen elmaradnak, akkor e motivációs terület fejlesztésére gondot kell fordítani a tehetségfejlesztő tevékenység során.

Faktorok	Csoportok	Átlag	Szórás	p
Magas igényszint	tehetségesnek tartott	4,2662	0,46495	,000***
	tehetségesnek nem tartott	3,8477	0,61849	
Tisztelet, elismerés iránti vágy	tehetségesnek tartott	3,9216	0,68197	,001***
	tehetségesnek nem tartott	3,6246	0,76076	
Érdeklődés, tudásvágy	tehetségesnek tartott	3,7701	0,65981	,000**
	tehetségesnek nem tartott	3,4764	0,62747	
Alkotásvágy	tehetségesnek tartott	4,0872	0,73784	,000***
	tehetségesnek nem tartott	3,7000	0,79945	
Szándék és akarat	tehetségesnek tartott	4,0504	0,66377	,009**
	tehetségesnek nem tartott	3,8595	0,59039	
Kitartás	tehetségesnek tartott	3,8955	0,68187	,007**
	tehetségesnek nem tartott	3,6947	0,57861	
Általános aktivitás drive	tehetségesnek tartott	3,5636	0,62766	,008**
	tehetségesnek nem tartott	3,3698	0,60066	
Frustrációtűrés	tehetségesnek tartott	2,4818	0,82275	ns
	tehetségesnek nem tartott	2,5035	0,76539	

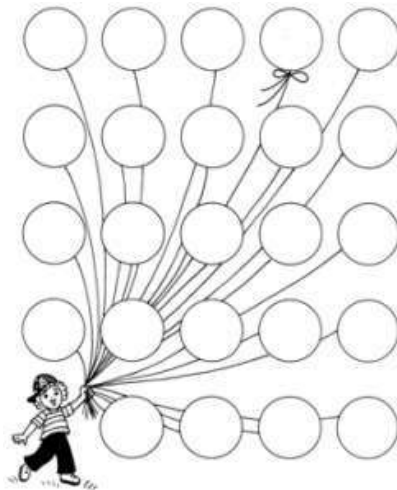
TORRANCE-FÉLE KREATIVITÁS TESZT

Instrukció:

„Ezen a lapokon köröket látsz. Az a feladatod, hogy egészítsd ki ezeket a köröket valamilyen rajzokká úgy, hogy a kör legyen a rajz fő része! Rajzolhatsz kiegészítő vonalakat a körön kívülre, vagy belülre, bárhová. Nézd csak, így... A táblára a körből kiindulva felrajzolunk egy malacfejet. Ebben a feladatban nincs jó, vagy rossz megoldás, hanem nyugodtan engedd szabadon a képzeletedet, és próbálj meg minél többféle érdekes dolgot kitalálni, olyanokat, amik senki másnak nem jutnak eszébe! A rajzoknak adj nevet vagy címet, és ezeket írd mindig a kör alá! 20 percig dolgozhatsz.”

Az értékelés a következő szempontok szerint végezzük:

- ← fluencia: a rajzok száma
- ← flexibilitás: hány tárgykörbe lehet besorolni a rajzokat
- ← originalitás: azon rajzok száma, melyek az adott csoportban csak nála találhatók
- ← komplexitás: azon rajzok száma, melyekhez több kört is felhasznált

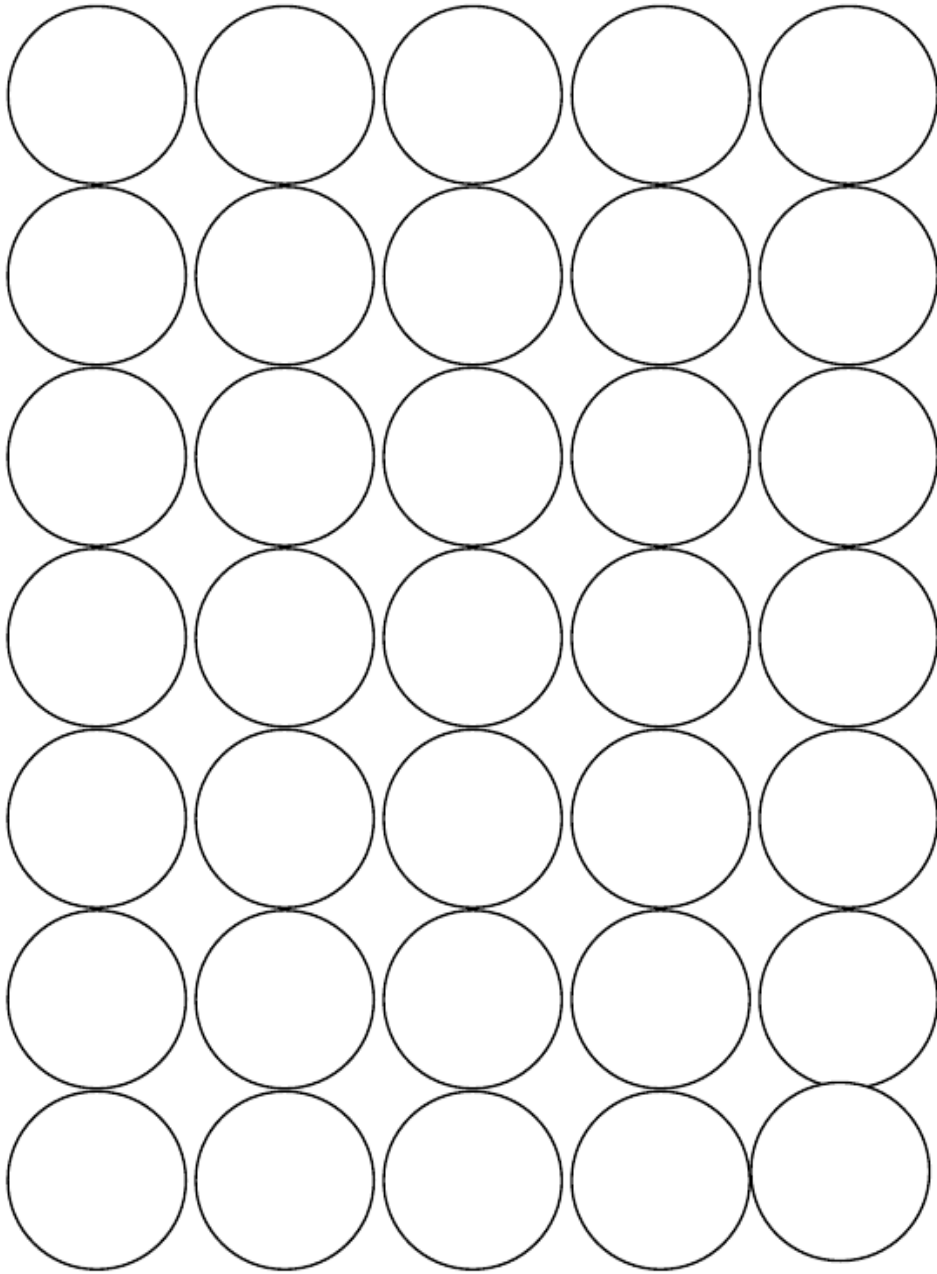
Értékelés:

Mindegyik szempontra adható 0-2 pont, de ez inkább csak a tanárt segíti az átlátásban, a diákoknak többet ér a szempontok szerint megfogalmazott értékelés. Persze akad olyan diák, aki a kreativitásával még ezen az értékelésen is kifog (lásd a képet).

A megfigyelések alapján az eredetiség és kidolgozottság korrelál leginkább a kreativitással.

A vizsgálat végezhető egyénileg vagy csoportosan, viszont akkor ügyelni kell arra, hogy a gyerekek ne lássák egymás munkáját, mert az nagymértékben rontja az originalitás pontos értékét.

A vizsgálat ideje 20 perc. (Ha valaki hamarabb végez, biztassuk! Pl.: „Gondolkozz még, hátha eszedbe jut valami új, érdekes rajz!” Ha végképp semmi nem jut eszébe, befejezheti a feladatot, elmehet, hogy a többieket ne zavarja.

pályaválasztási kiállítás információinak strukturált feldolgozását, szórólapokat, nyílt napok információit, alkalmassági vizsgákra való felkészülés tervezett menetrendjét, családi generációs pályafát stb. Mindezeket az információkat akkor használjuk sikerrel, ha megismertetjük és közösen értelmezzük a szülőkkkel.

A *felező bemutatóablót* a középfokú tanulmányaik „félidején” készítik el a diákok, 50×70 cm-es méretben. Megtervezik, milyen fotókat, milyen tartalmat közvetítsenek magukról, milyen egyedi elemekkel díszítsék, mit hangsúlyozzanak. A tábló elkészítésére – a gyűjtőmappa folyamatos működtetése mellett – legalább egy hétvége, vagy 10–12 koncentrált óra szükséges. Része a tervezés, a gyűjtés, a vizuális szerkesztés, nyomtatás, kivitelezés, bemutatás. Az így elkészített táblókat bekeretezzük, és kiállítjuk intézményünk minden tanulója előtt, képzőművészeti kiállításként. Nagy munka, de a befektetett energia megtérül. Évek óta a legsikeresebb kiállításunk, aminek elkészítése során a tanulók komoly önkritikával és önreflexióval élve elemzik megelőző két évüket. A legjobb motivációs eszköz, további tevékenységre, aktivitásra sarkallja az addig is aktív tanulókat épp úgy, mint az addig háttérben lévőket. Segít rávilágítani az értékekre, felfedezni magunkban az egyedit. A folyamatközi fejlesztő értékelés megnyilvánulási formája.”³⁰

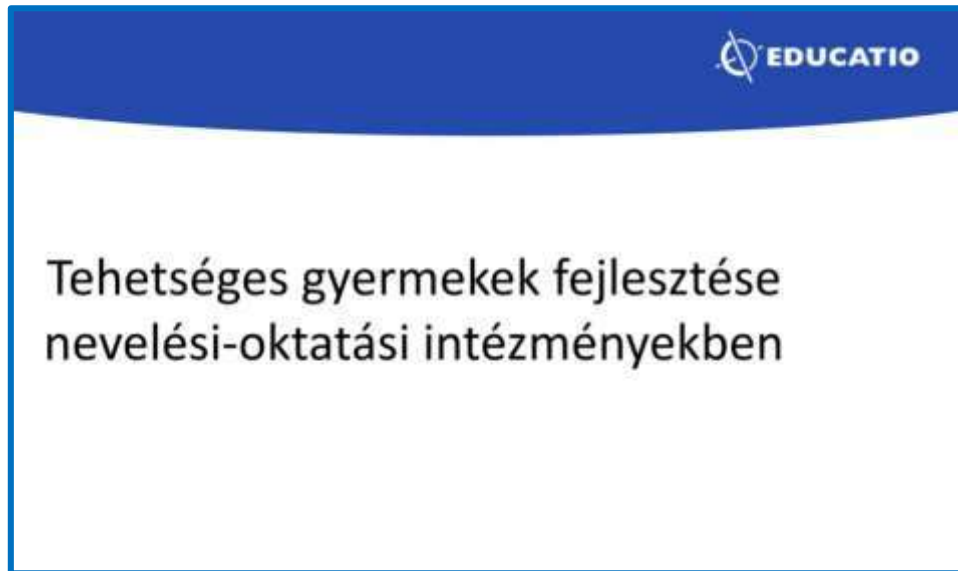
³⁰ A tanulói portfólió szerepe a tehetségek kibontakozásában c. tanulmány (GÁLOS-HUJBER, 2010., p. 139-140)

12.sz. melléklet

TEHETSÉGES GYEREKEK 6 PROFILJA

Forrás: Betts, G. – Neihart, M. (1988) idézi: Szitó

Szitó Imre: Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja – előadásanyag kivonata

3. A rejtőzködő és 4. lemorzsolódó

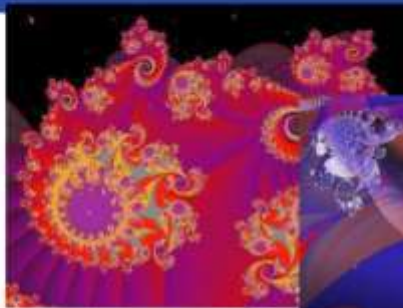
- Korábban már megmutatkozó intenzív érdeklődésüket valamely iskolai tantárgy iránt vagy kreatív megnyilvánulásait elleplezik
- Úgy tűnik mintha radikális átalakuláson esnének át, felhagynak korábbi szenvedélyes érdeklődésről árulkodó tevékenységeikkel.
- Felső tagozatban már nagyon sok hiányzása van az iskolából, mely egy részüknél már alsó tagozatos korban elkezdődik. A sok hiányzás érzelmi és mentális lemorzsolódásnak tekinthető az iskolai környezetből, melyet akár a fizikai lemorzsolódás is követhet.
- A Woodcock-Johnson képességteszt eredménye:- a vizsgálat időpontjában P. 13;6 éves volt.
- Verbális feladatok (képi szókincs, ellentétek-szónimák, analógiák) – 25 éves mentális kornak felel meg
- -Matematikai gondolkodás: 25 éves mentális kor
- -Rövid memória: 25 éves mentális kor

5. Kettős különlegességgel rendelkező

- Olyan tehetség, aki testi vagy érzelmi akadályozottsággal rendelkezik ill. tanulási zavarral vagy nehézséggel küzd.
- Hatalmas mennyiségben maradnak ki a tehetségazonosításból és az ehhez kapcsolódó programokból, amelyek arra lennének hivatottak, hogy elősegítsék a szükségleteik integrálását.
- **nem tűnnek tehetségesnek az iskolában**
- Gondatlan, rendezetlen a kézírásuk, rendbontó viselkedésük következtében nehézséget okoz számukra, hogy befejezzék, megcsinálják az iskolai feladataikat.
- Gyakran tűnnek kapkodónak, figyelmetlennek, szertelennek, akik képtelenek arra, hogy iskolai feladatokat teljesítsenek. Stressz tüneteket mutatnak, bátortalanságot, frusztrációt, elutasítottságot, tehetetlenséget vagy elszigeteltséget éreznek.

Picasso

Mandelbrot
fraktál geometria

6. Önálló tanuló

- A 6. típus arra használja az iskolarendszert, hogy új lehetőségeket teremtsen önmaga számára.
- Nem az iskolai követelménynek kíván eleget tenni, - nem dolgozik a rendszer érdekében, hanem egy önmaga által elképzelt rendszer szerint működik és dolgozik.
- **Erős, pozitív önértékeléssel rendelkezik, - sikeres, pozitív figyelmet kap és támogatást az elért eredményei miatt azokon a területeken, amelyeken különféle tevékenységeket ő kezdeményezett.**
- Tisztelik a felnőttek és a kortársak, gyakran rendelkezik vezetői tulajdonságokkal is és szerepet tölt be az iskolában vagy az iskolát körülvevő közösségekben.

13.sz melléklet

Érdeklődés térkép (online)

Letölthető: http://erdeklodesterkepe.tehetseg.hu/erdeklodesi_teruletek

Tedd fel magadnak a kérdést minden kártyával kapcsolatban: Jellemző-e rád, hogy szeretsz / szereted... ?		
Blogot, vagy naplót írni	Dalokat kitalálni	Barátoknak problémáikban tanácsokat adni
Társakkal csavarogni	Filmeket nézni	Levelezni
Idegen nyelvet tanulni	Szójátékokat játszani	Mozogni
Szerelni	Segíteni a barátoknak	Rajzolni, festeni, firkálni
Salkozni, dámáználni, vagy más stratégiai játékot játszani	Színészkedni	A jövőmet elképzelni és eltervezni
Ábrát, térképet, grafikont készíteni és nézegetni	Politikai eseményeket megvitatni	Társasjátékokat játszani
Képes rejtvényeket, ütvesszőket megoldani	Tervrajzot készíteni	Dalszövegeket megtanulni

Egyedül sétálni	Mesét, történetet hallgatni vagy mondani	Nyugalmas helyen lenni
Emberekről gondolkodni	Logikai fejtörőket, rejtvényeket megoldani	Fényképezni, videofelvételt készíteni
Hangszereken játszani	Megtudni, hogyan működnek a dolgok	Számokkal játszani, számolni
Verset, nyelvtörőt, mondókat mondani	Egyedül játszani, tanulni	Sportolni, tornázni
Kirándulni	Matematikai feladatot megoldani vagy készíteni	Énekelni, dúdolgatni
Álmodozni	Gondolkozni a világ dolgain	Saját hobbival foglalkozni
Mindent kézbe venni	Koncertre menni	Ritmusban beszélni
Építeni	Rendszerezni egy gyűjteményt	Önmagáról minél többet megtudni

Olvasni	Barkácsolni vagy kézmunkázni	Beszélgetni, viccet, történetet mondani
Klubot, szervezetet alapítani vagy vezetni	Számítógépes programot írni	Tudományokkal foglalkozni
Mások mozgását utánozni	Környezetvédelmi mozgalmat szervezni	Zenét hallgatni
Ritmusokat dobolni	Társakkal együtt lenni	

! Minden kategóriában minimum 1 értékelésnek kell lennie!

Így játszod! >

Nagyon jellemző 10/0

Jellemző 10/0

Nem jellemző 10/0

Nagyon nem jellemző 10/0

☐	Nagyon jellemző	☐
☐	Jellemző	☐
☐	Nem jellemző	☐
☐	Nagyon nem jellemző	☐
☐	Egyik se	☐

Személyre szóló térkép – A képességterületek megjelenítése és értelmezése

Letölthető: http://erdeklodesterkepe.tehetseg.hu/grafikon_ertekeles

Grafikon

A kártyák csoportosítása alapján kialakítottuk a képességeidet jellemző grafikont. A hét képességterület közül akadnak olyanok, amelyekben jobbak a képességeid, de mindenkinek vannak gyengébb pontjai is. Sőt, a térkép arra is rávilágít, ha valamiben jó lehetnél, de egy korábbi negatív élmény hatására esetleg nem is próbálkozol azon a területen!

Nyelvi Logikai-matematikai Téri-vizuális Testi-mozgásos Zenei Társas Önreflexív

Hogyan értelmezheted a grafikont? Mire érdemes koncentrálnod? Miben és hogyan tudsz fejlődni?

Kezdő újra az értékelést!

Színezd ki újra a kártyákat!

Térképezd fel egy barátodat is, és kérd meg őt, hogy képekkel szembe nézve megmondja, hogy mely területen szeretne fejlődni.

Hogyan működik az értékelés?

Az értékelés során a kártyák csoportosítása alapján egy grafikont készítünk a hétféle képességterületről. A grafikon vízszintes tengelye fölött, a pozitív oszlopok a jó vagy kiemelkedő képességterületeket jelentik meg, a tengely alatti, negatív oszlopok az elutasított képességterületeket. Lehet olyan terület is, ahol mindkét irányba kiterjeszt mutat a grafikon!

A kapott eredmények alapján megállapíthatók az erős területek, ahol a tehetség megmutatkozhat. Ugyanakkor a gyenge oldalak is azonosíthatók. Ezek hátrányt jelentenek. Figyeltető módszerek javasolhatók a gyenge oldal kompenzálására is.

Az eredmény feldolgozásában lényeges szempontok:

A kapott eredmények alapján megállapíthatók az erős területek, ahol a tehetség megmutatkozhat. Ugyanakkor a gyenge oldalak is azonosíthatók. Ezek hátrányt jelentenek. Fejlesztő módszerek javasolhatók a gyenge oldal kompenzációjára is.

Az eredmény feldolgozásában lényeges szempontok:

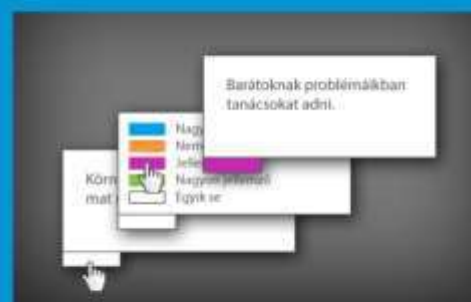
1. melyek és milyen erősek a preferált érdeklődési területek,
2. melyek az elutasított területek,
3. mennyire van ellentmondás a választásokban,
4. milyen erős általában az érdeklődés.

Hogyan működik az értékelés?

Az "Érdeklődés Térképe" vizsgálati módszerben hét képességterületet vizsgálunk:

1. nyelvi
2. logikai-matematikai
3. tér-vizuális
4. testi-mozgásos
5. zenei
6. társas
7. önértékelő

Minden egyes területre nyolc kártya kérdez rá. Egy képlet ötvenhat kártyából áll, amelyek mindegyikén egy-egy állítás olvasható az adott képességterületen mutatott aktivitásról. Lényegében egy önértékelő listát tölt ki a választásaival az egyén. A vizsgált személynek be kell sorolnia a kártyákat négy csoportba: nagyon jellemző (=2pont), jellemző (=1pont), nem jellemző (= -1pont), nagyon nem jellemző (= -2pont) megkülönböztetéssel. Minden csoportba nem több mint tíz kártya tehető, így az ötvenhatból legfeljebb negyvenet válasz ki, mint az érdeklődés szempontjából valamely irányban jelentős elemet. Tapasztalat

FÜGGELÉK

MEGJEGYZÉS:

A *Függelékben* található online kitöltésre alkalmas Google Űrlap formátumba importált kérdőívek, a gyakorlatban kialakított módszereken alapulnak.

Nagy előnyük, hogy a tanulói e-portfólió dokumentációs részébe kerülhetnek, emellett megkönnyítik az adminisztrációt a papír-alapú feldolgozási forma kiváltásával, elhagyásával, nélkülözhetőségével. Továbbá lehetőséget adnak az eredmények grafikonos áttekintésére és ábrázolására, a gyermekek/tanulók profilozását, a kapott eredmények elemzését és értékelését is biztosítják.

Online elérésüknek köszönhetően változatos számosságú alkalmat és módot teremtenek alkalmazhatóságuk ezirányú alátámasztására is.

Nem teljes körűek, de „technikai” újszerűségük mellett, remélhetőleg felkelhetik az érdeklődést, megfelelő alapot adhatnak a célokhoz kapcsolódó feladatok megvalósításához. A tehetséggondozási területen szerzett tapasztalatokat felhasználva hozzáértő szakemberek tudásbázisán jöttek létre, így rendeltetésük szakmailag is megalapozott.

Természetesen hangsúlyozni kell, hogy a normál populációban fellelhető tehetségesek individualizált fejlesztése egészen más alaptételekre épül, mint az akadályozottak (vagy a fogyatékossgal élők) esetében. Azt azonban - ezt a szempontot sem mellőzve - figyelembe kell venni, hogy a tanulókat önmagukhoz képest nyújtott teljesítménye alapján (is) kell osztályozni, lehetséges differenciálni (amennyiben muszáj, ☹ „osztályozni”). Ennél fogva bizonyos mértékben a sajátos nevelési igényű (a kettős különlegességű gyermekek/tanulók) tehetséggondozására irányuló törekvések előre mozdításához is használhatók – kizárólag a megfelelő körülményekkel, az alkalmazásukkal kapcsolatos etikai szabályok betartásával.

Egyes űrlapok adaptációjának alapjául Dr. Balogh László *Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai* című kézikönyv 2. fejezetének mellékletei szolgáltak.

A kézikönyv az egyéni fejlesztő programok kidolgozásához és megvalósításához kíván segítséget és hasznos szakmai támpontokat nyújtani minden e terület iránt érdeklődőnek és az „ügy iránt eleve elkötelezett” személynek.

A kéziratot lektorálta: Dr. Tóth László (Didakt Kiadó Debrecen, 2016)

Az kínálat esszenciája, hogy valamennyi érintett (gyermekek, tanulók, pedagógusok, szülők/nevelőszülők, esetleg szakkörvezető mentortanár vagy szaktanár) által kitölthető űrlapok

készültek el, melyek bizonyára szolgálhatják a gyakorlati alkalmazásuk hasznosulását, a sérülés-specifikus tanulói portfóliók/e-portfóliók tartalmi elemeiként.

1. Űrlap: Szempontok a potenciálisan tehetséges gyermekek megtalálásához

3/1. szakasz

Szempontok a potenciálisan tehetséges gyermekek megtalálásához

Kitöltési útmutató:

Nevezze meg, hogy az Ön által ebben a tanévben tanított gyermekek közül kik azok, akiket az alábbiakban

https://docs.google.com/forms/d/1_7XxLazBpzAbIXlu527cGOO14kP6ucwPL7oSCy-CBw4/edit

2. Űrlap: Pedagógiai profil a kreativitás tehetségterület azonosításához

3/1. szakasz

Pedagógiai profil a kreativitás tehetségterület azonosításához

Leírás:

Ez az űrlap segítségünkre lehet abban, hogy sajátos nevelési igényű; kettős különlegességű tanulóink körében is beazonosíthassuk a kreativitás tehetségterületen a gyermekeket, tanulókat, és a kitöltésének segítségével a

https://docs.google.com/forms/d/1uB_wdnxSwQE6WamP7FhDWqSoQmtDhTDJZWBzOJdphWg/edit

3. **Űrlap: "Turmezeyné-féle szempontsor" a zenei tehetség kisgyermekkorai kereséséhez, felismeréséhez**

3/1. szakasz

"Turmezeyné-féle szempontsor" a zenei tehetség
kisgyermekkorai kereséséhez, felismeréséhez

Forrás: Turmezeyné (2010)

Leírás:
Ez az űrlap az óvodás korúakra (is) alkalmazható eljárást. Szempontokat ad a zenei tehetség

<https://docs.google.com/forms/d/1UaZmAKpyQxZmSRw0cZBqGp0nRUakJaiP5QWQ3fXDUNw/edit>

4. **Űrlap: "Nebraskai csillagos éjszaka" szempontsor tehetségígéretek felismeréséhez pedagógusok és szülők részére**

4/1. szakasz

"Nebraskai csillagos éjszaka" szempontsor
tehetségígéretek felismeréséhez pedagógusok és
szülők részére

Leírás:

https://docs.google.com/forms/d/1cjny_BTs6RbP0iJk9AZzbnN5PA2JqjKhmVSOehvrEU/edit

5. Űrlap: „A gyerekek közérzete” kérdőív (Általános iskola 3-8. osztályos tanulói számára)

4/1. szakasz

" A gyerekek közérzete" kérdőív

Forrás: Kósáé Ormai Vera (1998) , 124-126. oldal

Leírás:
Az iskolai tehetségfejlesztő munkában fontos szempont és tényező, hogy milyen légkör uralkodik az iskolai kapcsolatrendszerben, mind a pedagógus-diák, mind pedig a diák-diák kapcsolatban és relációk vonatkozásában. Ez az ATTITÚDSKÁLA ennek feltárásához hivatott segítséget nyújtani.

https://docs.google.com/forms/d/1YXF6EKjxK11jjNd55w6k0H2pE4Ocli2BXX_GfowL-XM/edit

1. sz. űrlap

Szemponatok a potenciálisan tehetséges gyermek megvalósításához

Kitöltési útmutató:

Nevezze meg, hogy az Ön által ebben a tanévben tanított gyermekek közül kik azok, akiket az alábbiakban felsorolt területek tekintetében az első helyre tenne.

Ha adott gyermekről úgy véli, hogy nemcsak egy képességterületen ő a legjobb, a nevét többször is leírhatja.

A név után jelölje az osztályt is!

*Kötelező

Az űrlap adaptációjának alapjául a Kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásának szakszolgálati protokollja című szakmai kiadvány függelékének 5. számú melléklete szolgál. (forrásanyag: 80. oldal) A kiadvány szerzője: Hujber Tamásné

A kiadvány a "Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja" kiemelt projekt keretében készült.
(Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.)

Forrás: Duró Zs. 2002.

1. Kitöltő neve: *

2. Kitöltő e-mail címe: *

3. Kitöltés dátuma: *

Példa: 2019. január 7.

4. A legjobb ötlet tőle származik? *

5. 2. A legeredetibb ötletek " "

6. 3. A legkidolgozottabb ötleteket "hozza" "

7. 4. A legsokoldalúbb... "

8. 5. A legjobb humorérzék jellemzi "

9. 6. A legjobb "elemző" "

10. 7. A legröbb "szokatlan" kérdés tőle származik "

11. 8. A leggyorsabban "kapcsol" "

12. 9. A legnagyobb tudású... "

13. 10. A leggazdagabb szókincse neki van "

14. **11. Ő a leginbább önálló** ⁹

15. **Eszrevételek, tapasztalatok, javaslatok feljegyzése**

Remélem,
segíthettem
munkáját!

Ez az űrlap az EFOP 3.1.6-16-2017-00037 azonosítószámú nyertes pályázat keretében készült. Egyik rész célja a sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók integrációjának segítése, az esélyteremtés megvalósulási formáinak és pedagógiai törekvéseinek gyakorlati támogatása.

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

Google Űrlapok

Pedagógiai profil a kreativitás tehetségterület azonosításához

Leírás:

Ez az űrlap segítségünkre lehet abban, hogy sajátos nevelési igényű, kettős különlegességű tanulóink körében is beazonosíthassuk a kreativitás tehetségterületen a gyermekeket, tanulókat, és a kitöltésének segítségével a megállapíthassuk profiljukat, a pedagógiai szempontok figyelembe vételével. (osztály-tantárgy vagy szakköri csoport-érintett tehetség-, képességterület)

Felépítését tekintve az első három kérdés általános célú (általános) adatokat kér. A következő 1-12-ig számozott részben (kérdés) 12 konkrét állítás (ha úgy tekintjük, kreativitás-jellemző) tekintetében kíván pontos differenciálást, illetve rangsorolást, (besorolást) az 1-5 -ig terjedő skála fokozatainak megfelelően.

A választható kategóriák az alacsony, a közepes, illetve a magas szint között oszlanak meg, pontszámértékük társul hozzájuk. (1=1, 2=2, 3=3, 4=4, 5=5 pont) Az alacsony az 1 pont, a közepes a 3, illetve a magas az 5 pontszámnak felel meg, míg a 2 és a 4 az egyes kategóriák között "középtértékként", mintegy átvezetve, további differenciálást tesz lehetővé és helyezkedik el...A fentiek értelmében a 2 pont kifejezheti az alacsony-közepes, míg a 4 pont a közepes-magas szintek finomabb fokozatait, átjárhatóságát.

A kiválasztott jelöléssel a megfelelő kategóriába "pozicionálhatjuk" az érintett tanulót, mely a hiteles profiljának kirajolódása szempontjából nem csak objektív döntésünkön, hanem annak előfeltételeként a tanulókkal kapcsolatos reális ismereteinken is alapul.

Kitöltési útmutató:

INSTRUKCIÓ:

Kérem, jelölje választát, tegyen ✓-et a megfelelő helyre!

Szakmai útmutatások, javaslatok:

Az ŰRLAP kitöltésével olyan - csatolt állományként is kezelhető elektronikus - dokumentumot kapunk, mely jól követhető, szemléletes (Diagramkészítés) és a pedagógiai profilozásban aktuálisan is felhasználható. Emellett alkalmas az esetleges nyomkövetésre is.

Adatokat, információkat gyűjthetünk össze a segítségével az érintett tehetségterület (KREATIVITÁS) viszonylatában a tehetséggyanú alátámasztására, vagy a már azonosított tehetségigéretnek bemutatására. Azonban érdemes azt is feltérképezni, hogy az érintett tanulók képességeinek, képességterületeinek eltérései, (erősségek-gyengeségek) diszharmonikussága miatt milyen eltérések mutatkoznak például az összpontszám tekintetében, ha különböző tantárgyak viszonylatában végezzük el külön-külön a kategorizálást.

*Kötelező

Az űrlap adaptációjának alapjául a Kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásának szakszolgálati protokollja című szakmai kiadvány függelékének 5. számú melléklete szolgál. (forrásanyag: 86-87. oldal) A kiadvány szerzője: Hujber Tamásné

A kiadvány a "Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja" kiemelt projekt keretében készült.
(Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.)

Forrás: Duró Zs, 2002.

1. A tanuló neve, osztálya: *

2. Kitöltő pedagógus neve: *

3. Tanított tantárgy: *

4. 1. Sok ötlete van? *

Válassza ki az összesítést, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

5. 2. Mindenre tud válaszolni? *

Válassza ki az összesítést, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

6. 3. Szokatlan, meglepő ötletekkel hozakodik elő (melyek nem mindig hasznosak) ¹⁸

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
 2 (Alacsony/Közepes)
 3 (Közepes)
 4 (Közepes/Magas)
 5 (Magas)

7. 4. Az ötleteit tovább tudja fejleszteni, a gyakorlatba át tudja ültetni ¹⁹

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
 2 (Alacsony/Közepes)
 3 (Közepes)
 4 (Közepes/Magas)
 5 (Magas)

8. 5. Ok-okozati összefüggéseket ismer fel ²⁰

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
 2 (Alacsony/Közepes)
 3 (Közepes)
 4 (Közepes/Magas)
 5 (Magas)

9. 6. Választékosan fejezi ki magát ²¹

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
 2 (Alacsony/Közepes)
 3 (Közepes)
 4 (Közepes/Magas)
 5 (Magas)

10. 7. Az érzéseit szavakba tudja foglalni?*

Válassza ki az összezet, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

11. 8. Összehasonlításokat tesz és összefüggésekre mutat rá?*

Válassza ki az összezet, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

12. 9. Több alternatíva esetén dönteni tud?*

Válassza ki az összezet, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

13. 10. Fogékony a felmerült problémákra?*

Válassza ki az összezet, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

14. ii. Tud elemezni és értelmezni ¹⁴

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

15. Tudja képességeit kamatoztatni a problémamegoldást igénylő feladatokban. ¹⁵

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- 1 (Alacsony)
- 2 (Alacsony/Közepes)
- 3 (Közepes)
- 4 (Közepes/Magas)
- 5 (Magas)

16. ELÉRT ÖSSZPONTSZÁM ¹⁶

Remélem,
segíthettem
munkáját!

Ez az űrlap az EFOP 3.1.6-16-2017-00037 azonosítószámú nyertes pályázat keretében készült. Egyik rész célja a sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók integrációjának segítése, az esélyteremtés megvalósulási formáinak és pedagógiai törekvéseinek gyakorlati támogatása.

17. Észrevételek, tapasztalatok, javaslatok feljegyzése

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

"Turmezeyné-féle szempontsor" a zenei tehetség kisgyermekkorai kereséséhez, felismeréséhez

Forrás: Turmezeyné (2010)

Leírás:

Ez az űrlap az óvodás korúakra (is) alkalmazható eljárást. Szempontokat ad a zenei tehetség kisgyermekkorban történő korai kereséséhez, feltérképezéséhez. A Turmezeyné-féle szempontsor a zenei tehetség kisgyermekkorai kereséséhez, felismeréséhez nyújthat segítséget, ebben a gyermekek motivációs jellemzői adhatnak "kapaszkodókat".

Az alapadatokon kívül 14 szempontra keresi a válaszokat abból a szemszögből, hogy az érintett gyermek vonatkozásában mennyire igazak rá a megjelölt állítások. (1=soha, 2=néha, 3=gyakran, 4=teljes mértékben)

Az 1-4 -ig terjedő választáshoz pontszámértéktársul megfelelően. A kiválasztott jelöléssel a vizsgált szempontnak megfelelően "pozicionálhatjuk" az érintett gyermeket v. tanulót, mely a "profiljának" kirajolódását segítheti. Ennek előfeltétele a gyerekek alapos megfigyelése, és a róluk így szerzett ismereteink.

Kitöltési útmutató:

INSTRUKCIÓ:

Jellemezze a gyermeket aszerint, hogy mennyire igazak rá az alábbi állítások!

1=soha

2=néha

3=gyakran

4=teljes mértékben

Kérem, jelölje válaszát, tegyen ✓-et a megfelelő helyre!

ÉRTÉKELÉS:

Adjuk össze a gyermekek pontszámait! Minél magasabb akapott érték (összpontszám), annál nagyobb valószínűséggel következtethetünk arra, hogy az érintett gyermekben rejtőzik, vagy bontakozik a zenei tehetség.

Megjegyzés:

Az ŰRLAP kitöltésével olyan - csatolt állományként is kezelhető elektronikus - dokumentumot kapunk, mely jól követhető, szemléletes (Diagramkészítés) és a pedagógiai munkánkban aktuálisan is felhasználható. Emellett alkalmas az esetleges nyomkövetésre is.

Szakmai útmutatók, javaslatok:

Adatokat, információkat gyűjthetünk össze a segítségével az érintett tehetségi terület

(ZENEI) viszonylatában a vizsgált szempontok alátámasztására, vagy a már azonosított viselkedések bemutatására.

*Kötelező

Az űrlap adaptációjának alapjául Dr. Balogh László Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai című kézikönyv 2. fejezetének 7 számú melléklete szolgál. (forrás: 89. oldal)

A kézikönyv az egyéni fejlesztő programok kidolgozásához és megvalósításához kíván segítséget nyújtani. A kéziratot lektorálta: Dr. Tóth László (Didakt Kiadó Debrecen, 2016)

Megjegyzés: Az egyéni tehetséggondozás, az egyéni tehetséggondozó programok szempontjából is kiemelkedő jelentősége van a tehetség-keresésnek, -azonosításnak, hiszen a minden korrekt program csakis a gyermek, a fiatal alapos ismeretére épülhet.

1. Név: (gyermek/tanuló neve) *

2. Szempontsor kitöltőjének neve: ¹⁾

3. Intézmény neve: ²⁾

4. Óvodai csoport/ iskolai osztályfok megjelölése ³⁾

5. A gyermek/tanuló életkora: ⁴⁾

6. Kitöltés dátuma: ⁵⁾

Felújítva: 2019. január 7.

7. 1. Az ének foglalkozásokon végig részt vesz. ¹⁴

Válassza ki az összelet, amely érvényes.

- 1 - soha
- 2 - néha
- 3 - gyakran
- 4 - teljes mértékben

8. 2. Az ének foglalkozásokon koncentrálni a feladatokra, tevékenységekre. ¹⁵

Válassza ki az összelet, amely érvényes.

- 1 - soha
- 2 - néha
- 3 - gyakran
- 4 - teljes mértékben

9. 3. A dalos játékokban szívesen lép kapcsolatba társaival, működik velük együtt. ¹⁶

Válassza ki az összelet, amely érvényes.

- 1 - soha
- 2 - néha
- 3 - gyakran
- 4 - teljes mértékben

10. 4. Beleéli magát a dalos játékokba. ¹⁷

Válassza ki az összelet, amely érvényes.

- 1 - soha
- 2 - néha
- 3 - gyakran
- 4 - teljes mértékben

11. 5. Beleéli magát a hallgatott zene hangulatába.*

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

12. 6. Figyelmesen követi az óvónő énekét, hangszerjátékát.*

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

13. 7. Fogékony környezetnek hangjaira.*

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

14. 8. Családjának is előadja az óvodában tanult mondókat, dalokat.*

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

15. 9. Aktívabban vesz részt zenei tevékenységben, mint másféle tevékenységekben.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

16. 10. Spontán helyzetekben önmagától énekel, mondókázik.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

17. 10. Spontán helyzetekben önmagától énekel, mondókázik.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

18. 11. Szívesen beszélget dalokról; zenével, zenei tevékenységekkel kapcsolatos dolgokról.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- 1 - soha
 2 - néha
 3 - gyakran
 4 - teljes mértékben

19. 12. Ha új zenei benyomás éri, felelőenkül. ⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- 1 - soha
- 2 - néha
- 3 - gyakran
- 4 - teljes mértékben

20. 13. Ha túl nehéz számára a (zenei) feladat, hamar elveszti az érdeklődését. ⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- 1 - soha
- 2 - néha
- 3 - gyakran
- 4 - teljes mértékben

21. 14. Szeret örömet okozni énekével szüleinek, családjának, az óvodapedagógusnak. ⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- 1 - soha
- 2 - néha
- 3 - gyakran
- 4 - teljes mértékben

22. Összpontszám: ⁶

23. Rövid szöveges jellemzés a gyermekről/tanulóról: ⁶

Remélem,
segíthettem
munkáját!

Ez az űrlap az EFOP 3.1.6-16-2017-00037 azonosítószámú nyertes pályázat keretében készült. Egyik rész célja a sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók integrációjának segítése, az esélyteremtés megvalósulási formáinak és pedagógiai törekvéseinek gyakorlati támogatása.

24. Eszrevételek, tapasztalatok, javaslatok, megjegyzések feljegyzések

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

Google Űrlapok

"Nebraskai csillagos éjszaka" szempontsor tehetségígéreték felismeréséhez pedagógusok és szülők részére

Leírás:

Ez az űrlap segítségünkre lehet abban, hogy sajátos nevelési igényű; kettős különlegességű tanulóink körében is megtaláljuk a 'potenciálisan tehetséges' gyermekeket, tanulókat. (például osztályainkban, vagy egyes szakköri csoportjainkban) Különösen jól hasznosítható speciális szempontsорт ismertet. Óvodapedagógusok, tanítók, gyógypedagógusok mellett a szülők is vállalkozhatnak kitöltésére.

A kérdéses tulajdonságcsoporthoz vizsgálata a gyermek jellemzőinek vizsgálataára irányul. Az azonosításnak jelentős és megbízható módja a tanári jellemzés. A gyermekekkel foglalkozó pedagógusok nagyon hatékonyan fel tudják ismerni az osztály a csoport tagjaiban; gyermekeiben a tehetség jeleit, az ígéretes szinten birtokolt "többletet". Egyik előnye ennek, hogy amint egy pedagógus felismerte a tehetséget, azzal párhuzamosan igyekeznek gondozni is azt.

Az űrlap egyes tulajdonságcsoporthoz és az azon belül a jellemzők (ha úgy vesszük tehetségjellemzők) összegyűjtésének többek közt az a funkciót szánhatja a kitöltő pedagógus/a szülő, hogy a gyermekről/tanulóról készülő részletesebb jellemzések elkészítését megkönnyítse a jól hasznosítható információk kinyerésével és összegyűjtésével.

Mint az a fenti szövegezésből is kiderül, szülők, nevelőszülők is vállalkozhatnak az alkalmazására.

További előnye, hogy folyamatjelleggel, időszakos fejlődést, változást is nyomon követhetünk vele...célszerű egy nagyobb fejlődési ívet megvárva alkalmazni ismételt felvételét.

Instrukció:

Jelölje be minden tulajdonságcsoporthoz belül, hogy mi jellemzi a gyermeket/tanulót az abban felsoroltak közül!

*Kötelező

Az űrlap adaptációjának alapjául
Dr. Balogh László Az egyéni
tehetségfejlesztő programok
alapjai című kézikönyv 2.
fejezetének 2. számú melléklete
szolgál. (forrás: 79. oldal)

Forrás: Eyre, D.(1997): Able Children in Ordinary Schools:
David Fulton Publishers, London, 33.p.

Első megjelenése a kérdőívnek magyarul: Balogh László
(2004) Iskolai tehetséggondozás - Kossuth Egyetemi Kiadó,
Debrecen (61-62. o)

A kézikönyv az egyéni fejlesztő programok kidolgozásához
és megvalósításához kíván segítséget nyújtani. A kéziratot
lektorálta: Dr. Tóth László (Didakt Kiadó Debrecen, 2016)

Megjegyzés:

Az egyéni azonosítás szempontjából nagy jelentősége van a
tehetség-keresésnek, a tehetségjellemzőkre utaló egyes
tulajdonságcsoporthoz és azon belüli összetevők
azonosításának, hiszen a minden korrekt profilozást a
gyermek, a fiatal alapos ismeretére építhetünk.
Ezek a viselkedésformák a gyerekek tevékenysége során jól
megfigyelhetők, s minél több jelenik meg belőlük egy
gyereknél, annál nagyobb az esély, hogy valóban
tehetségigérettel kerültünk kapcsolatba.

1. Adatok/NÉV: *

2. Adatok/Intézmény: *

3. Adatok/osztály vagy csoport: *

4. Adatok/DIAGNÓZIS: (SNI tanuló esetén) *

5. Adatok/felvételének ideje: *

Példa: 2010. január 7.

Instrukció: Jelölje be minden tulajdonságcsoporton belül, hogy véleménye szerint mi jellemzi a gyermeket/tanulót az abban felsoroltak közül!

Kérem, jelölje választ, tegyen ✓-et a megfelelő helyre!

6. TEVÉKENYSÉGÉHSÉG *

Válassza ki az összeset, amely érvényes!

- expresszív
- szerepjáték
- show
- spontaneitás
- vezet
- kihirdet
- lelkes.

7. KÍVÁNC SISÁG - ÉRDEKLŐDŐ *

Válassza ki az összeset, amely érvényes!

- megjegyez
- vizsgál
- megfigyel
- keres/kérdez
- megkér
- átlát/összefüggéseket meglát

8. RÉSZT VESZ *

Válassza ki az összeset, amely érvényes!

- kezdeményez
- vezet
- bevon
- bátorít
- bemutatja, hogy kell csinálni
- instrukciót ajánl vagy kiegészít/segít

9. FELFEDEZŐ[®]

Válassza ki az összetét, amely érvényes.

- kísérletezik
- mímel
- épít
- tervez
- összerak
- rendez/kiválaszt
- megold
- játszik

10. FANTÁZIA[®]

Válassza ki az összetét, amely érvényes.

- kitalál
- imitál
- elképzeli
- mímel
- eredeti konstrukció
- új "dizájn"

11. FÓKUSZ[®]

Válassza ki az összetét, amely érvényes.

- összeszedett
- szorgalmas
- koncentrálni
- rendez/kiválaszt
- részletet kiegészít

12. FÓKUSZ ⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes:

- összeszedett
- szorgalmas
- koncentrált
- rendez/kiválaszt
- részletet kiegészít

13. FÓKUSZ ⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes:

- összeszedett
- szorgalmas
- koncentrált
- rendez/kiválaszt
- részletet kiegészít

14. HUMOR ⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes:

- vicces
- okos
- eredeti
- spontán
- megjegyyez/megfogalmaz
- reagál/válaszol

15. KÉPSZERŰ *

Válassza ki az összetét, amely érvényes:

- metaforák használata
- nyomoz
- szimbólumok
- illusztrál
- művészi
- eszes
- újszerű
- eredeti
- expresszív=kifejező

16. ÖNÁLLO *

Válassza ki az összetét, amely érvényes:

- egyedül dolgozik
- önmagára figyel
- kezdeményez
- elmélyült
- szorgalmas
- koncentrált
- tervez/folytat/megold

17. GONDOLKODÓ *

Válassza ki az összetét, amely érvényes:

- megért/érvel
- összekapcsol/asszociál=társít
- megtalál/alkalmaz/felhasznál
- válaszol/bejelent
- megmagyaráz
- kiszámol/megold

18. MOZOGVA CSINÁL *

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- demonstrál
- összerak
- figyel/reagál
- bemutatja hogyan, vagy mit
- kiállít
- non-verbálisan expresszív=szavak nélkül is kifejező, kifejezi magát

19. FIGYELMES *

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- észrevesz
- meglátja az összefüggést
- kapcsolatba hoz/asszociál/ megjósol
- vizsgál
- megkülönböztet
- meghatároz (meglát) különbségeket (változást)

20. (MÁSOK ÁLTAL) ELISMERT *

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- kiválasztott
- forrásnak tekintenek rá
- segít
- magához vonz másokat
- készséges
- mások nagyra becsülik

21. ÖSSZEÁLL A KÉP¹⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- mintát, szabályszerűséget észrevesz, felfog
- asszociál
- metaforát talál
- megjósol
- elemez/elméletet gyárt

22. ÉRZÉKENY¹⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- eszpresszív / könnyen elsírja magát
- belelát
- megfontolt
- segítőkész
- együttérző/empatikus
- aggódo
- tudatos
- gondos

23. MEGOSZT - ÖNKÉNT JELENTKEZIK¹⁶

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- kiterjeszt (másokra)
- illusztrál
- összeköt / leír
- megmagyaráz / elmagyaráz
- segít / bemutat
- tanácsot ad
- bátorít

24. SZÓKINCS *

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- fogékony
- megért
- kifejez / kifejező
- újító
- asszociál / összefüggésbe hoz
- bonyolult szintaxis
- "felnőtt" szavakat használ

25. ÜSTÖKÖS *

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- bármilyen viselkedés, ami eltérő vagy látványos

Köszönöm,
segíthetem
munkáját!

Ez az űrlap az EFOP 3.1.6-16-2017-00037 azonosítószámú nyertes pályázat keretében készült. Egyik rész célja a sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók integrációjának segítése, az esélyteremtés megvalósulási formáinak és pedagógiai törekvéseinek gyakorlati támogatása.

26. Észrevételek, tapasztalatok, javaslatok, megjegyzések feljegyzése:

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

Google Űrlapok

" A gyerekek közérzete" kérdőív

Forrás: Kósáé Ormai Vera (1998) , 124-126. oldal

Leírás:

Az iskolai tehetségfejlesztő munkában fontos szempont és tényező, hogy milyen légkör uralkodik az iskolai kapcsolatrendszerben, mind a pedagógus-diák, mind pedig a diák-diák kapcsolatban és relációk vonatkozásában. Ez az ATTITÚDSKÁLA ennek feltárásához hivatott segítséget nyújtani.

Korosztályát tekintve 3-8. osztályos diákok részére készült. A tanulók segítségével (felügyelet, rávezetés, vagy magyarázat) önállóan tudják kitölteni a kérdőívet.

A sajátos nevelési igényű tanulásban akadályozott szakiskolai évfolyamokban is alkalmazható, hasznos tapasztalatokkal segítheti munkánkat.

Az állításokat négy területtel kapcsolatosan fogalmazza meg a kitöltő diákok felé. A tanárokkal, a tanulókkal, az osztálytársakkal/társakkal, és az iskolával kapcsolatosan vizsgálja, a "hogyan érez, hogyan érzi magát" a diák, aki a kérdésekre igen vagy nem választ adhat.

- a) a tanárokkal kapcsolatos állítások (1,4,7,12,15,17,22,24 sorszámú)
- b) a tanulási motivációt =érdeklődést mutató állítások (2,5,9,10,14,20,25,26 sorszámú)
- c) a társakhoz, osztálytársakhoz fűződő kapcsolatról szóló állítások (3,8,11,13,16,18,21,21 sorszámú)
- d) az iskolához való viszonyra utaló állítások (6,19 sorszámú)

Útmutató a diáknak: (az online kitöltés miatti eredeti utasítás az alábbiak szerint módosul)

Olvasd el figyelmesen a következő mondatokat!

Ha igaznak tartod a mondatot, jelöld az "Igen" választ!

Ha nem tartod igaznak, akkor a "Nem" választ jelöld be!

Megjegyzés:

Az ŰRLAP kitöltésével olyan - csatolt állományként is kezelhető elektronikus - dokumentumot kapunk, mely jól követhető, szemléletes (Diagramkészítés) és a pedagógiai munkánkban aktuálisan is felhasználható. Emellett alkalmas az esetleges nyomkövetésre is.

Szempontok az értékeléshez:

A kérdőívet a PEDAGÓGUS ÉRTÉKELI! (Természetesen nagyobb tanulókat már be lehet vonni pl. osztályközösség formálása, csapatkohézió vizsgálata, osztályfőnöki óra, konfliktushelyzetek megoldása céljából)

Pedagógusok feladatai:

Össze kell számolni előbb tanulónként, vagyis egyenként, majd osztályszinten is összesítve a gyerekek IGEN és NEM válaszait a a fenti viszonyításban: a tanár, a diáktárs, a tanulás és az iskola nézőpontjából.

Javaslat: A NEGATÍV vélemények árulkodóak, jelzésértékűek lehetnek, melyek mellett nem szabad elmenni. Egyik-másik válasz a tanulók esetleges "rossz közérzetének" tükré, visszatükrözése, és adott gyermek/tanuló egyéni negatív vélekedésének hátterét mindenképpen javasolt felkutatni...

*Kötelező

Az űrlap adaptációjának alapjául Dr. Balogh László Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai című kézikönyv 2. fejezetének 16. számú melléklete szolgál. (forrás: 118. oldal)

A kézikönyv az egyéni fejlesztő programok kidolgozásához és megvalósításához kíván segítséget nyújtani.
A kéziratot lektorálta: Dr. Tóth László (Didakt Kiadó Debrecen, 2016)

1. ADATOK/ A kitöltő neve: *

2. ADATOK/ A kitöltő e-mail címe:

3. EGY KÉRDÉS: Sajátos nevelési igényű vagyis "SNI" tanuló vagy-e?

Kedves Tanuló! Tudnod kell, hogy ez a kérdés az eredeti kérdéssorban nem szerepel. Erre a kérdésre nem kötelező válaszolnod! Az is lehet, hogy nem is tudod pontosan a választ... Természetesen ha tudod, akkor azzal mindenképpen segítesz, ha kitöltöd ezt a pontot is... Arra kérek, hogy ne csapj be, ne írd ide mást, mint ami az igazság :) KÖSZÖNÖM!

Válassza ki az összeset, amely érvényes!

- Igen
 Nem
 Nem tudom
 Nem szeretnék erre válaszolni

ÜTMUTATÓ: Kedves Tanuló!

Olvasd el figyelmesen a következő mondatokat!
Ha igaznak tartod a mondatot, válaszd ki az "Igen" választ!
Ha nem tartod igaznak, akkor a "Nem" választ jelöld!

4. 1. A tanárok kedvesek velem. *

Válassza ki az összeset, amely érvényes!

- Igen
 Nem

5. 2. Mindig megcsinálom a házi feladatot.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes

- Igen
 Nem

6. 3. A gyerekek gyakran csúfolják, ugratják egymást az osztályban.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes

- Igen
 Nem

7. 4. A tanárokat érdekli, mi a véleményem.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes

- Igen
 Nem

8. 5. Felek a feleléstől.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes

- Igen
 Nem

9. 6. Örülök, hogy ebbe az iskolába járhatok.*

Válassza ki az összeget, amely érvényes

- Igen
 Nem

10. 7. Van olyan tanítóm vagy tanárom, akivel órán kívül is szoktam beszélgetni. *

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

11. 8. Az osztálytársaim becsülnék engem, hallgatnak rám. *

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

12. 9. Gyakran dicsérnek a tanárok. *

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

13. 10. Nagyon érdekel, amit az iskolában tanulok. *

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

14. 11. Számíthatok az osztálytársaimra, ha szükségem volna rá. (erre) *

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

15. 12. Vannak tanárok, akik nem magyarázzák el, mit is kell csinálnom.²⁶

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

16. 13. Osztálytársaim előtt bármiről nyugodtan beszélhetek.²⁶

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

17. 14. Gyakran unatkozom az órán.²⁶

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

18. 15. A tanárok igyekeznek jó tulajdonságaimat megismerni.²⁶

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

19. 16. Sok veszekedés van az osztályban.²⁶

Válassza ki az összeget, amely érvényes:

- Igen
 Nem

20. 17. Néhány tanárt kedvelek. ⁹

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- Igen
 Nem

21. 18. Az osztályban sok barátom van. ⁸

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- Igen
 Nem

22. 19. Gondoltam már arra, hogy elmegyek egy másik iskolába. ⁸

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- Igen
 Nem

23. 20. Ha nem értek meg valamit, megkérdőzöm a tanártól. ⁹

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- Igen
 Nem

24. 21. Rósszul érzem magam ebben az osztályban. ⁸

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- Igen
 Nem

25. 22. Ha nem tudok valamit megcsinálni, a tanárok segítenek. ¹¹

Válassza ki az állítást, amely érvényes:

- Igen
 Nem

26. 23. Az osztályunk összetart. ¹²

Válassza ki az állítást, amely érvényes:

- Igen
 Nem

27. 24. A tanároknak fontos, hogy jó tanulmányi eredményt érjek el. ¹³

Válassza ki az állítást, amely érvényes:

- Igen
 Nem

28. 25. Nem nagyon szeretek tanulni. ¹⁴

Válassza ki az állítást, amely érvényes:

- Igen
 Nem

29. 26. Nekem nem fontos, hogy jó osztályzatot kapjak. ¹⁵

Válassza ki az állítást, amely érvényes:

- Igen
 Nem

Köszönöm, hogy
kitöltötte a
kérdőívet, és ezzel
segítette a
munkámat!

A következő részben lehetőség van arra, hogy pár mondatban leírd, mit gondolsz a kérdőívvel kapcsolatban. Érdekel, hogy szerinted jó ötlet-e ilyen kérdésekkel jobban megismerni benneteket, téged?

30. Mit gondolsz? TÖBBET TUDTÁL MEG MAGADRÓL miközben válaszoltál a kérdésekre?
Kérlek, jelöld! :)

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- Igen
 Nem

31. Mit gondolsz? JOBBAN MEGISMERHETLEK TÉGED a kérdésekre adott válaszaid segítségével? Kérlek, jelöld! :)

Válassza ki az összeget, amely érvényes.

- Igen
 Nem

32. Ide írhatod az észrevételeidet, a véleményed (ha van) vagyis, hogy mit gondolsz... NEM KÖTELEZŐ, de nekem segíthetsz, ha mégis írsz ide néhány gondolatot válaszul. Előre is köszönöm! :)

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

Google Űrlapok

Irodalomjegyzék:

- Dr. BALOGH L., BAJOR P., BUCSI SZABÓ ZS., Dr. POLONKAI M., Prof. Dr. RÉVÉSZ GY. (2019) *A tehetség kézikönyve*, MATEHETSZ (tehetseg.hu) ingyenesen letölthető kézikönyv
- BALOGH LÁSZLÓ (2004). *Iskolai tehetséggondozás* Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó
- BALOGH LÁSZLÓ (2016). *Az egyéni tehetségfejlesztő programok alapjai* Debrecen, Didakt Kiadó
- GÁLOVICS EDIT–HUJBER TAMÁSZNÉ *A tanulói portfólió szerepe a tehetségek kibontakozásában* (A kaposvári Klebelsberg Középiskolai Kollégium gyakorlata)
- GYARMATHY ÉVA (2006). *A tehetség Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása* Budapest, ELTE Eötvös kiadó
- HARMATINÉ OLAJOS, T. (2012). *Tehetség, alulteljesítés és tanulási zavar* Debrecen, Didakt Kiadó
- HARSÁNYI ISTVÁN (1994). *Tehetségvédelem* Budapest: A Magyar Tehetséggondozó Társaság kiadványa.
- HERSKOVITS MÁRIA, DÁVID IMRE (2013). *A pszichológiai szűrés és mérés általános elvei és gyakorlata* In H. NAGY ANNA SZERK. (2013). *Szakmai ajánlások pszichológusoknak a tehetséggondozáshoz* Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest.
http://tehetseg.hu/sites/default/files/konyvek/geniusz_29_kotet_net2.pdf
- KÓSÁNÉ ORMAI VERA, PORKOLÁBNÉ BALOGH KATALIN, RITOÓK PÁLNÉ (1987). *Neveléslélektani vizsgálatok* Budapest: Tankönyvkiadó.
- KULLMANN LAJOS: *A teammunkára felkészítés lehetőségei a gyógypedagógus-képzésben.* In: *Gyógypedagógiai Szemle*, 2015/3. (p. 178-189)
- Nemzeti Pályaorientációs Portál: <https://palyaorientacio.munka.hu/>.
- PÉTER-SZARKA SZ., GYARMATHY É., KLEIN B., KOVÁCS K., KÖVI ZS., MOLNÁR GY., PÁSKUNÉ KISS J., PÁSZTOR A. (2017). *A tehetségazonosítás folyamata, mérőeszközei és eredményei a Magyar Templeton Programban* (Géniusz Műhely) Budapest, MATEHETSZ
- RÉTHY ENDRENNÉ (1981). Idézi: KÓSÁNÉ ORMAI VERA, PORKOLÁBNÉ

BALOGH KATALIN, RITOÓK PÁLNÉ (1987). *Neveléslélektani vizsgálatok*
Budapest: Tankönyvkiadó.

- TÓTH LÁSZLÓ (2004). *Pszichológiai vizsgálati módszerek a tanulók megismeréséhez* Debrecen: Pedellus Tankönyvkiadó
- *Pedagógusszerepek a tehetséggondozásban - Gyakorlati megközelítések* -
Szerkesztette: Polonkai Mária
GÉNIUSZ KÖNYVEK Készült a „Tehetséghidak Program” (TÁMOP 3.4.5-12-2012-0001) című projekt keretében.

Webes források:

<https://mediaklikk.hu/kossuth-radio/cikk/2021/04/05/nagyok-dr-gyarmathy-evaval/>

<http://diszlexia.hu/>

http://publicatio.bibl.uszeged.hu/12132/1/iskola_ovoda_pszichologia_u.pdf